

Tisdagen den 11 juni

Kl. 12.00–15.58
18.00–20.24

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 21 maj justerades.

§ 2 Meddelande om återrapportering från informellt möte mellan Europeiska rådets medlemmar den 17 juni

Andre vice talmannen meddelade att *tisdagen den 25 juni kl. 10.00* skulle återrapportering från informellt möte mellan Europeiska rådets medlemmar den 17 juni äga rum.

§ 3 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:774

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:774 Anonyma konton och Sveriges säkerhet
av Azra Muranovic (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 17 september 2024.

Skälet till dröjsmål beror på resa.

Stockholm den 10 juni 2024

Utrikesdepartementet

Tobias Billström (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:779

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:779 Anonyma konton och den svenska säkerheten
av Johan Büser (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 17 september 2024.

Prot. 2023/24:129
11 juni

Skälet till dröjsmål beror på resa.
Stockholm den 10 juni 2024
Utrikesdepartementet
Tobias Billström (M)
Enligt uppdrag
Klas Molin
Expeditionschef

Interpellation 2023/24:795

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:795 Utökade rättigheter för Palestina i FN
av Håkan Svenneling (V)

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 3 oktober 2024.

Skälet till dröjsmål beror på resa.

Stockholm den 10 juni 2024
Utrikesdepartementet
Tobias Billström (M)
Enligt uppdrag
Klas Molin
Expeditionschef

§ 4 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Proposition
2023/24:156 till miljö- och jordbruksutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Finansutskottets betänkande
2023/24:FiU21 Vårändringsbudget för 2024

Näringsutskottets betänkanden
2023/24:NU18 Riksrevisionens rapport om styrningen av Business Sweden
2023/24:NU19 Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher

Socialutskottets betänkanden
2023/24:SoU13 Stöd till personer med funktionsnedsättning
2023/24:SoU19 Socialtjänstens ansvar för våldsutsatta m.m.

Kulturutskottets betänkande
2023/24:KrU11 Det kyrkliga kulturarvet

Justitieutskottets betänkande
2023/24:JuU31 Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet

Anf. 1 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Mattias Vepsä har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen vidtar för att stoppa hemliga konton, så kallade trollfabriker, på sociala medier.

Inledningsvis vill jag framhålla att alla vi som deltar i den offentliga debatten, särskilt vi som arbetar politiskt, har ett stort ansvar för att med utgångspunkt i vår vidsträckt och grundlagsskyddade yttrande- och informationsfrihet bidra till saklighet och tydlighet vad gäller budskap och avsändare. Detta gäller oavsett i vilka forum debatten förs, inklusive sociala medier.

När det sedan gäller det som Mattias Vepsä tar upp om att demokratin är utsatt för press från såväl inhemska som utländska påverkansoperationer kan jag konstatera att det är känt att det från olika aktörer finns ett bredare författningshot som syftar till att försvaga det demokratiska samhället.

Ett sådant hot består av spridningen av falska uppgifter, rykten, desinformation och våldsförhålligande propaganda. Det bidrar till att öka motståndningarna i samhället och till att urholka förtroendet för samhällets centrala institutioner. Det kan även bidra till ett ökat hot mot olika företrädare för samhället.

Regeringen tar detta hot på mycket stort allvar och har vidtagit en rad åtgärder. Att öka motståndskraften mot desinformation är en central del i den nya strategi mot våldsbejakande extremism och terrorism som regeringen beslutade om i januari i år.

Mediemyndigheten har nyligen fått i uppdrag att arbeta långsiktigt för att stärka allmänhetens medie- och informationskunnighet, och en nationell kampanj kommer att utformas i nära samverkan med ett stort antal aktörer i nätverket MIK Sverige.

Myndigheten för psykologiskt försvar inrättades 2022 för att särskilt identifiera, analysera och kunna lämna stöd i bemötandet av otillbörlig informationspåverkan och annan vilseledande information som riktas mot Sverige eller, för den delen, svenska intressen. Under 2023 hade myndigheten exempelvis i uppdrag att stärka förmågan att motstå otillbörlig informationspåverkan mot svensk socialtjänst samt otillbörlig informationspåverkan riktad mot Sverige i samband med bränningar av religiösa skrifter.

Även inom EU har olika initiativ tagits på området. Sedan flera år finns en europeisk uppförandekod när det gäller desinformation som många plattformstjänster online har anslutit sig till. Genom förordningen om en inre marknad för digitala tjänster, den så kallade DSA-förordningen, finns en skyldighet för de största plattformstjänsterna att riskvärdera och riskhantera vad gäller bland annat desinformation. I maj månad antogs råds slutsatser om demokratis motståndskraft för att skydda valprocesserna mot utländsk påverkan.

Nyligen beslutades också om en förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam, som syftar till att underlätta för väljare att känna igen politisk reklam, förstå vem som ligger bakom och veta om de har fått ett riktat reklammeddelande från en politisk aktör.

Slutligen genomförs arbetet mot desinformation mest effektivt genom att sprida korrekt och saklig information. Det innebär att vi som deltar i

den offentliga debatten bör föregå med gott exempel. Vi som är politiskt aktiva behöver alla bidra till att upprätthålla saklighet och transparens i opinionsbildningen.

Anf. 2 MATTIAS VEPSÄ (S):

Fru talman! Tack för svaret, justitieminister Gunnar Strömmer!

Det är en återkommande debatt som vi har fört här i kammaren när det kommer till både hemliga påverkansoperationer och hotet mot demokratin, framför allt från högerextremismen, som under våren har växlat upp sitt arbete för att skrämja och tysta föreningar och människor som tar ställning i olika frågor men också de politiska partierna.

Upprinnelsen till denna debatt handlar både om vad vi såg under första maj, med de attacker som skedde runt om i landet på förstamajdemonstrationer och öppna möten, och om vad som avslöjades i TV4 och dokumentären *Kalla fakta*, som visade att ett parti utmärker sig i Sverige genom att ha registrerat en mängd hemliga konton. Hur många är oklart. Vi har inte möjlighet till insyn, men vi vet genom rapporteringen att de har varit en bärande del i ett påverkansarbete för att både skapa bilder av hur verkligheten ser ut och påverka människors känsla av såväl verkligheten som den politiska debatten.

Detta har i sin tur lett till en storm på internet och sociala medier mot enskilda partiföreträdare – politiker här i Sveriges riksdag men också på andra nivåer – som får motta det hat som har piskats upp genom dessa trollfabriker.

Metodiken känner vi igen från Ryssland och de ryska trollfabrikerna. Det handlar om att försöka påverka, sprida desinformation och undergräva vårt demokratiska system därför att man har en annan agenda och vill något annat med Sverige, svensk demokrati och vår säkerhetspolitik. Man vill främja sina ryska intressen.

Metodiken är densamma, och det är därför som jag till justitieministern i dag riktar denna fråga: Vad görs mer? Vilka initiativ tas framöver för att få stopp på hemliga trollfabriker och hemliga konton på sociala medier?

Vi kan enas om att sociala medier har bidragit till att utveckla demokratin, men vi har ett problem när det sker i det dolda, när vi inte vet vem som står bakom diverse påverkanskampanjer och när det är helt omöjligt att ta reda på vem som har spridit informationen och varför och vilka bakomliggande intressen som finns när det gäller inlägg och kampanjer som får spridning på sociala medieplattformar och som riktas brett.

Jag noterar att en rad olika förslag redovisas i svaret men också en rad olika åtgärder. Dessa åtgärder är vi överens om. Vi är också överens om att uppdatera den nya strategin, som ska motverka våldsbejakande extremism och terrorism. Socialdemokraterna har under flera år varit med och drivit igenom lagstiftning för att komma åt just extrema krafter som vill oss alla illa.

Jag tänkte ändå börja denna debatt med att ställa en ganska enkel fråga. Man kan koka ned svaret och extrahera vad som är huvudpunkten. Där tänker i alla fall jag att många av de förordningar, regelskärpningar och överenskommelser som har genomförts på europeisk nivå och de samtal som har förts här i Sverige kräver öppenhet. För att kunna se att reklam som riktas i sociala medier har en politisk avsändare krävs att kontot på något sätt har en öppen användare.

Med denna inledning vill jag återigen ställa frågan: Vad gör regeringen? Vad avser regeringen att göra för att komma åt de hemliga konton som i det här fallet styrs från Sverigedemokraternas kansli?

Anf. 3 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Mattias Vepsä, för möjligheten att diskutera dessa frågor i dag!

Om vi breddar perspektivet till det senaste årets händelser håller jag med om att det har handlat om ett latent hot från våldsbejakande extremism. Det är detta jag tar sikte på när jag talar om författningshotande verksamhet. Här finns förstås högerextremismen och den våldsbejakande islamismen men även den autonoma vänstern, som under senare år varit mindre framträdande än de två andra men sett över tid också har varit ett potentiellt hot i fråga om våldsbejakande extremism. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi när vi riktar statens samlade kraft mot den typen av hot också säger att det är en våldsbejakande extremism som på allvar utgör ett författningshot.

Vi har också haft en bredare diskussion under våren om villkoren för att delta i politiska möten. Det kan även ses mot bakgrund av den EU-valrörelse som vi just har lämnat bakom oss. Det gäller dels de våldsamma attacker som skedde mot ett politiskt möte här i Stockholmsområdet under april, dels vid ett par tillfällen i samband med förstamajfirandet där personer som vad det verkar – det pågår förundersökningar – finns i den extrema högern ska ha brukat våld i samband med politiska möten.

Dessutom har det förekommit en rad incidenter där offentliga möten har avbrutits av aktivister och på det sättet inte bara tystat politiska företrädare utan också omöjliggjort det utbyte som vi vill ska präglade vår demokrati. Medborgare ska ha möjlighet att ställa frågor och komma med synpunkter och kritik och rikta avgångskrav men trots allt göra det under ett någorlunda ordnat utbyte.

När det gäller förekomsten av anonyma konton har vi varit väldigt tydliga i vår kritik och om hur vi ser på detta. Det var vi den här gången när det som är kopplat till Sverigedemokraterna uppdagades, och det har vi också varit tidigare år när det har handlat om anonyma konton som på olika sätt har varit kopplade till Socialdemokraterna. Jag ser för egen del inget utrymme alls för den typen av konton eller andra anonymiserade sätt att bilda opinion från politiska partier.

Jag välkomnar att det förs en diskussion om dessa frågor mellan riksdagens partier. Jag tror att det över tid är avgörande för trovärdigheten i den politiska debatten att människor vet vem som står bakom ett visst budskap, också för att kunna bemöta det och utkräva ansvar i efterhand.

När det gäller arbetsfördelningen på detta område mellan regering och riksdag utesluter jag i och för sig inte att en regering kan bidra i sitt beslutsfattande. Däremot har vi en demokratisk tradition i Sverige som är väldigt god, nämligen att de grundläggande spelreglerna för vår demokrati hanteras av partierna i riksdagen.

Det finns också risker, om jag får uttrycka mig så, med att man använder den exekutiva maktens kraft mot exempelvis enskilda partier. Det har vi i Sverige av rätt goda skäl försökt undvika genom att låta grundläggande frågor som rör alltifrån villkoren för partiernas finansiering till andra villkor

för partiernas arbete hanteras just av partierna i riksdagen, antingen i breda parlamentariska utredningsprocesser eller i utskottsarbetet.

Anf. 4 MATTIAS VEPSÄ (S):

Fru talman! För egen del tycker jag att det är en alldeles utomordentlig ordning att vi i Sveriges riksdag har politiska partier som kommer överens om demokratiska principer och arbetsmetoder som gynnar det demokratiska samtalet och utvecklar vår demokrati.

Frågan här berör när några ställer sig utanför regelverket och vi andra inte har koll. Men tack vare TV4:s *Kalla fakta* har vi svart på vitt sett att ett av riksdagspartierna, Sverigedemokraterna – regeringsunderlagets största parti – under flera år har jobbat med anonyma konton i sociala medier för att piska upp hat och hot.

Det här har inte bara riktats mot riksdagspolitiker eller politiker på regional eller kommunal nivå, utan under våren har vi också sett att det riktats mot stora delar av det civila samhället. Det har kommit flera rapporter från barn- och ungdomsorganisationer, kvinnorörelsen, fredsrörelsen och insamlingsorganisationer om att de har mottagit hatstormar när de är ute och bedriver sin verksamhet i sociala medier och jobbar för att fler ska engagera sig eller riktar udden mot rasism för att människor ska stå upp för alla människors lika värde. Detta har ökat.

Vi vet nu att dessa hatstormar är misstänkt lika varandra och härrör från högerextrema kretsar, men de eldas också på av Sverigedemokraternas kommunikationsavdelning. Så är det svart på vitt, eller hur man nu ska uttrycka sig när det handlar om en tv-utsändning.

Jag tycker att det är viktigt för Sveriges riksdag att kunna utkräva ansvar. När det gäller Tidöavtalet och Tidöpartierna kan vi inte utkräva ansvar när det handlar om hela regeringskonstellationen, eftersom regeringen, som vi vet, består av Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna. Sverigedemokraterna sitter utanför. Men det Sverigedemokraterna bestämmer är ju också något som regeringen måste förhålla sig till.

Angående hur vi ska uppträda och hur vi ska uttrycka oss är det inte mer än 48 timmar sedan vi – jag och min fru och hundratusentals andra i det här landet, misstänker jag – vaknade av ett sms från Sverigedemokraterna. Sms:et löd: ”Låt inte TV4:s påverkansoperation vinna EU-valet. Rösta på Sverigedemokraterna i morgon.” Här ser vi absolut tydligt och klart vem som är avsändare. Men vi behöver fundera på deras idé och uppfattning om ett mediebolag som TV4 – ett av Sveriges största mediebolag – som gör en granskning enligt konstens alla regler, som lutar sig mot pressfrihet och yttrandefrihet och som gör ett fantastiskt arbete för att avslöja både det ena och det andra. Avslöjanden är inte alltid roliga för en politiker eller för någon som har begått ett misstag, men det här är ett fritt mediebolag som man menar har genomfört en påverkansoperation.

Påverkansoperation är ett ord som vår antiterrorstrategi tar upp och som våra myndigheter har som ansvar att motverka. Det handlar om påverkansoperationer från främmande makt men också från krafter inom våra gränser, krafter som vill vår demokrati illa.

Ministern kan få svara på hur det går i regeringskonstellationen. Hur går samtalen efter ett sms som detta till hundratusentals väljare? Är det i linje med att vi allihop har ett ansvar för att sprida korrekt och saklig information till varandra och våra väljare?

Anf. 5 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Både jag och Moderaterna har varit väldigt tydliga med hur vi ser på förekomsten av anonyma konton. Sådant är heller inte något som Moderaterna arbetar med.

Jag är så pass gammal att jag ändå har ett visst historiskt perspektiv på frågorna, och därför tycker jag möjligen att brösttonerna från just Socialdemokraterna klingar lite falskt.

Ett av de mest uppmärksammade fallen när detta elände kom till svensk demokrati var när en SSU-ombudsman 2006 hade en internetdagbok under pseudonym som bland annat spred falska påståenden om att Fredrik Reinfeldt var pedofil.

Ett annat exempel inträffade vid valet 2018. Det visade sig då att det fanns personer som arbetade hos Socialdemokraterna och som hade så kallade trollkonton i sociala medier. De blev i och för sig omplacerade men fick ändå jobba kvar när detta avslöjades.

Det har också framkommit att lokala S-företrädare spridit falsk information om politiska motståndare på arabiska och företrädesvis i sociala medier. Det handlade då om desinformation som genom externa granskningar kunde kopplas till Kuwait.

Jag har inget behov av att jämföra det ena med det andra, men jag tror att den som är intresserad av att föra en saklig debatt om dessa frågor och att verkligen vårda det demokratiska samtalet också möjligtvis borde kunna överväga ett eget ansvar när det gäller förekomsten av den här typen av, vad jag tycker, otrog i det svenska demokratiska samtalet.

Jag kan försäkra Mattias Vepsä om att det förs raka samtal om både det ena och det andra partier emellan också i ett regeringsunderlag. Det jag just beskrev var inget regeringsunderlag, utan det var det tidigare regeringspartiet som ägnade sig åt detta.

När dammet efter valrörelsen nu lägger sig tror jag att det finns flera frågor som vi gemensamt har ett intresse av att diskutera och som handlar om vårt öppna, fria samhälle och om det demokratiska samtalet. Det finns det utan tvekan, och jag har lyft flera av dem. Bland annat handlar det om det vi nu talar om, det vill säga vikten av en rak och öppen opinionsbildning, i synnerhet från politiska partier, så att man som medborgare vet vem som står för budskapet och kan värdera det på ett korrekt sätt – och även utkräva ansvar om det är ett budskap man inte håller med om.

Vi har också den bredare bilden, som de avbrutna och saboterade möten som – i och för sig på ett öppet sätt, kan man säga – har lett till en försurning av förutsättningarna för att föra ett demokratiskt öppet samtal i vårt land. Sedan har vi förstås det ytterst allvarliga, nämligen det våld som har riktats mot vissa politiska möten under april och maj månad.

Där har vi naturligtvis ett utomordentligt stort, gemensamt ansvar. Till att börja med har myndigheterna ett ansvar för att hitta dem som är skyldiga och lagföra dem så att de som har begått brotten kan få sina rättmätiga straff, men vi behöver naturligtvis också, i ett nära samspel mellan myndigheter och politiska partier, arbeta med säkerheten kring exempelvis ofrentliga sammankomster.

Jag tycker dock även att vi behöver diskutera förutsättningarna för våra samlade möjligheter att verkligen trycka tillbaka den våldsbejakande extremism som på allvar utgör ett författningshot mot vårt land.

Anf. 6 MATTIAS VEPSÄ (S):

Fru talman! Justitieministern säger att det inte finns några skäl att göra jämförelser mellan Sverigedemokraternas organiserade och centralt finansierade, hemliga trollfabrik och vad enskilda medarbetare i partier har gjort genom åren – och så räknas det upp två exempel. Jag tycker att det är ett ganska anmärkningsvärt sätt att göra just jämförelser.

Det finns en avgörande skillnad här: Socialdemokraterna har inte drivit organiserade trollfabriker, och inte heller har SSU drivit organiserade trollfabriker under pseudonymer och via anonyma konton. Är det så att en medarbetare har upptäckts med att gå över gränsen har denne fått lämna sin tjänst.

Det har inte heller varit en del av en organiserad strategi att genom hemliga konton bedriva kampanjer som spelar på misstro mot socialtjänsten eller att registrera olika sajter som bara handlar om att piska upp misstro mot den svenska socialtjänsten – vilket i sin tur jackar i en internationell påverkanskampanj som troligtvis hämtar sin kraft från såväl Iran och Ryssland som kinesiska eller andra intressen, som har en annan idé om vart Sverige ska ta vägen demokratiskt.

Jag tycker att detta är anmärkningsvärt. Justitieministern och regeringen är nämligen inte bara Tidöpartiernas minister och regering; man är hela Sveriges minister och regering. Från Sveriges riksdag och de högst valda företrädarna har vi ett gemensamt intresse av att garantera alla människors trygghet och säkerhet. Vi ska garantera alla organisationers företrädare trygghet och säkerhet i deras politiska eller organisatoriska värv och arbete.

Jag saknar den handlingskraft som det hade varit så enkelt att visa här i dag. Ett sätt att stoppa hemliga trollfabriker är att inte bara acceptera en fikastund med diplomutdelning på Sverigedemokraternas kommunikationsavdelning utan att kraftfullt säga: ”Stopp! Hit men inte längre! Läggs inte dessa konton ned har vi inte ett samarbete.”

(Applåder)

Anf. 7 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Vad jag sa var att jag inte har något behov av att nivellera eller förminska någonting genom att göra den typen av jämförelser, och det är någonting helt annat än det Mattias Vepsä nu säger. Jag konstaterar bara att den som har ett seriöst intresse av de här frågorna inte ska göra det till en partipolitisk knorr som i slutändan ändå handlar om att Socialdemokraterna vill ha regeringsmakten och har svårt att leva med att exempelvis Moderaterna nu leder regeringen.

Jag menar att vi, om vi på allvar vill ta ansvar för vårt öppna, fria samhälle och säkerställa goda villkor för den demokratiska debatten, har goda skäl att verka för ett politiskt samtal utan anonyma konton. Vi har goda skäl att verka för politiska möten som inte avbryts, oavsett vilka goda skäl man som aktivist tycker att man har för att göra det. Det är förvisso ett helt öppet och transparent format, men det har väldigt negativa konsekvenser för det öppna politiska samtalet i vår demokrati.

Vi ska naturligtvis med hela statens kraft, gemensamt, trycka tillbaka mot dem som använder våld för att tysta andra, oavsett om våldet kommer från det högerextrema hållet, det vänsterautonoma hållet eller det våldsbejakande islamistiska hållet. Jag har inget som helst intresse av att i det av-

seendet göra regeringsmakten till en smal sak för en viss del av det politiska fältet i Sverige – tvärtom. Det finns verkligen genuina allmänintressen här, och dem vårdar regeringen mycket ömt.

Sedan tror jag att det är oerhört viktigt att riksdagen är den viktigaste arenan när det gäller spelreglerna för vår demokrati, speciellt när det gäller våra partier. Det finns många exempel, som vi inte vill ta efter, där man så att säga mobiliserar hela den exekutiva regeringsmakten mot enskilda partier. Det är inget vi ska ägna oss åt i Sverige. Men låt oss gärna i riksdags-sammanhang fortsätta ett konstruktivt samtal om hur vi kan vårda goda villkor för den öppna och fria politiska debatten!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2023/24:796 om ökande korruption i Sverige

Anf. 8 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Eva Lindh har frågat mig vad jag anser om att Sverige nu är alltmer korrupt samt vilka insatser jag avser att vidta för att motverka korruption och otillåten påverkan.

Jag vill först slå fast att det är utomordentligt viktigt att motverka alla former av otillåten påverkan och korruption. För att upprätthålla ett högt förtroende för den offentliga förvaltningen är medborgarnas tilltro till att verksamheten bedrivs korrekt och att offentliga medel inte används på felaktiga grunder helt avgörande.

Historiskt sett har Sverige presterat bra i internationella korruptionsindex. Det är i grunden någonting att vara stolt över och någonting som vi ska värna. Sedan vet vi alla att man bör vara försiktig med att dra långtgående slutsatser av en förändring i poäng och rankning under något enstaka år. Däremot finns det förstås anledning att analysera eventuella trender.

Även om Sverige fortsätter att ligga i topp har vi tappat både poäng och placeringar i Transparency Internationals korruptionsindex sedan 2012 då den första mätningen med nuvarande metod gjordes. Det är förstås ett resultat, sett över en längre tid, som bör tas på allvar. Vårt samhälle är inte immunt mot aktörer som på olika sätt försöker utnyttja sitt inflytande på ett otillbörligt sätt. Därför har regeringen också vidtagit en lång rad åtgärder på olika områden för att motverka korruption och otillåten påverkan.

Låt mig först nämna den nationella strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) som regeringen beslutade om i februari i år. I den är ett av fem mål just behovet av att bygga robusthet mot otillåten och otillbörlig påverkan. Inriktningen är också mycket tydlig: Otillåten påverkan ska inte få fäste i det svenska samhället, vare sig i offentlig eller privat verksamhet.

I januari överlämnades betänkandet *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier* (SOU 2024:1). Där lämnas bland annat förslag om ett förstärkt straffrättsligt skydd för tjänstemän mot våld, hot och trakasserier. Betänkandet har remitterats, och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Parallellt med detta arbete har regeringen i snabbspår tagit fram en proposition om stärkt skydd för vissa polisanställda (prop. 2023/24:102). De förslagen trädde i kraft redan i slutet av april i år. Dessutom har en parlamentarisk kommitté fått i uppdrag att se över vissa frågor om insyn i finansieringen av politiska partier och överväga om det bör införas regler som ställer krav på transparens och insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och lobbyister (dir. 2023:88).

Den 1 februari i år beslutade regeringen också att tillsätta en utredning för att se över den straffrättsliga lagstiftningen om korruption och tjänstefel (dir. 2024:14). Utredningen ska redovisa sina förslag i mitten av nästa år. Ingen genomgripande översyn av korruptionsbrotten har gjorts sedan 2012, och därför menar jag att det är hög tid att se över lagstiftningen i syfte att säkerställa att regleringen erbjuder effektiva verktyg för de brottsbekämpande myndigheterna.

I februari fick en utredare i uppdrag att överväga om det bör införas utökade möjligheter för kommunerna att ta del av uppgifter i belastningsregistret och misstankeregistret under pågående anställning och i samband med ett erbjudande om anställning eller uppdrag (Ju 2024:A). Vi har även gett Brottsförebyggande rådet uppdrag inom området som kommer att ge oss ytterligare värdefulla kunskaper.

Två utredningar som är klara har lämnat förslag på områden där riskerna för intressekonflikter och korruption är kända. Det gäller dels utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet (SOU 2023:45), dels utredningen om leverantörskontroll i offentlig upphandling (SOU 2023:43). Båda har remitterats, och även dessa förslag bereds nu i Regeringskansliet.

Till detta kommer att regeringen håller på att ta fram en ny handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan som tar ett brett grepp om dessa frågor. I februari genomförde civilminister Erik Slottner och jag ett rundabordssamtal med företrädare för statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och civilsamhälle som en del av processen med att ta fram den nya handlingsplanen.

Jag avslutar med att konstatera att arbetet för att motverka otillåten påverkan och korruption är ständigt aktuellt och berör oss alla. Jag tror att det finns väldigt goda möjligheter till bred politisk enighet och ser fram emot ett fortsatt gott samarbete i dessa viktiga frågor.

Anf. 9 EVA LINDH (S):

Fru talman! Låt mig börja med att säga några ord om vad korruption och otillåten påverkan är och varför det är så otroligt viktigt att arbeta mot detta.

Korruption och otillåten påverkan är ett gift i världen, och allt arbete som kan göras för att minska detta behöver göras. Det gäller såväl i Sverige som i andra länder. Vi ser att detta inte bara påverkar tilliten till hela samhället utan också påverkar ekonomin, fattigdomsbekämpningen och handelen – allting som har att göra med det som betyder något i våra samhällen.

Precis som justitieministern sa har vi haft ett väldigt bra arbete under lång tid. Vi har legat bra till på den så kallade rankningen, för vi har arbetat mot korruption och i alla fall i väldigt stor utsträckning varit fria från korruption. Det är verkligen viktigt.

Nu tappar Sverige. Vän av ordning kan kanske tycka att det inte är så mycket att orda om att man tappar från tredje till sjätte plats; det är ju ändå bara en ranking. Det skulle kanske inte vara så oroande om vi bara tappade i ranking, för det skulle ju kunna vara så att andra länder blir bättre. Det vore ju bra om fler länder blev bättre på att hantera korruption och blev mindre korrupta, så att det inte var möjligt att ägna sig åt otillåten påverkan.

Det som är problematiskt är att vi tappar i poäng. Även om det är lite är det en vändning som vi har sett och som jag och många med mig tycker behöver tas på väldigt stort allvar. Om vi ser att det finns svängningar där korruptionen ökar i Sverige måste vi verkligen ta det på stort allvar och jobba hårt för att komma åt det.

Justitieministern sa att det inte går att dra långtgående slutsatser, men jag tycker att man kan dra ganska långtgående slutsatser. När vi minskar i poäng behöver vi ta det på allvar.

Jag vill återkomma till en fråga som jag lyft in i denna interpellation och som jag tidigare har ställt i en skriftlig fråga till justitieministern. När det gäller korruption är ganska mycket av kunskapen dold. Vi tror att det inte bara i Sverige utan även i många andra länder finns ett mörkertal när det gäller korruption och otillåten påverkan. Vi vet inte alltid exakt hur stor korruptionen och den otillåtna påverkan är eller hur mycket detta pågår.

Därför tog den socialdemokratiska regeringen initiativ till en utredning. Utredningen fick i uppdrag att sammanställa kunskap om otillåten påverkan och korruption, analysera riskfaktorer för otillåten påverkan och korruption och föreslå åtgärder för att förebygga och bekämpa otillåten påverkan och korruption. Varför är detta så otroligt viktigt? Jo, därför att vi måste ha rätt kunskap för att kunna föreslå rätt åtgärder.

Ett av de första beslut den nuvarande regeringen fattade var att lägga ned denna utredning. Nu säger justitieministern att man har ett antal insatser på gång. Min mening är dock att vi saknar den kunskap som vi kunde ha fått genom den här utredningen när vi nu ska gå vidare och hantera detta.

Anf. 10 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Eva Lindh, för möjligheten att diskutera dessa viktiga frågor i dag!

Det är helt riktigt att vi lade ned denna utredning. Vi hade helt enkelt en högre ambitionsnivå. Jag menar att en stor brist med den tidigare utredningen och dess upplägg var att man inte hade något lagstiftningsuppdrag. Vi behövde mobilisera utredningsresurser gällande hårdvaran i detta, nämligen vilka konsekvenser det ytterst ska få för den straffrättsliga lagstiftningen. Det gäller att ta in den utveckling som har skett under senare år, inte minst på det EU-rättsliga området.

Som en grund för de förslag som denna utredning ska lämna gäller det naturligtvis också att se till att ha en gedigen kunskap om problemens karaktär och utsträckning. Det är därför självklart så att det kunskapshöjande uppdraget finns med även i detta utredningsupplägg.

Jag skulle också vilja säga att det kunskapshöjande uppdraget tillsammans med riskanalys och inte minst åtgärdsdelen är själva basen för arbetet med den nya handlingsplan som Finansdepartementet är huvudman för

och som ska presenteras senare i år. Detta kommer dessutom att ge den operativa kraften för olika aktörer i hela samhället att arbeta på ett offensivt sätt för att på ett kunskapsbaserat sätt reducera risker och sårbarheter och vidta en uppsjö av konkreta åtgärder, som kommer att framgå av handlingsplanen.

När det gäller rankningen är det egentligen inte jag som säger att man ska vara försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser av en enskild mätning, utan jag vågar påstå att detta är en ganska beprövad uppfattning. Det intressanta är naturligtvis att försöka utläsa ett mönster över tid. Det är dessvärre så att vi gradvis har tappat sedan denna rankning infördes 2012, även om vi fortfarande ligger bra till i ett internationellt, europeiskt eller nordiskt perspektiv. Framför allt är det svårt att av rankningen utläsa exakt vad det är som gör att vi eventuellt har tappat över tid.

Jag tycker att vi ändå kan kosta på oss en erfarenhetsmässigt ganska välgrundad hypotes om att detta rör en rad olika saker i vårt samhälle. Jag tror att det är väldigt viktigt att ha bredd och inse att detta är åtgärder som nu måste riktas mot det offentliga i alla dess former, inte minst därför att det offentliga beslutsfattandet av naturliga orsaker finns i kommuner och regioner och på den statliga nivån, men som också måste omfatta det privata. I synnerhet gäller detta det privata näringslivet, som väldigt tunga ekonomiska aktörer och aktörer som har ett nära samspel med offentliga aktörer, inte minst inom upphandlingsområdet.

Till detta kommer en utveckling som jag inte kan säga om indexet fångar, men det är i alla fall en utveckling som vi ser och som jag tror att alla är utomordentligt bekymrade över. Det gäller det starka och systemhotande inslag som finns i den organiserade brottsligheten. Det handlar om otillbörlig påverkan, påtryckningar, infiltration och annat som är väldigt närbesläktat med korruption eller i varje fall har samma syfte, exempelvis att påverka det offentliga beslutsfattandet, skaffa sig själv fördelar på skatbetalarnas bekostnad eller underminera demokratiska strukturer.

Flera av de åtgärder jag nämnde riktas inte minst mot just denna del av korruptionshotet för att skapa mer robusta villkor för exempelvis kommuner, offentliga beslutsfattare och enskilda personalkategorier som är särskilt utsatta för denna typ av otillbörlig påverkan.

Anf. 11 EVA LINDH (S):

Fru talman! Precis som justitieministern säger handlar korruption inte bara om utbyte av pengar mot information eller ändring av beslut utan också om hot och trakasserier. Det är därför vi pratar om både korruption och otillåten påverkan.

Vår regering gjorde en del annat utöver att tillsätta den utredning som jag fortsatt tycker hade varit viktig. Det är bra att man tar fram en handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan, men räcker det med det rundabordssamtal det här hänvisas till? Vi behöver ju ha bra kunskap för att verkligen veta hur det är. Till exempel har Brå visat att påverkansförsöken ökar, vilket säkerligen hänger ihop med rådande situation i Sverige. Med ökade brottsnivåer ökar också den otillåtna påverkan på myndighetspersoner, vilket är otroligt oroande.

Än så länge vet vi inte så mycket om hur det ser ut på kommunal och regional nivå. Justitieministern kanske vet, och då får han gärna dela med sig av sin kunskap. Sveriges Kommuner och Regioner har dock tagit fram

en rapport som säger att problemet med otillåten påverkan i kommuner verkar öka. Men vi behöver veta hur och vad vi ska göra åt det. Det var också detta utredningen riktade in sig på för att man skulle få både ökad kunskap och förslag på åtgärder.

Det ser ut att handla mycket om vad som händer mellan den betalande offentliga sektorn och den utförande privata sektorn. Här finns stora hot och orosmoln. Det är ju knappast så att privata utförare inom offentlig verksamhet minskar, och därför behöver vi verkligen ha med oss detta och hantera det.

Jag håller med justitieministern om att vi behöver se över den straffrättsliga lagstiftningen. Givetvis behöver konsekvenserna om man ägnar sig åt korruption och otillåten påverkan bli större. Men min fråga handlar om hur vi ska motverka förekomsten. Om straffen ökar minskar kanske korruption och otillåten påverkan, men det vet vi inte. Det behövs fler åtgärder och insatser för att motverka förekomsten av detta.

Vilken kunskap har justitieministern om den offentliga sektorn och de hot och trakasserier som ökar inte bara mot statliga tjänstepersoner utan också i kommuner och regioner och om vilka åtgärder som behöver vidtas?

Anf. 12 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Låt mig ta utgångspunkt i vad vi vet och lyfta fram två gedigna underlag framtagna av en myndighet under Justitiedepartementet. Det handlar om två uppdrag till Brottsförebyggande rådet.

Det första handlar om så kallade möjliggörarens roll och funktion för brottslig verksamhet. Detta uppdrag är avslutat, och vi har fått både ett gediget kunskapsunderlag och förslag på åtgärder.

Det andra uppdraget handlar om just otillåten påverkan som bedrivs av kriminella aktörer i snittet mellan näringsverksamhet och det offentliga och som riktar sig mot antingen politiska beslutsfattare eller myndighetspersoner.

Det första uppdraget redovisades i mars i år, och här pekar Brå på att kriminella aktörer ser till att ha möjliggörare inne i systemen. Det handlar om allt från att underlätta logistik och skapa legitima fasader för kriminell verksamhet till att få gynnsamma tillstånd och beslut samt tillgång till sekretessbelagd information om familjemedlemmar, andra personer i kriminella nätverk, barndomsvänner, kunder etcetera.

Brå pekar på att en möjliggörare kan ha olika karaktär: manipulerande, upparbetande, affärsmässiga eller placerade. Även om de upptäckta fallen är få pekar man på, apropå det mörkertal Eva Lindh nämnde, att dessa sårbarheter sannolikt är betydande.

Jag håller med om att straffen är ett slags yttersta konsekvens, och vi har givetvis ett starkt intresse av att jobba preventivt för att reducera sårbarheterna och se till att denna typ av brottslighet inte äger rum över huvud taget. Dessutom visar Brås underlag att i de fall som kommer till rättsväsendets kännedom är detta sårbarheter som i praktiken hanteras i verksamheter. Brå kommer med många förslag om både det preventiva arbetet för att reducera sårbarheterna och den konkreta hanteringen, såsom rutiner och annat. Det handlar bland annat om att olika funktioner i olika verksamheter måste samspara på ett bättre sätt för att kunna motverka denna typ av korruption och liknande.

Här finns alltså ett kunskapsunderlag och rekommendationer om åtgärder, och det är en viktig del i det arbete som pågår med den handlingsplan jag nämnde.

Vi har byggt på med ytterligare ett uppdrag. I december förra året fick vi ett kunskapsunderlag om påverkan på enskilda förtroendevalda, partier och beslutande församlingar på olika nivåer. Vi väntar nu på Brås förslag baserade på detta underlag.

Låt mig nämna något av det som finns i detta kunskapsunderlag. Aktörerna uppfattas vara väldigt strategiska i sina handlingar, och de använder ofta metoder som kan vara lagliga men väldigt obehagliga för dem som utsätts. Detta kan få konsekvenser för bland annat förtroendevalda, till exempel att de begränsar sina levnadsvanor och undviker att driva vissa politiska frågor. Inte minst pekar man på riskerna att yngre som drabbas av detta har sämre möjlighet att stå emot och därför lämnar politiken.

Men nu väntar vi som sagt på åtgärderna.

Anf. 13 EVA LINDH (S):

Fru talman! Låt mig ställa två frågor som jag hoppas att justitieministern avslutningsvis kan svara på.

Min första fråga är: Anser justitieministern härmed att han har tillräckliga kunskaper för att vidta de åtgärder som är rimliga för att komma åt den ökande korruptionen och den ökande otillåtna påverkan i samhället?

Min andra fråga är: Kan justitieministern lova mig att ta denna fråga på så stort allvar som jag anser att den bör tas? Även om Sverige bara tappat några få poäng är vi på ett sluttande plan när det gäller korruption och otillåten påverkan.

Anf. 14 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Låt mig inleda med att återigen tacka Eva Lindh för möjligheten att få diskutera dessa viktiga frågor. De är viktiga i sig men också i ett mycket bredare perspektiv, som en väsentlig del i att kunna värna vårt fria och öppna samhälle.

Det första gäller de processer som nu kommer att mynna ut i en ny konkret handlingsplan mot korruption och otillbörlig påverkan och så vidare som kommer att presenteras i höst. Jag känner mig mycket trygg med att den baserar sig på gedigen erfarenhet och kunskap om de problem som en sådan handlingsplan är ägnad att ta sig an – en handlingsplan ägnad att reducera sårbarheter och risker och öka robustheten mot den här typen av korruption och otillbörlig påverkan.

Jag känner mig också trygg med att flera av de myndighetsuppdrag som är igång, inte minst de som Brottsförebyggande rådet har haft och fortfarande har, kommer att ge oss ytterligare kunskap som kommer att vara väsentlig för oss framåt. Detsamma gäller pågående utredningar på det straffrättsliga området.

Med det sagt tror jag dock att vi har ett mycket stort behov av att genomfri forskning, statliga utredningar och andra processer fortsätta bygga upp vår kunskap kring hur olika delar av de här hoten mot den offentliga förvaltningens och det politiska systemets integritet de facto ser ut, för att vi ska kunna fortsätta utveckla och vässa vårt arbete framöver.

Kort sagt: Gott underlag, men vi kommer att behöva ännu mer framöver.

Det andra gäller löftet, och på den frågan kan jag svara obetingat ja. Jag kan verkligen lova att jag personligen och den här regeringen ska fortsätta det här arbetet eftersom det i grund och botten handlar om att värna det offentliga integritet och vårt fria och öppna samhälle.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2023/24:780 om sörmlänningarnas tillgång till sjukvård

Anf. 15 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Sofia Amløh har frågat mig om jag avser att vidta några åtgärder för att sörmlänningarna och andra även fortsättningsvis ska kunna ha tillgång till jämlik vård efter behov.

Inledningsvis vill jag framhålla att väntetiderna och vårdköerna behöver kortas, tillgängligheten till vård förbättras och kompetensförsörjningen stärkas. Att åstadkomma detta i nuvarande ekonomiska läge är en utmaning, men ett måste.

Jag är medveten om utmaningarna i hälso- och sjukvården, som också påverkas av den nuvarande ekonomiska situationen i region- och kommunsektorn. Staten kan inte fullt ut kompensera för regionsektorns underskott. Det är sjukvårdshuvudmännen, med direktvalda politiker på kommun- och regionnivå med beskattningsrätt, som ansvarar för att tillhandahålla god och jämlik hälso- och sjukvård. Därutöver har kommuner och regioner stor frihet att välja hur en verksamhet ska bedrivas inom ramen för det kommunala självstyret.

Regeringen genomför ändå en rad olika åtgärder för att stärka regionernas förutsättningar att bedriva en god och patientsäker vård för hela befolkningen. Det handlar bland annat om ytterligare tillskott av medel, där regeringen i december 2023 lämnade besked om cirka 10 miljarder kronor till regionerna inom ramen för dels ett sektorsbidrag omfattande 3 miljarder kronor, dels fem olika överenskommelser mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner som alla rör olika delar av hälso- och sjukvården. I överenskommelserna nämns flera åtgärder som syftar till att öka tillgängligheten och minska väntetiderna. Det har varit viktigt för regeringen att ge besked så tidigt som möjligt om medel till regionerna.

Inflationen pressar regionernas ekonomi. De försämrade resultaten i regionerna beror i huvudsak på tillfälligt högre pensionskostnader till följd av de pensionsavtal regionerna tecknat för sina medarbetare. De ökade pensionskostnaderna påverkar bland annat sjukvårdens personalbudgetar. Ett antal regioner har varslat personal eller aviserat om personalneddragningar. Mot bakgrund av den ekonomiska utvecklingen aviserade regeringen som bekant ytterligare tillskott till regionerna i form av ett andra sektorsbidrag om 6 miljarder kronor. Storleksordningen på medlen motsvarar personalkostnaden för cirka 7 000 sjuksköterskor. Regeringens uttryckliga förväntan är att regionerna använder pengarna för att undvika generella uppsägningar av sjukvårdspersonal.

I maj 2024 fattade regeringen beslut om att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå en ny och stärkt vårdgaranti med väsentligt kortare tidsgränser än i dag. Syftet är att hälso- och sjukvården på ett

bättre sätt ska leva upp till kraven på en tillgänglig och jämlik vård. Den nya vårdgarantin inom specialiserad vård ska utgå från patientens behov. Patienter ska också ges möjlighet att tidigare än i dag få vård hos en vårdgivare i någon annan region än den egna, utan extra kostnad för patienten. Utredaren ska också lämna förslag på statliga engångsinsatser som syftar till att öka en enskild regions eller samtliga regioners förutsättningar att korta väntetiderna.

Med det vill jag tacka Sofia Amloh för frågan, och jag ser fram emot debatten.

Anf. 16 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för möjligheten till debatt i dag. Jag tänker börja med att ge en bild av hur det ser ut i Region Sörmland och vad som har hänt.

I slutet av 2023 varslades 700 medarbetare. Det innebär såklart allvarliga konsekvenser för patienter. Det blir svårare att komma i kontakt med vårdcentralen, och man får vänta längre på att få träffa sin läkare – det blir längre väntetider.

Sörmland hade 1 miljard på sitt reservkonto, eller sparkapital, det vill säga RUR. Detta var något som hade sparats ihop under en socialdemokratisk regering och ett socialdemokratiskt regionstyre. Men dessa pengar tog slut innan 2023 var slut. Direkt efter sommaren hade miljarden redan runnit iväg; den fanns inte kvar. Läget var så pass allvarligt att man var tvungen att låna pengar för att betala ut löner till sina medarbetare i december månad 2023.

Region Sörmland gick med ett underskott på 1,2 miljarder kronor i slutet av 2023. Det motsvarar 4 000 kronor per sörmlänning. Det är otroligt mycket pengar. Det är kanske svårt att förstå hur stort det här underskottet är. År 2024 går mot samma resultat, ett underskott på drygt 1 miljard, trots att man har varslat 700 medarbetare och antagit ett sparpaket.

Regeringens extra tillskott, engångsbidraget, har inte gett någon effekt på personalneddragningarna. Varslet om 700 medarbetare ligger kvar. Den styrande minoriteten går nu till exempel fram med ett förslag om att stänga bassängträning för barn – alltså neddragningar på habilitering för barn. Det påverkar direkt den vård som många är i väldigt stort behov av.

12 av 15 distriktssköterskemottagningar har stängt. Folktandvården stänger på flera orter runt om i regionen. Dessa sparåtgärder presenteras inom vården. Så ser läget ut i Sörmland.

Det här tycker jag står i ganska direkt motsats till vad statsrådet själv beskriver om vad som ska göras och hur det ser ut. Statsrådet tydliggör i sitt svar att sjukvårdshuvudmännen, alltså regionpolitikerna, är ansvariga för en god och jämlik vård. Ja, så är det såklart, men det är inte en region eller två regioner runt om i landet som har den här typen av problem – det finns inte en region som går bra eller som tycker att de kan göra det de ska. Det är många regioner som har de här stora utmaningarna.

Då anser jag att det är en nationell fråga och att det ligger på statsrådets bord att också ansvara för detta.

Jag håller helt med om att vårdköerna ska kortas och kompetensförsörjningen stärkas, men det är ju inte det som händer just nu, inte med den bild jag just har gett. Vad vill statsrådet göra för att den bild som jag har gett ska ändras?

Anf. 17 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågorna.

Situationen i Sörmland är väl känd. De delar den situationen med några regioner som har det precis så illa som man har det i Sörmland.

Men vi har också ungefär lika många regioner som klarar sig utan att behöva göra besparingar eller ens lägga varsel. De allra flesta regionerna som finns där mittemellan har underliggande strukturella, ekonomiska problem som förvärrades av inflationens konsekvenser för pensionskostnaderna.

Det är just regionerna som bär den tunga bördan för inflationen. De har en annan personalbas, fler akademiker, för att säga det rakt ut. Fler akademiker innebär att pensionskostnaderna är högre. Det leder också till att inflationens konsekvenser när man räknar upp det blir större för regionerna än för kommunerna.

Jag delar ledamotens bedömning att det var alldeles nödvändigt för regeringen att gå in och stötta regionerna. Det har vi gjort med sammantaget 9 miljarder rakt ut till sektorsbidrag som man kan använda för att täcka pensionskostnaderna.

Inflationen har fått konsekvenser för det avtal som regionerna har tecknat. Det har trots allt inte kunnat förutses att inflationen skulle dra upp så högt. Redan sommaren 2022, före valet, var den över 8 procent. Det fick konsekvenser för 2023. Förra sommaren var den 9 procent. Det får konsekvenser för i år.

Det är ändå glädjande att det nu ser bättre ut. De åtgärder som har vidtagits har lett till att inflationen långsamt går ned. Bedömningen från alla regioner är att 2025 kommer att se betydligt bättre ut eftersom konsekvensen av inflationen för pensionerna kommer att minska. Inflationen kommer att gå ned.

Den bedömningen delar också Sveriges Kommuner och Regioner i sin senaste ekonomirapport från maj 2024. De skriver dessutom väldigt tydligt att det förstås var välbehövligt med pengarna från regeringen för att klara konsekvenserna av inflationen.

Men de skriver också följande, vilket är ganska ovanligt för att vara SKR. Jag läser rakt av på sidan 79 i ekonomirapporten: "I vårändringsbudgeten för 2024 föreslås en engångssumma riktad till hälso- och sjukvården på 6 miljarder kronor. Detta är välbehövligt och underlättar den ekonomiska anpassningen, och det är för en gångs skull motiverat att tillskottet endast är aviserat för ett år."

SKR gör samma bedömning som regeringen: att det är en tillfällig ansträngning. Det innebär att det också var rimligt att pengarna var engångspengar. Det var sammantaget 6 miljarder plus 3 miljarder som tidigare aviserats, det vill säga 9 miljarder för i år. Det är lite ovanligt. Men det innebär också att man bedömer att inflationens konsekvenser kommer att minska.

För Sörmland återstår utmaningarna som är strukturella och har pågått under en längre tid, som ledamoten har påpekat, och där man måste anpassa verksamheten. Eftersom jag som statsråd inte kan påverka vilka beslut som man fattar i regionerna är det inte möjligt för mig att kunna säga vad man ska göra eller hur man ska bete sig i en region. Jag är i det avseendet förhindrad att lämna anvisningar till en region.

Det är ändå värt att notera att det varsel som har lagts inte som man befarat har utlösts för vårdpersonalen. Det återstår att se vad som händer

med varslat. Det ligger förstås som en oro för all vårdpersonal som inte vet om det kommer att lösas ut eller inte. Hittills har förändringar skett. Vi vet också att det har skett en uppsägning när det gäller vårdservicepersonal men inte när det gäller övrig vårdpersonal. Den oron finns såklart kvar för alla.

Det som vi dock ser som positivt är att samtliga regioner har gjort en kraftansträngning för att återfå den operationskapacitet som man hade före pandemin. Vi var precis innan konflikten på arbetsmarknaden, som vi just nu står mitt uppe i, tillbaka på hundra procents operationskapacitet.

Det är en fantastisk ansträngning som medarbetarna har gjort för att kunna ge vård till patienter. Men läget är mycket allvarligt, och behovet av arbetsmiljöåtgärder kvarstår.

Anf. 18 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Det kommer absolut att bli lättnader för regionerna när inflationen går ned. Så är det. Det är fakta att det är så det kommer att se ut. Det är delar av pensionerna som gör att det har varit extra ansträngt. Men det betyder inte att det inte kommer att vara ansträngt, och det betyder inte att konsekvenserna under den här tiden kommer att försvinna.

Konsekvenserna kvarstår. För att hantera skuldsättningen och underskotten ska Region Sörmland under många år framöver ta hand om den ekonomiska konsekvensen. Det här är någonting som man kommer att få leva med under en väldigt lång tid.

Det ställs såklart mot hur vården ska se ut och bedrivas. På vilket sätt ska den utvecklas? Det har vi diskuterat många gånger. Det finns en massa saker som är jättespännande. Det handlar om god och nära service och vård. Det finns stora reformer som behöver tas vidare. Det har gjorts utredningar som är omfattande för hela den svenska sjukvården.

Hur ska det göras med bagaget av konsekvenserna? Det är också där min oro ligger. Det handlar inte bara om här och nu utan också om hur det ska bli framöver. Statsrådet ger bilden av att när inflationen går ned får vi de förutsättningar vi behöver. Det tycker inte jag riktigt. Vi måste ha med oss de konsekvenser som finns.

Vi behöver titta på det som händer här och nu. Det finns i dag distrikts-sköterskemottagningar som inte är igång. De är stängda i dag. Folkandvården finns inte. Den har stängt ned på ställe efter ställe. Även om det inte verkställs hänger ett stort varsel över personalen, som inte vet om det ska verkställas. Det är ett plågsamt förfarande, skulle jag säga.

Samtidigt har Vårdförbundet just nu en omfattande strejk som det dessutom utökar. Det kräver anständiga villkor och en arbetsmiljö på en basal grund. Det är den verklighet som är nu. På vilket sätt ska statsrådet verka för att man ska skapa de förutsättningar som behövs för att hantera det?

Det är ändå till stora delar en kris. Det finns saker som kan förbättras, och det görs ansträngningar. Statsrådet beskriver de ansträngningar som personalen gör för att uppnå kapacitet. Jag tvivlar inte en sekund på det. Personalen gör sitt yttersta, och rätt mycket därtill, och det har sitt pris.

Vad tänker statsrådet att man behöver göra för att inte betala det priset? Det är inte vad man ska luta sig tillbaka på, utan det ska vara någonting som är hållbart längre än det vi ser här och nu.

Anf. 19 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack än en gång, ledamoten, för fortsatta samtal om viktiga frågor!

Mitt huvuduppdrag är att ständigt arbeta med att människor ska få den vård som de behöver. Det ska vara en behovsstyrd vård. Det innebär att var jag än söker vård i landet ska jag få den hjälp som jag behöver.

Det är det uppdrag under lagarna som varje region arbetar med. Det gäller också kommunerna som arbetar med hälso- och sjukvårdsinsatser. De arbetar under lagarna. Det är inte så att de arbetar enligt fritt val, utan de arbetar under lagarna. De gör verkligen allt de kan för att erbjuda god vård på lika villkor till befolkningen.

Jag är samtidigt förhindrad att uttala mig om vad man ska göra i Sörmland. Det får jag inte göra som statsråd. Det vet också ledamoten. Jag är likaså förhindrad att uttala mig om den konflikt som pågår på arbetsmarknaden, för den tillhör arbetsmarknadens parter.

Man kan ändå notera att regeringen under lång tid har arbetat med arbetsmiljöfrågorna. Vi har identifierat att om vi inte lyckas med att förbättra arbetsmiljön och kompetensförsörjningen kommer vi inte att lyckas med att öka vårdkapaciteten och att kunna utveckla god och nära vård.

Den andra rapporten från Nationella vårdkompetensrådet kom nu för någon vecka sedan. Det är många förslag som regionerna har att arbeta med för att öka kompetensförsörjningen och förbättra arbetsmiljön. Det kommer att vara den enskilt viktigaste åtgärden man gör i regionerna för att kunna behålla personal och att möjliggöra att människor har ett hälsosamt arbetsliv så att vi därmed kan ge vård till patienterna.

Jag började redan förra våren att sammankalla alla parter för att just diskutera arbetsmiljöinsatser, och det fortsatte efter sommaren. Nationella vårdkompetensrådet kommer nu med sina åtgärdsförslag. Vi bedömer det som oerhört centralt att arbeta med arbetsmiljöfrågorna.

Jag noterar nu i samtal med regionerna att de ser att konsekvenserna av inflationen kommer att vara tillfälliga. De bedömer det just nu. Det är kompetensförsörjningen som vi har att arbeta med. Det handlar om att vi gör det möjligt att stanna kvar och arbeta hos oss och att vi får fler som söker sig till vårddyrken.

Allt fler regioner uttalar just att fokus måste vara på kompetensförsörjning och arbetsmiljö. Det gör mig väldigt glad att man gör den bedömningen. Det är där vi måste lägga den mesta energin och det mesta arbetet framöver.

Det är, precis som ledamoten säger, tungt när det ligger kvar ett varsel. Så är det. Man får inte besked om det ens faller ut. Så är fallet just nu i Sörmland. Det har inte fallit ut med 700, och ingen vet om det kommer att göra det.

Vid det tillfälle regeringen gav besked i våras fanns det inte någon sammanställning från Sveriges Kommuner och Regioner av hur mycket varsel det rörde sig om. Nu finns det en sådan; den kom i maj i SKR:s ekonomirapport. De bedömer att varslen från regionerna för 2024 och 2025 kommer att uppgå till omkring 6 000 medarbetare. De pengar som regeringen har gett bara i år motsvarar 7 000 sjukskötersketjänster. Det stöd vi ger för den tillfälliga konsekvensen är alltså i paritet med det som regionerna själva bedömer.

Men vi behöver lägga till att man därutöver har vidtagit andra åtgärder som kommer att kräva insatser av regionerna. Att gå från hyrberoende till fast anställd personal kommer att vara en förändring som kräver sitt av arbetsmiljö och kanske arbetsvillkor. Det är en oerhört stor och tuff utmaning som alla regionpolitiker står inför. Jag är dock väldigt glad över att arbetsmiljö och kompetensförsörjning allt oftare återkommer i deras prioriteringar. Det är rätta vägen framåt.

Anf. 20 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Jag delar synen på det sista. Det är fantastiskt att arbetsmiljön, arbetsvillkoren och kompetensförsörjningen flyttas upp och prioriteras. Men då behöver det också finnas personal att göra detta för. De behöver ha kollegor, och det måste skapas förutsättningar för att de ska kunna jobba hållbart i ett långt yrkesliv. De behöver få kompetensförsörjning så att de kan göra detta under goda förutsättningar. Det måste finnas kollegor som täcker upp för en när man gör detta eller kompenserar för något annat.

Nästan 6 000 varsel föreligger, och regeringen berättar att man ska kompensera lite till och öka statsbidraget. Men Sörmland, de sörmländska politikerna och det moderata regionstyret säger att de här pengarna inte spelar någon som helst roll. Varslet för 700 personer ligger kvar. Det här är pengar som är ganska fattiga i det sammanhang man befinner sig i. De spelar inte någon roll, utan varslet ligger fortfarande kvar.

Det behöver säkerställas att det finns personal, att personal inte sägs upp och att de också orkar vara kvar för att sedan kunna få sin egen kompetensförsörjning och finnas kvar. Det måste finnas en arbetsgivare som ser detta.

Men det gör inte den här regeringen. Regeringen har inte sett den svåra ekonomiska situation som regionerna står inför. Regeringen har gett statsbidrag, absolut, men i relation till behovet har de varit väldigt låga. Och det får konsekvenser.

Mitt medskick till regeringen är att det fortfarande är så här, och min fråga kvarstår: Gör statsrådet allt hon kan för att lindra krisen?

Anf. 21 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för ytterligare kommentarer! Om vi gör tillräckligt kommer vi nog aldrig att veta. När man tittar i backspeglarna kan man alltid säga att man borde ha gjort så eller så. Men jag kan ändå förlita mig på Sveriges Kommuner och Regioners ekonomirapport som kom nu. Det är första gången de talar om hur stora varsel de tror att det kommer att bli 2024 och 2025, och varslen uppgår till nästan 6 000 medarbetare. Redan i början av året gav regeringen besked om att vi ger ett extra stöd som motsvarar 7 000 sjuksköterskor. Det stämmer alltså inte alls när man säger att regeringen är senfärdig och inte har rätt nivå.

När SKR för en gångs skull konstaterar i sin text att det var rätt att ge ett tillfälligt bidrag därför att detta är en tillfällig situation betyder det att vi inte har hamnat helt fel utifrån den tillfälliga situationen.

Däremot tror jag att det som ledamoten säger om framför allt de strukturella problemen som Sörmland och många fler regioner står inför – det vill säga sådant som inte har uppkommit på grund av inflationen utan som har funnits under lång tid – är det som man behöver titta över.

Det handlar om att säkerställa att man använder vårdpersonalen på bästa sätt och att de har en fungerande arbetsmiljö så att de har möjlighet att vara sin bästa person på jobbet. De ska kunna ge den vård som människor behöver och inte leva med en etisk stress som gör att de inte kan ge det som de har tänkt varje dag på arbetet.

Det är de underliggande strukturella problemen som jag tror kommer att vara det stora för regionerna framöver. Men återigen: Skillnaderna är väldigt stora. Socialstyrelsen konstaterade häromveckan att tre eller fyra regioner nu närmast har en situation med den vårdkapacitet som krävs och de vårdplatser som behövs. Det är inte längre bara Kalmar som har det, utan det är fler regioner. Örebro tillhör dem som har tillkommit. Det är oerhört glädjande att det är fler regioner som går åt det hållet. Det är ju inte antalet sängar det handlar om, och detta innebär att man har den vårdpersonal som behövs för att kunna vårda patienter.

Därför hoppas jag att vi kan bidra tillsammans med regionerna till att de hittar en mer uthållig väg. Kompetensförsörjning och arbetsmiljö kommer att vara nummer ett för att klara detta.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2023/24:741 om kommunernas tillsyns- svar

Anf. 22 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Rose-Marie Carlsson har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att säkerställa att de kommunala huvudmännen utövar sitt tillsynsansvar på ett bra sätt.

Alla barn och elever ska få en bra start i livet. Att bedriva utbildningsverksamhet inom skolväsendet i Sverige innebär att man förvaltar samhällets förtroende för just det uppdraget. Kommunerna är enligt skollagen ansvariga för tillsynen av fristående förskolor och pedagogisk omsorg. Statens skolinspektion är ansvariga för att granska hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar.

Den 1 januari 2023 infördes nya bestämmelser i skollagen som innebär tydligare och utökade krav på den pedagogiska omsorgen. Kraven innebär bland annat att verksamheten ska förbereda barnen för utbildning inom skolväsendet och att varje huvudman systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp, utveckla och utvärdera verksamheten. Vidare ska kommunen efter ansökan pröva om en enskild ska godkännas som huvudman. För godkännande ska det krävas att den enskilde har insikt i och förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt bedöms som lämplig. Efter godkännandet ska kommunen utöva tillsyn för att se att kraven fortlöpande är uppfyllda. Om den enskilde inte längre uppfyller dessa förutsättningar för godkännande ska godkännandet återkallas utan föregående föreläggande.

Regeringen gav den 24 november 2022 Skolinspektionen i uppdrag att utarbeta ett stödmaterial för kommunernas ägar- och ledningsprövning. Sedan tidigare finns även ett stödmaterial tillgängligt på Statens skolverks webbplats. Materialet syftar till att stödja kommunernas tillsyn av fristå-

ende förskolor. Tillsyn av enskild pedagogisk omsorg och fristående förskolor kan ofta genomföras på i huvudsak samma sätt.

Jag förväntar mig att både kommunerna och Skolinspektionen uppfyller sitt tillsynsansvar och ingriper om behov föreligger. Förtröendet att bedriva utbildningsverksamhet i Sverige ska endast ges till seriösa aktörer. Eftersom bestämmelserna i skollagen trädde i kraft relativt nyligen är det för tidigt att säga vilka resultat de har gett. Det är också för tidigt att utvärdera hur kommunerna har kunnat använda sig av det stödmaterial som Skolinspektionen har tagit fram. Min förhoppning är att stödets tillgänglighet och pedagogiska disposition ska bidra till en bred användning och vara ett stöd i kommunernas tillsyn.

Anf. 23 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Tack för svaret, ministern! Skolinspektionen har tillsyn över den kommunala verksamheten när det gäller förskola och enskild pedagogisk omsorg. Den erfarenhet jag har av Skolinspektionens tillsyn är att den till största delen sker på huvudmannanivå, det vill säga att man inte besöker verksamheten.

När det gäller den fristående verksamheten är det kommunen som ansvarar för tillsynen, och Skolinspektionen ska granska hur kommunen utövar sitt tillsynsansvar. Den kommunala tillsynens kvalitet och inriktning varierar över landet, inte minst beroende på kommunens storlek och erfarenhet av att göra en tillsyn.

Tillsynen gäller huruvida huvudmannen följer skollag, läroplan, kommunens riktlinjer för barnantal och så vidare. Finns det brister ska huvudmannen ges möjlighet att rätta till dessa, men det är alltid huvudmannen som ansvarar för sin verksamhet.

Min erfarenhet av tillsyn är att kommunen oftast besöker verksamheten, till skillnad från Skolinspektionen som oftast gör en tematisk tillsyn på huvudmannanivå.

Att kommunernas tillsynsansvar fungerar är en viktig del i arbetet med att kvalitetssäkra dessa verksamheter. Om kvaliteten brister kan det få mycket stora konsekvenser för de barn som är helt beroende av verksamheten.

I sitt svar säger ministern att Skolinspektionen har tagit fram ett stödmaterial som ska underlätta för kommunerna att utöva sitt tillsynsansvar. Det är väl bra. Jag hoppas att det är tillräckligt bra för att kunna användas av kommunerna.

När det gäller min fråga till ministern om hur ministern ska säkerställa att de kommunala huvudmännen utövar sitt tillsynsansvar på ett bra sätt blir jag dock både förvånad och lite beklämd då svaret är att ministern "förväntar sig" att både kommunerna och Skolinspektionen uppfyller sitt tillsynsansvar. För mig är det alldeles självklart att man ska göra det man ska.

Ministern säger också i svaret att om man inte längre uppfyller förutsättningarna ska godkännandet återkallas utan föreläggande. Om det hade varit så enkelt hade jag varit mer än glad och tacksam. Det är nämligen inte så enkelt att göra det. Det finns en sanktionstrappa, och man måste förelägga innan så att huvudmannen har möjlighet att rätta till sina brister – om det inte är uppenbar fara för barnets liv och hälsa. Då kan man åter-

kalla godkännandet, och sedan finns det möjlighet för huvudmannen att överklaga till domstol.

Frågan jag ställde i interpellationen kvarstår fortfarande: Hur ska ministern säkerställa att kommunerna tar sitt ansvar och utövar sitt tillsynsansvar på ett bra sätt?

Anf. 24 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Ja, det är kommunerna som är ansvariga för detta enligt den lagstiftning som finns. Skolinspektionen har ett ansvar att se till att kommunerna utövar det ansvaret på ett bra sätt. Det förväntar jag mig, precis som jag sa i mitt svar, också att kommunerna gör. Jag har all anledning att tro att kommunerna också klarar av detta uppdrag.

Sedan är det klart att det finns kommuner som är väldigt små, som kanske har bara en eller ett par fristående verksamheter och som har svårare att utöva denna tillsyn än vad andra kommuner har. Jag kan också tänka mig att det finns kommuner som inte har haft fristående verksamheter men som plötsligt har fått det. Därmed är man lite ny i tillsynsansvaret. Här är de riktlinjer som Skolinspektionen tagit fram väldigt viktiga och användbara.

Jag delar helt Rose-Marie Carlssons syn att detta är extremt viktigt. Det handlar om små barns rätt till en bra förskoleverksamhet. I slutändan kan det, precis som Rose-Marie Carlsson säger, även handla om trygghet och säkerhet för barnen. Därför är det viktigt att kommunerna tar detta ansvar på väldigt stort allvar.

Det är också viktigt att Skolinspektionen tar sitt uppdrag på allvar att se till att kommunerna gör detta. Jag har dock i dag ingen anledning att tro att kommunerna struntar i detta ansvar eller inte tar det på allvar.

Jag har själv som tidigare skolborgarråd i Stockholm lagt ned och dragit in tillståndet för tiotals fristående verksamheter på förskoleområdet som helt enkelt inte uppfyllt kraven. Jag tycker att det är viktigt att kommunerna tar sitt ansvar när det gäller detta och ser till att man vet vilken typ av verksamhet som bedrivs på skattebetalarnas bekostnad. Där är den pedagogiska verksamheten väldigt viktig. Jag har ingen anledning att tro att kommunerna misslyckas i det uppdraget.

Anf. 25 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Nej, jag tror inte heller att kommunerna struntar i det, men de har ju olika erfarenhet av det. Precis som ministern säger kan det skilja mellan en liten och en stor kommun.

Ministern pratade om sin erfarenhet som skolborgarråd. Jag har också mångårig erfarenhet från min hemstad Malmö som kommunal huvudman. Jag har också varit verksam i tillsynen, sett hur förvaltningen jobbat och varit med och dragit in tillstånd. Jag vet också vilken lång process det är innan man har fått indragningen fastställd av domstol, för naturligtvis överklagar huvudmannen. Även inhibitionen ska gå igenom.

I Skolinspektionens årsrapport för 2023 nämner man lite grann om förskolan, där man alltså gjort en tematisk granskning. För de andra skolformerna redovisas vilka brister man upptäcker. På det sättet kan man se om det finns ett system, om det är samma saker som brister och så vidare. Jag tror att det är betydligt lättare för en större kommun som har större erfaren-

het och kompetens när det gäller både tillsyn över och godkännande av fristående verksamheter. Det är rätt naturligt.

Min erfarenhet av den kommunala tillsynen är också att nämnden varje år får en uppföljning av hur förvaltningen har jobbat med sin tillsynsverksamhet. På så vis får den politiska nivån en uppfattning om hur det ser ut och om man behöver fatta andra beslut så att vi kan ha en bra verksamhet för våra barn.

I tillsynen ingår granskning av många olika områden som pedagogik, juridik och ekonomi. Vi vet också att kraven i skollagen har fortsatt att öka i takt med att kraven på enskilda huvudmän ökat. Det har även kommit nya krav när det gäller konfessionella inslag och demokrativillkor som man ska titta på.

Som jag sa tidigare gör kommunen oftast en verksamhetsgranskning, till skillnad från Skolinspektionen som benämner det observationer. Man upptäcker betydligt mer när man gör en verksamhetsgranskning. Man ser samspelet och vilka sanktioner som har utdelats och kan ta del av kommunernas sammanställning för att få en övergripande bild av den fristående verksamheten.

Med tanke på hur Skolinspektionen i sin årsrapport 2023 redovisade de andra skolformerna undrar jag om ministern kommer att verka för att Skolinspektionen får ett uppdrag att göra en sammanställning av kommunernas tillsynsverksamhet för att få en bredare uppfattning av hur det ser ut i våra kommuner och hur tillsynen ser ut generellt.

Anf. 26 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det är precis som Rose-Marie Carlsson säger: Det är nya och hårdare krav på fristående verksamheter, och kommunerna har ett väldigt stort ansvar att se till att de kraven uppfylls. Skolinspektionens roll är lite annorlunda. De ska granska att kommunerna gör rätt.

Jag tycker att det är en intressant idé Rose-Marie Carlsson har, att man kanske skulle be Skolinspektionen att på ett mer systematiskt sätt se över hur kommunerna sköter sitt uppdrag. I dag har jag dock ingen anledning att tro att kommunerna tar lätt på det uppdraget. Jag tror att de allra flesta kommuner sköter det bra, inte minst för att det handlar om små barns väl och ve och små barns rätt till en pedagogisk och bra utbildning.

Jag tycker att Skolinspektionens stödmaterial är bra. Det kan användas av kommunerna när de vill utöva tillsynen.

De nya bestämmelser som kom i januari 2023 remitterades också till ganska många kommuner som tyckte att de var väl underbyggda. Man var generellt positiv till dem.

Min bild är ändå att detta fungerar väl, att kommunerna tar sitt ansvar och att de inte slarvar med detta. Det är dock klart att man kan se över det ytterligare om man vill.

Anf. 27 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Jag tycker att det hade varit bra om man kunde få en övergripande bild, på samma sätt som jag har erfarenhet av från nämnden jag har varit ordförande i. Skolinspektionen skulle på något sätt kunna samla upp hur det ser ut i fråga om kommunernas tillsynsansvar och vad det är man möter.

Nu har vi pratat ganska mycket om förskolan. Men jag vill även lyfta fram pedagogisk omsorg. För den som lyssnar är det dagmammaverksamhet; det är väl så man känner det. Där gäller tillsynen även ägar- och ledningskretsen från den 1 januari 2023. Det har dessutom kommit till en viktig sak som det är viktigt att man verkligen följer. Om man bedriver verksamheten i en bostad ska de som är skrivna där och är straffmyndiga visa upp ett intyg från belastningsregistret. Det är superbra.

Generellt sett är ägar- och ledningsprövningen inte alldeles enkel att göra. Det krävs gedigen juridisk kompetens. Jag vet att mindre kommuner flaggar för detta. Nu ska man nämligen inte bara titta på om verksamheten uppfyller läroplanens mål och så vidare. Det har man bra koll på. Det är det man har erfarenhet av. Men man har inte denna juridiska kompetens.

Utbildningsutskottet var överens om att föreslå ett tillkännagivande om att regeringen ska överväga att se över för- och nackdelar med att Skolinspektionen ansvarar för tillstånd och tillsyn även för enskilda förskolor och fritidshem och pedagogisk omsorg.

Då blir min fråga: När har regeringen övervägt färdigt? Och när får vi ett förslag att ta ställning till?

Anf. 28 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Kommunerna har ett viktigt och grannliga uppdrag att bevilja tillstånd för och utöva tillsyn över de fristående verksamheterna. Det är också viktigt att staten tar ett stort ansvar för att ge kommunerna råd om hur de ska utöva det ansvaret. Det gör också Skolinspektionen. Man försöker ge kommunerna råd om hur de ska tillämpa det regelverk som finns.

Jag håller helt med Rose-Marie Carlsson om att det är viktigt att man tar det på stort allvar. Jag känner inte att det i dag finns anledning att tro att det finns kommuner som medvetet slarvar med detta. I den mån någon tycker att det är problematiskt beror det nog, precis som Rose-Marie Carlsson säger, på att det är svårt. Det kan vara ganska små kommuner som plötsligt får fristående verksamheter, vilket de kanske inte haft tidigare. Och regelverket kan ändras och så vidare. Då är Skolinspektionens råd och rekommendationer väldigt viktiga för att kommunerna ska kunna utöva ansvaret på ett vettigt sätt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2023/24:748 om etableringsstopp för vinstdrivande friskolor

Anf. 29 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Linus Sköld har frågat mig om jag avser att agera för att hejda tillväxten av privata skolkoncerner och i så fall hur och när.

Alla barn och elever ska få en bra start i livet. Att bedriva utbildning inom skolväsendet i Sverige innebär att förvalta samhällets förtroende för det uppdraget. Regeringen anser att oseriösa och olämpliga aktörer inte ska få förekomma inom skolväsendet. Därför startar vi nu en helrenovering av det svenska friskolesystemet.

Regeringen beslutade den 6 juli 2023 om tilläggsdirektiv till Utredningen om vinst i skolan. Utredaren ska bland annat föreslå en utvidgad ägar- och ledningsprövning, vissa vinstutdelningsförbud eller annan vinstutdelningsbegränsning och kraftigt skärpta sanktioner. Det handlar om ett paket med olika åtgärder som ett svar på alla de fall där barns och elevers rätt till en bra utbildning inte tillgodoses. Utredningen ska redovisa sina förslag senast den 28 februari 2025.

Vid ansökan om godkännande som huvudman för en fristående skola ska Skolinspektionen bland annat pröva om utbildningen innebär påtagliga negativa följder på lång sikt för eleverna eller för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna i den kommun där utbildningen ska bedrivas. Riksrevisionen, som granskat regelverket, anser dock att förarbetena inte ger tydlig vägledning om hur elevperspektivet ska vägas in på lång sikt och noterar att det förekommer att kommuner inte yttrar sig över ansökningar om att etablera nya skolor. Det är också vanligt att yttranden som inkommer inte kan användas av Skolinspektionen, då de exempelvis är alltför generellt hållna.

För att tillförsäkra Skolinspektionen ett gediget underlag för deras prövning av en ansökan om att etablera en skola har Utredningen om vinst i skolan även i uppdrag att lämna förslag som innebär att det ska vara obligatoriskt för kommuner att yttra sig över ansökan. Därtill ska utredningen analysera tillämpningen av regleringen om negativa konsekvenser vid prövning av en ansökan om att starta en fristående skola.

För att oseriösa och olämpliga aktörer inte ska få förekomma inom skolväsendet föreslogs i budgetpropositionen för 2024 ytterligare medel till Skolinspektionen för att den ska kunna stärka granskningen av huvudmän och skolor. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag. Budgeten för Skolinspektionens förvaltningsanslag ökar med 25 miljoner kronor 2024 och beräknas öka med 40 miljoner kronor 2025 och 60 miljoner kronor från och med 2026. Utbyggnaden av Skolinspektionens verksamhet innebär att myndigheten kan öka sin närvaro och göra fler inspektioner, bland annat fler oanmälda besök.

Anf. 30 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! ”Att friskolesektorn dras med stora problem kan inte ha undgått någon. Friskolor har fler obehöriga lärare, lägre lärartäthet, sämre ställt med skolbibliotek och större problem med fuskbetyg.

Vidare finns mängder av exempel där skolpengen gått till allt annat än till elevernas utbildning, så som sexklubbar i Thailand, till våffelstugor eller till friskolor som bedriver ’omvändelse’-terapi för homosexuella elever.

De konkurser vi sett visar också på att friskolesektorn bär på stora risker.

Dagens system för att finansiera friskolor har därtill en osund och kostnadsdrivande struktur för kommunerna. Allt detta går ut över både elever och skattebetalare på ett orimligt sätt. De drivkrafter som i dag finns i friskolesystemet gynnar varken elever eller skolsystemet i sin helhet.”

Fru talman! Detta hade kunnat vara inledningen på mitt anförande i dag. Men det är det inte. Det är ett citat, signerat Lotta Edholm, ur Expressen den 11 april i år.

Utifrån vad Lotta Edholm själv skriver i Expressen är hon och jag i allt väsentligt överens om problembilden när det gäller friskolesektorn. Drivkraften att tjäna pengar prioriteras av vinstdrivande friskolor, i synnerhet skolkoncerner, högre än drivkraften att bedriva en bra utbildning för eleverna – det som skolan är till för.

Så kan vi inte ha det. Så som Lotta Edholm beskriver skolmarknaden kan vi inte ha det.

Som nämnts konsolideras skolmarknaden. Det blir alltså allt fler skolkoncerner som blir allt större. De senaste tre åren har antalet skolkoncerner ökat med över 20 procent. Och vid det här laget ägs var tionde skola i landet av en koncern, som har som överordnad drivkraft att ge vinst till ägaren. Det får de konsekvenser som Lotta Edholm själv beskriver i Expressen.

Detta var bakgrunden till att vi socialdemokrater för ett par månader sedan föreslog införande av ett etableringsstopp för skolkoncerner. När vi lade fram det förslaget för utbildningsutskottet fick Lotta Edholm tillfälle att kommentera det i medierna. Då uppgav hon i ett mejl till SVT att det finns stora problem i friskolesektorn men att hon inte visste om ett etableringsstöd är rätt väg framåt. Det är därför vi har den här interpellationsdebatten i dag. Jag tänkte att Lotta Edholm skulle få lov att ge besked om det är rätt väg framåt att omedelbart stoppa koncernernas expansion tills man kan få på plats ett vinstförbud som gör upp med de drivkrafter som Lotta Edholm själv säger är skadliga för det svenska skolsystemet.

Blir det ett etableringsstopp för skolkoncerner, Lotta Edholm – ja eller nej?

(Applåder)

Anf. 31 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag tyckte väl att jag kände igen formuleringarna, men man blir ju alltid lite osäker när någon i oppositionen läser upp det man skrivit!

Det är klart att vi har stora problem i friskolesektorn. Det är regeringen helt medveten om. Regeringen har också gett direktiv till friskoleutredningen att lägga fram förslag för att komma till rätta med de problem som faktiskt finns. Ett av dem är att det finns osunda drivkrafter i friskolesystemet som leder till en del av de effekter som både Linus Sköld och jag har beskrivit på olika sätt.

När det gäller etableringsstopp vågar jag i kammaren i dag inte ge något svar på frågan. Den behöver analyseras. Det finns ingen lagstiftning i dag som skulle kunna göra det möjligt, såvitt jag kan se. Det måste i så fall utredas, och Linus Sköld vet ju lika väl som jag att det kan ta tid. Jag vågar därför inte ge besked. Däremot är det rent generellt så att vi måste göra någonting åt friskolesektorn eftersom det finns stora problem i den, inte minst på gymnasiesidan. Det är därför det pågår en utredning just nu. Den ska lämna besked någon gång i början av nästa år om vilka ändringar som kommer att föreslås för att göra systemet bättre.

Anf. 32 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Vad gäller beredningsunderlag för att införa ett etableringsstopp för skolkoncerner finns det ett färdigberett underlag om att införa ett etableringsstopp för religiösa friskolor. Lotta Edholm kanske skulle kunna börja med att se vad man kan lära sig av det? Då kanske vägen

till att stoppa rovdriften på det svenska skolsystemet skulle kunna bli något kortare.

Lotta Edholm sa i Dagens Nyheter för inte så länge sedan att svensk skola före reformerna – åsyftande de på 90-talet – ansågs vara bland världens bästa, men att den därefter dalade. Det påminner mig om ett uttalande som gjordes i Aftonbladet den 7 maj 2021: ”Sverige har haft världens bästa och mest jämlika skola – dit ska vi igen.” Det var signerat Anna Ekström.

Det finns alltså otroligt täta beröringspunkter mellan hur skolministern uttrycker sig i medierna och hur Socialdemokraterna och även andra partier i oppositionen har beskrivit situationen på den svenska skolmarknaden. Då är det förvånande att Lotta Edholm inte i större utsträckning tillstyrker förslag som Socialdemokraterna kommer med. Lotta Edholms partikamrat, som också hade skrivit under den där Expressenartikeln, Fredrik Malm, ordförande i utbildningsutskottet, röstade ned initiativet att utreda frågan om ett etableringsstopp, fastän Lotta Edholm säger att det skulle behöva analyseras. Man kan tycka att det är en märklig inkonsekvens i partiets hållning.

Man kan också notera att i artikeln i Dagens Nyheter som jag nämnde nyss står det att den förra regeringen försökte reglera skolmarknaden, men att förslaget stoppades av de borgerliga partierna och SD – inklusive Liberalerna. Lotta Edholm fick frågan om de ångrade det, och svarade ”Ja, det skulle jag verkligen säga”.

Förslagen handlade om att differentiera skolpengen mellan fristående och kommunala skolor, att införa krav på strukturkostnadsredovisning och att förbjuda kötid som urvalsgrund. De finns färdigberedda på ministerns bord. Om ministern ångrar att Liberalerna inte röstade för dem är det ju bara att lägga fram dem som ett alternativ, om man nu inte vet hur man vill ställa sig till vårt förslag om etableringsstopp.

När det kommer till frågan om planeringen av systemet, alltså kommunernas plikt att yttra sig som Lotta Edholm har tillsatt en utredning om, vill Socialdemokraterna gå ett steg längre. Vi vill ge kommunerna vetorätt över friskoleetableringar. Så långt är Lotta Edholm inte beredd att gå. Varför, om hon samtidigt konstaterar att skolpengen är ett ineffektivt sätt att nyttja de gemensamma resurser som är avsatta för utbildningen, som den är organiserad nu?

Det finns flera delar i detta där jag tycker att Lotta Edholm skulle behöva ge lite mer substans kring varför hon inte är beredd att gå längre och snabbare fram. Hon sitter på den yttersta maktpositionen över den svenska skolan, och här finns färdigberedda förslag och idéer som man skulle kunna gå vidare med för att reglera marknaden mycket snabbare än vad Lotta Edholm marscherar. Hur kan det komma sig?

Anf. 33 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det finns naturligtvis beröringspunkter mellan oppositionen och regeringen när det gäller synen på friskolesystemet och det som fungerar dåligt i det. Det är helt sant. Men det Linus Sköld glömmer att prata om är alla andra problem som också finns i ett illa fungerande skolsystem. De förändringar som skedde i början av 1990-talet när det gäller friskolorna var inte de enda förändringarna.

Den stora förändringen hade skett ett par år tidigare när Socialdemokraterna mot bättre vetande, skulle jag säga, kommunaliserade ansvaret för

svensk skola. Många av problemen, framför allt när det gäller resurstilldelningen där det skiljer ungefär 70 000 kronor per elev och år i hur mycket kommunerna satsar mellan dem som satsar mest och de som satsar minst, är ju följer av att man inte längre såg skolsystemet som ett nationellt ansvar utan som ett kommunalt ansvar.

I utredningen som handlar om en nationell skolpengsnorm kommer frågan om friskolornas finansiering också upp. Förslaget är att det ska utredas hur man kan dela upp finansieringen mellan kommunala skolor och fristående skolor för att slippa att alltid vara tvungen att betala ut exakt lika mycket till de fristående som till de kommunala skolorna oavsett om de har haft samma kostnader eller inte. Den frågan har Socialdemokraterna inget som helst svar på. Ni tycker ju att kommunaliseringen av skolan var en toppenidé. Vi kan alltså inte söka några svar hos Socialdemokraterna i just den frågan.

Anf. 34 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Jag kan påminna Lotta Edholm om att när Liberalerna utgjorde regeringsunderlag till Socialdemokraterna tillsattes en utredning om potentiellt förstatligande av skolan, och ett kunskapsunderlag togs fram. Men när Liberalerna bildade regering ihop med Tidögänget fanns inte förstatligande av skolan omnämnt med ens en stavelse i överenskommelsen.

Jag tänker mig att Lotta Edholm hade kunnat komma mycket längre i problembeskrivningarna som hon nu ger om hon hade bjudit in partierna till att brett diskutera huvudmannaskapet, finansieringen och kunskapssyner i den svenska skolan. Då hade vi kanske fått ett system som bar över tid. Men Lotta Edholm väljer att hoppa ned i konflikttunnan, och då blir det som det blir. Det är ju inte den frågan vi diskuterar nu.

Den fråga som den här debatten gäller är specifikt skolmarknadssystemet och vad Lotta Edholm tänker göra åt det. Något etableringsstopp lär det inte bli fråga om, utifrån det svar jag får nu. Anledningen till detta är uppenbar.

De gånger det låter som om Lotta Edholm och jag är överens är när Lotta Edholm undertecknar med "ledamot i partistyrelsen, Liberalerna" på Expressens debattsida. Men när hon är företrädare för regeringen, som fattar kollektiva beslut, kommer hon för de andra partierna i regeringen aldrig att få lov att utreda så långtgående åtgärder som krävs för att komma till rätta med det här systemet.

Lotta Edholm har slagit sig i slang med partier som inte tycker som hon när det gäller skolfrågan. Det är därför det inte finns något förstatligande omnämnt i Tidöavtalet, och det är därför det inte blir någon reglering av skolmarknaden som kommer att göra någon skillnad på riktigt.

Lotta Edholm, om jag glömde att tala om förstatligandet glömde Lotta Edholm att tala om sina partikamrater.

(Applåder)

Anf. 35 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! De här frågorna hänger ju ihop i väldigt hög utsträckning, alltså dels friskolesystemet och de brister som finns där, dels hur skolan finansieras.

Den utredning som Liberalerna tvingade fram i januariavtalet är ett väldigt viktigt underlag för den utredning som nu pågår, som handlar om nationell skolpengsnorm, det vill säga hur vi ska få ett system som blir jämlikt, så att det inte ska spela någon roll i vilken kommun man bor och i vilken kommun barnen går i skolan. Vi behöver skapa ett mer jämlikt system. Det rör friskolesektorn, men det rör också finansieringen av de kommunala skolorna. Det fungerar uppenbarligen inte särskilt väl i dag när det är sådana enorma skillnader vad gäller hur mycket pengar kommunerna faktiskt är beredda att satsa på sin skola.

Jag tycker att skolan är ett nationellt ansvar. Ett skolväsen bör vara nationellt. Så är det i de flesta länder i världen. I Sverige är det inte så, utan vi överlåter till 290 kommuner att göra lite som de själva vill. Särskilt när det gäller finansieringen är detta ett stort problem. En del kommuner väljer att satsa mycket mindre på sina skolor än vad andra kommuner gör. En del kommuner har helt enkelt inte råd att satsa mer för att systemet är väldigt ojämnt. Det är bland annat detta som vi hoppas kunna komma till rätta med.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellationerna 2023/24:750, 751 och 754 om offentlighetsprincipen i fristående skolor

Anf. 36 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Camilla Hansén och Linus Sköld har frågat mig hur jag avser att agera för att införa offentlighetsprincipen i fristående skolor. Daniel Riazat har frågat mig hur jag avser att agera för att införa offentlighetsprincipen brett i svensk skola, inklusive fristående skolor.

Offentlighetsprincipen gäller redan i dag i skolor som drivs av offentliga huvudmän.

Skolinformationsutredningen har haft i uppdrag att bland annat identifiera och analysera för- och nackdelar med att införa offentlighetsprincipen i fristående skolor för att lösa tillgången på skolinformation samt att utreda och föreslå hur en insynsprincip kan utformas för fristående skolor, förskolor, fritidshem och enskilda anordnare för kommunal vuxenutbildning på entreprenad.

Utredningen har nu lämnat sina förslag. Vi har påbörjat ett arbete med en noggrann genomgång av utredningens förslag och diskussion i Regeringskansliet och med partierna som ingår i Tidösamarbetet.

Vi kommer att skicka ut betänkandet på remiss, och jag ser fram emot att ta del av remissinstansernas synpunkter.

Anf. 37 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Under en spännande vecka – när utbildningsutskottet justerade sitt betänkande om övergripande skolfrågor som bland annat behandlade just motioner om offentlighetsprincipen för fristående skolor, som vi sedan debatterade här i kammaren och röstade om – väcktes frågor om var regeringen står när det gäller offentlighetsprincipen i skolväsendet.

När vi ser till de olika partiernas stöd för offentlighetsprincipen kan vi se att det finns en majoritet här i riksdagen efter att Liberalerna just den veckan satte ned foten och ändrade sitt ställningstagande. Nu säger man att man vill att offentlighetsprincipen ska införas. Men utfallet i omröstningen blev ändå inte ett tillkännagivande till regeringen om att påskynda processen. Det hade annars varit en tydlig signal från den majoritet som ändå finns i kammaren. Det var den samlade oppositionen som gemensamt hade en reservation och yrkade på detta.

Som regeringsparti och ansvariga för utbildningsdepartementet har förstås Liberalerna skarpare verktyg för att agera snabbt än vad vi oppositionspartier i riksdagen har. Därför vill jag veta hur skolministern tänker gå till väga för att införa offentlighetsprincipen för alla skolor, och framför allt vill jag se en tidsplan för när detta kommer att ske.

En del av marknadens logik är affärshemligheter. I konkurrenssituationer är det ju inte konstigt att man vill hemlighålla receptet på framgång, men i ett offentligt finansierat utbildningssystem är det inte bara konstigt utan också skadligt och orättvist. Det finns inget skäl att inte omedelbart se till att offentlighetsprincipen ska gälla på alla skolor i Sverige.

I Sverige har vi en lång tradition av öppenhet och transparens när det gäller myndighetsutövning och offentlig verksamhet. Skolor ägnar sig åt myndighetsutövning, och de förvaltar stora mängder skattepengar. Att friskolor inte omfattas av offentlighetsprincipen fullt ut är därför helt orimligt.

Vad gör då marknadsskolan med vårt utbildningssystem? När vinstutdelning är syftet, offentlig statistik kallas affärshemligheter och skolpeng och skolval är orättvisa slits Sverige som kunskapsnation isär.

Miljöpartiet har alltid välkomnat fristående skolor som drivs utan vinstsyfte, kanske utifrån en alternativ pedagogik eller som lokala mindre skolor på landsbygd och i skärgårdar. Vi noterar att man ibland anför sådant som en ursäkt för att man inte skulle klara av att upprätthålla offentlighetsprincipen i mindre verksamheter. Det finns ju gott om mindre verksamheter i det offentliga som mycket väl klarar av att upprätthålla offentlighetsprincipen. Vi ser inte att de här skolorna på något sätt skulle ha ett lägre krav på sig när de är offentligfinansierade aktörer. Offentlighetsprincipen är ett krav som man måste kunna leva upp till oavsett storlek.

Stödet för att offentlighetsprincipen ska gälla alla skolor är alltså stort. Det är viktigt att en ny lagstiftning kommer på plats så snabbt som möjligt. Processen har redan dragit ut på tiden. Vi har fattat beslut om att förlänga övergångslagstiftningen, som alltså ska fylla ut det glapp som har uppstått när det gäller offentlighet för uppgifter i skolväsendet.

Jag önskar att skolministern utvecklar sitt svar om hur hon kommer att agera för att offentlighetsprincipen ska införas så snart som möjligt med till exempel en tidsplan för när propositionen ska komma och när lagstiftning som ger rättvisa förutsättningar kring öppenhet och utesluter hemlighållande med hänvisning till affärshemligheter kan börja gälla. Hur kommer detta att gå till och, framför allt, när kan det ske?

Anf. 38 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! ”Att kunna få information om exempelvis friskolornas ekonomi och kvalitet är inte bara viktigt för elever och föräldrar, utan även för tilliten. Medborgare, föräldrar och elever ska vara trygga i att man har

tillgång till samma skolinformation, oavsett om det är en kommunal eller fristående skola. Offentlighetsprincipen är en grundsten i Sveriges demokratiska statsskick. Principen innebär att var och en har rätt att ta del av allmänna handlingar. Den borde också innebära att allmänheten har rätt till insyn i och tillgång till information om hur alla skolor använder våra skattemedel. Det kommer även underlätta för journalister som granskar friskolornas brister. ... Ägarnas intresse kan inte, och får inte, tillåtas väga tyngre än allmänhetens rätt att se var skattepengarna går.”

Det här hade kunnat vara inledningen av mitt anförande i dag, men det är det inte. Det är ett direkt citat av vad Lotta Edholm, Johan Pehrson och Fredrik Malm skrev på Expressen Debatt den 11 april i år. Den problembeskrivning som jag har är i allt väsentligt densamma som den som Lotta Edholm, Johan Pehrson och Fredrik Malm ger uttryck för i sin debattartikel. Den problembeskrivningen har burit socialdemokratins i friskoledebatten väldigt länge.

Detta har anor från 2013, då det slöts en blocköverskridande friskoleöverenskommelse om att offentlighetsprincipen bör införas i fristående skolor. Sedan har konfliktnivån successivt ökat i denna fråga. Liberalerna har med sina egna ord stått för en naiv syn på friskolesektorn tillsammans med resten av borgerligheten och Sverigedemokraterna och avstyrkt alla förslag om att införa offentlighetsprincipen som passerat den här kammaren sedan dess.

Därför var det för alla oss som tycker att offentlighetsprincipen hör hemma i friskolesektorn ett välgörande besked när Johan Pehrson – dagen efter att Fredrik Malm hade röstat nej till offentlighetsprincipen i utskottet – i medierna sa: Ja, vi ska ha offentlighetsprincipen i friskolor. Den 11 april bekräftade som sagt Johan Pehrson detta tillsammans med Fredrik Malm och Lotta Edholm. Veckan som följde därpå röstade Liberalerna i riksdagen nej till införande av offentlighetsprincipen, i mycket med hänvisning till väntan på det betänkande som utredningen skulle leverera – jag tror att det skedde dagen efter att vi hade omröstningen eller samma dag.

Men sanningen att säga finns det redan ett färdigt beredningsunderlag för att lagstifta om offentlighetsprincipen. Det har varit färdigt sedan 2019. Lotta Edholm har möjlighet att lägga det på riksdagens bord. Hon behöver inte vänta på någon remissrunda. Hon behöver inte invänta en lagrådsremiss. Hon behöver just inte göra någonting annat än att lägga fram en proposition med förslag om att införa offentlighetsprincipen i fristående skolor. Den skulle kunna vara beslutad inom någon månad.

Lotta Edholm! När får vi se propositionen om att införa offentlighetsprincipen i fristående skolor?

Anf. 39 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Även jag tänker tala om den väldigt viktiga fråga som Miljöpartiet och Socialdemokraterna tagit upp i sina anföranden. Vi lever i ett land där vi har ett unikt friskolesystem, någonting som skolministern själv har konstaterat. Vi lever i ett land där marknadsskolan, som har slagit fäste sedan 30 år tillbaka, gör det svårare för mindre skolor, idéburna skolor och offentliga skolor att bedriva sina verksamheter med jämlikhet och likvärdighet i fokus. Vi lever i ett land med ett orättvist skolpengssystem där vi inte kan begära ut grundläggande handlingar från skolaktörer och skolföretag som till 100 procent får sin finansiering från skattebetalarna.

Samtidigt lever vi också i ett samhälle där det är otroligt enkelt att höra av sig till en domstol och fråga vilken dom som blev resultatet av en rättegång och vilka beslut domarna och nämndemännen fattat. Vi kan höra av oss till Regeringskansliet och begära ut handlingar om väldigt stora frågor – rättare sagt kunde vi göra det innan den här regeringen kom till makten; numera sekretessmarkerar man ofta regeringshandlingarna. Vi lever ändå i ett samhälle där offentlighetsprincipen har varit någonting heligt och en stor del av hela det demokratiska fundamentet.

Då är frågan: Om man som medborgare eller journalist kan höra av sig till Regeringskansliet och få ut handlingar om den högsta beslutande statsmakten och om man kan få ut handlingar från våra domstolar, som fattar otroligt viktiga beslut om människors liv vad gäller straff eller frihet, varför ska detta då inte kunna ske när det handlar om det mest grundläggande, nämligen våra barns utbildningssystem, så att journalister ska kunna granska huruvida skolkoncernerna agerar korrekt eller inte med de medel som de får, så att man ska kunna kolla hur det är med behörigheten bland lärarna och så att man ska kunna kolla om det här systemet fungerar eller inte?

Vi kan med de uppgifter vi redan har konstatera att marknadsskolans tid är förbi och att den är icke-fungerande. Men det här handlar ändå om en grundläggande demokratisk rättighet för Sverige och dess medborgare. Alla de elever, journalister, föräldrar och andra som vill ska kunna ta del av den.

Från början motiverade borgerligheten sitt motstånd mot detta med att små friskolor inte skulle klara av det. Lustigt nog har de som organiserar många små friskolor själva gått ut och sagt: Snälla, inför offentlighetsprincipen! Lärarfacket står enat kring att man vill se offentlighetsprincipen. Det finns vad jag vet inte en enda instans, möjligtvis förutom vissa skolkoncerner, som anser att man inte ska ha detta.

Den 11 april gick Liberalerna ut och sa att man ville ha offentlighetsprincipen. Den 12 april ångrade man sig här i riksdagen när vi hade debatt. Den 24 april röstade man nej till offentlighetsprincipen med hänvisning till den utredning som har kommit. När kommer vi att få se Lotta Edholm prioritera den här frågan? I dag har det gått exakt två månader sedan utredningen kom. När kan vi förvänta oss ett förslag om offentlighetsprincipen? Kommer ministern att göra som med könstillhörighetslagen och samarbeta med oppositionen för att få igenom en viktig fråga?

Anf. 40 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det här är en väldigt viktig fråga. Jag välkomnar diskussionen. Vi måste öka insynen i friskolorna. Det är viktigt för att vi till exempel ska kunna granska och följa hur våra offentliga medel används. Att kunna få information om exempelvis friskolornas ekonomi och kvalitet är viktigt inte bara för elever och föräldrar utan också för tilliten till hela systemet. Att bedriva utbildning inom skolväsendet innebär faktiskt att man förvaltar samhällets förtroende.

Parallellt med behovet av ökad insyn i friskolor finns utmaningar med tillgången till skolinformation. Bakgrunden är att Statistiska centralbyrån 2019 ändrade sin praxis. SCB gjorde då bedömningen att uppgifter om till exempel elevgenomströmning, betygspoäng och elevsammansättning hos en fristående skola utgör uppgifter om huvudmannens ekonomiska förhål-

landen; dessa skulle således omfattas av statistiksekretess. Det här medförde att sådana uppgifter om enskilda huvudmäns verksamhet inte längre kunde lämnas ut från SCB eller från Skolverkets statistikenheter för att användas i Skolverkets övriga verksamhet.

Följden blev att Skolverket inte kunde publicera information om skolor – den information som elever och vårdnadshavare behöver för att kunna göra ett informerat val av skola. Inte heller kunde Skolverket använda informationen till utvärderingar, som är så viktiga, eller fördelning av statsbidrag och så vidare.

Nu finns det en tidsbegränsad sekretessbrytande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagstiftningen, som jag tror att Linus Sköld bland annat var inne på, som ser till att vårdnadshavare, elever, kommuner, myndigheter och andra får tillgång till nödvändig information. Men det räcker naturligtvis inte. Den tidsbegränsade sekretessbrytande bestämmelsen kommer nämligen att upphöra att gälla den 1 juli 2026. Det behövs en långsiktig lösning som tillfredsställer båda dessa krav – det handlar om ökad insyn men också om att lösa frågan om skolinformation.

Skolinformationsutredningen har haft i uppdrag att lämna förslag på två långsiktiga lösningar för att säkerställa tillgången till skolinformation om fristående verksamheter. Det ena alternativet är att göra offentlighetsprincipen tillämplig i bland annat fristående förskolor och skolor. Den lösningen innebär att enskilda huvudmän jämställs med myndigheter, precis som interpellanterna har varit inne på. Det andra alternativet är att bygga upp en ny samlingsorganisation hos Skolverket, utanför sådan verksamhet där statistiksekretess gäller. Syftet är då att man ska kunna offentliggöra sådana uppgifter som interpellanterna är ute efter.

Detta finns alltså med, tillsammans med en massa andra viktiga förslag som Skolinformationsutredningen har lämnat den 18 april.

Att öka insynen i friskolorna och lösa tillgången till skolinformation är en av pusselbitarna i den helrenovering som regeringen nu har påbörjat. Det handlar sammantaget om de största förändringarna i friskolesystemet som någonsin gjorts. Jag ser verkligen fram emot att jobba vidare med dessa frågor. Vi kommer noggrant att analysera Skolinformationsutredningens olika förslag. Sedan kommer förslagen så småningom att remitteras ut.

Anf. 41 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Tack, skolministern och övriga interpellanter, för att ni sätter oss på banan när det gäller den egentligen ganska långa historien kring detta ärende.

Min fråga till skolministern var alltså: Hur kommer detta att gå till och, framför allt, när kommer det att ske? Själva processen kring att man remitterar utredningar tror jag att vi alla här i kammaren känner till. Det som är det viktiga nu är tidsplanen.

Vi i Miljöpartiet är alltså angelägna om att avveckla marknadsskolan och ge skolor, elever och föräldrar rättvisa förutsättningar. Det är av största vikt att vi alla i våra roller som föräldrar, väljare och medborgare – det handlar också om journalistisk granskning och tillsyn – har insyn i hur olika skolhuvudmän använder sina resurser. Eller, fru talman, kanske ska jag säga: hur olika skolaktörer använder våra resurser. Det är ju våra skat-

tepengar, som är till för att finansiera utbildning för våra barn och ungdomar här i Sverige.

Hittills i denna debatt har skolministern inte visat för den majoritet, som vi vet finns, som är för en offentlighetsprincip hur detta ska gå till så fort som möjligt.

Slutbetänkandet är, som tidigare nämnts, inte remitterat än. Det väcker såklart frågor: Varför? Saknar regeringen något i utredningen? Är det något som man inte är nöjd med, som är problematiskt? Finns det brister? Vill man remittera något mer eller något annat?

Fru talman! Jag skulle till exempel vilja höra skolministern utveckla vad det gör med ett rättvist utbildningssystem när vissa aktörer som är helt offentligfinansierade lever fullt ut enligt offentlighetsprincipen medan andra verksamheter med bredare organisation och kanske också bredare finansiering i teorin skulle kunna ha vissa delar av sin verksamhet hemlig.

Min fråga blir: Är nöten att knäcka om man vill gå på en offentlighetsprincip rakt av eller om man vill gå på en insynsprincip, som ändå inte ger oss den insyn som vi skulle behöva i skolsektorn?

Frågorna om reformtakten har skolministern inte svarat på, så de kvarstår. Jag vill fortfarande veta: När remitteras utredningen? Hur ser tidsplanen ut när det gäller lagrådsremiss? När kommer en proposition? När kan vi få debattera den i kammaren? När får talmannen slå klubban i bordet, så att vi vet vad som händer framöver?

Anf. 42 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Den 11 april sa Lotta Edholm i Expressen: ”Det är uppenbart att friskolesystemet måste helrenoveras i grunden. En del i denna helrenovering är krav på ökad insyn och Liberalerna har nu landat i att offentlighetsprincipen bör gälla i alla friskolor. Det är avgörande för att vi ska kunna granska och följa hur våra offentliga medel används.”

Detta skrev Lotta Edholm ordagrant i Expressen.

I dag står Lotta Edholm här i talarstolen och säger att vi ska öka insynen i friskolorna. Hon tar inte begreppet ”införa offentlighetsprincipen” i sin mun på samma tydliga sätt som hon gjorde i Expressen den 11 april.

Jag tänker mig att det hänger ihop med den ambivalens som Liberalerna under lång tid har känt inför denna fråga. Så sent som när tilläggsdirektivet till den utredning som levererade sitt slutbetänkande, som vi har berört flera gånger under debatten, skulle ges höll hela beredningsunderlaget för offentlighetsprincipen på att åka i papperskorgen – det som den utredningen dittills hade presterat. Den var i princip färdig. Efter påtryckningar ändrade Lotta Edholm sig och lät utredningen lägga fram förslag om offentlighetsprincipen i friskolor i alla fall. Men det var efter en tuff debatt och hårda påtryckningar från hela Skolsverige som det blev på det viset.

Sedan är det ett sammanträffande som ser ut som en händelse. Det var bara någon vecka innan slutbetänkandet levererades som Lotta Edholm var så här brysk på Expressens debattsida.

Den som har provat att debattera detta med företrädare för de andra Tidöpartierna förstår att resultatet av denna utredning och Lotta Edholms långsamma beredning inte kommer att bli ett förslag om offentlighetsprincipen i fristående skolor. Det kommer de andra Tidöpartierna aldrig att tillåta.

Att Lotta Edholm skriver en debattartikel i Expressen som hon känner sig nödgad att skriva under som partistyrelseledamot i Liberalerna i stället för som skolminister är ett tydligt tecken på att det är mycket väsen och lite verkstad.

Det är så med hela regleringen av friskolesektorn. De förslag som Lotta Edholm stoltserar med och som hon säger kommer att bli den största renoveringen av detta system sedan det infördes är ju inte så långtgående. Det kommer att vara förslag som passar koncernerna som hand i handske. Krav på att det finns kapital kommer bara stora koncerner att kunna möta. Ett vinstutdelningsstopp de första tre åren kommer inte att vara något problem för de stora koncernerna. Att man inför en insynsprincip, som det står i Tidöavtalet och som verkar vara Lotta Edholms linje som minister, är precis vad Academedias vd har varit ute i medier och krävt.

Lotta Edholm säger i dag att en av pusselbitarna i denna helrenovering av skolsystemet är att öka insynen i friskolorna. Jag skulle vilja säga att det betyder att Lotta Edholm i dag har lämnat beskedet att det inte kommer att bli någon offentlighetsprincip i de fristående skolorna.

Anf. 43 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! I Lotta Edholms första inlägg nämnde hon att offentlighetsprincipen redan gäller kommunala skolor och att de måste lämna ifrån sig de uppgifter som behövs. Är det inte otroligt märkligt att vi har två parallella skolsystem, där den ena skolan lyder under offentlighetsprincipen och måste lämna ifrån sig alla uppgifter medan en skola i ett annat parallellt system, eller parallellsambälle, inte behöver lämna ifrån sig dessa uppgifter?

Vad händer när vi inte får ta del av dessa uppgifter? Det som händer är att fakta blir någonting som vi ska gissa oss fram till snarare än att få svart på vitt. Det som händer är att trollfabriker till exempel kan sprida information som inte stämmer, och på grund av att vi inte får ut uppgifter som vi enkelt borde kunna få ut från dessa friskolor blir denna felaktiga information svår att bemöta.

Liberalerna är den ena dagen för offentlighetsprincipen, men nu, två månader senare, vågar man inte ens nämna ordet. Jag undrar om det finns fler frågor inom skolans område där Lotta Edholm har ändrat sig de senaste två månaderna.

Sanningen är att Liberalerna och även de andra delarna av regeringen har varit ute och pratat om att avskaffa new public management. Man har pratat om att vi behöver ha ett mer jämlikt och rättvist skolsystem med reglerad undervisningstid. Skulle Lotta Edholm kunna ge oss besked i dag på vilka punkter man har ändrat sig under de senaste två månaderna och varför?

Ännu en anledning till att offentlighetsprincipen hade varit väldigt bra är att man då hade kunnat granska om friskolekoncerner på något sätt har hört av sig till skolministern. Hon tillhörde ju själv skolkoncernerna fram till den dagen hon blev minister, eller till och med efter att hon blivit minister. Vi hade då kunnat få veta om det har pågått kontakter mellan dessa parter i syfte att förhindra en offentlighetsprincip. Vi hade fått veta om det finns aktörer inom svenskt näringsliv som har varit involverade i detta. Kan det vara därför regeringen inte till något pris vill införa offentlighetsprincipen?

Jag tycker dock fortfarande att Lotta Edholm och Liberalerna ska få en chans, eller en tredje eller en fjärde chans, att införa offentlighetsprincipen. Första gången man förhindrade att detta genomfördes var när man samarbetade med S- och MP-regeringen för ett par mandatperioder sedan. Där efter ville man inte få in det i den utredning som nu har kommit fram, men efter press från olika aktörer tvingades man ändra sig. Sedan röstade man nej till offentlighetsprincipen för en och en halv månad sedan.

Det är okej – fjärde gången gillt. Vi ger Liberalerna ännu en möjlighet att ändra sig.

Jag kan också lova en sak: Liberalerna må ha klarat sig till EU-parlamentet med nöd och näppe. Men det kommer inte att hända i nästa riksdagsval om det inte sker någonting på friskole- och marknadsskoleområdet så att offentlighetsprincipen införs. Det kommer jag att se till.

Anf. 44 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Tack för alla inlägg i den här viktiga debatten!

I betänkandet från Skolinformationsutredningen finns det förslag om hur man skulle kunna utforma en insynsprincip för bland annat fristående skolor. I betänkandet finns också en del där man har identifierat för- och nackdelar med att införa just offentlighetsprincipen i fristående skolor.

Utredningen har också gjort analyser av vad de olika förslagen skulle kunna få för konsekvenser. Man har till exempel gjort bedömningar av det administrativa arbetet för små, medelstora och stora huvudmän för såväl insynslag som offentlighetsprincip. Det underlaget är jätteviktigt när vi nu analyserar de olika förslag som finns.

Det är heller ingen hemlighet att mitt parti Liberalerna vill se en offentlighetsprincip i alla skolor. Vi menar att det är en beprövad lagstiftning som vore enklast att införa. Offentlighetsprincipen är också en grundsten i Sveriges demokratiska statskick.

Principen innebär att var och en har rätt att ta del av allmänna handlingar, och det borde också innebära att allmänheten har rätt till insyn och tillgång till information om hur alla skolor i Sverige använder våra skatte-medel. Om man gjorde på det sättet skulle man också i ett slag lösa problemet med tillgång till skolinformation.

Samtidigt är det naturligtvis så att vi sitter i en regering, och den regeringen diskuterar nu tillsammans inom ramen för Tidösamarbetet vilken väg som är den bästa att gå. Det arbetet pågår just nu, och jag ber helt enkelt att få återkomma till exakt hur det här kommer att utformas. Det kommer att ta lite längre tid än vi kan debattera här i kammaren.

Anf. 45 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Tack, skolministern, för debatten! Precis som skolministern säger är det här en viktig fråga, och vi behöver kunna granska skolväsendet eftersom aktörerna där förvaltar samhällets förtroende. För Miljöpartiet är en viktig del i att utveckla skolsystemet och avveckla den osunda marknadsskolan att offentlighetsprincipen gäller fullt ut och på lika villkor för offentliga och privata skolhuvudmän.

Jag tror att vi hade haft en helt annan debatt här i kammaren om vi hade mött partistyrelseledamoten Lotta Edholm från Liberalerna. Jag ser framför mig hur vi då hade haft ett samtal om hur vi på snabbaste och bästa sätt

får till en lagstiftning om offentlighetsprincipen. Nu debatterar vi som sig bör med regeringens skolminister, och då lämnas frågorna obesvarade.

Vi i Miljöpartiet förstår att marknadens logik innebär affärshemligheter, eftersom den som konkurrerar vill hemlighålla receptet på framgång. Men i vårt utbildningssystem ska recepten på framgång delas med så många som möjligt. I ett offentligt finansierat utbildningssystem är sekretess inte bara konstigt; det är också skadligt och orättvist. Vi ser inte skälen att inte omedelbart återinföra offentlighetsprincipen på alla skolor i Sverige.

Jag förstår dock av debatten i dag att det här inte längre är självklart och att tidsplanen är högst oklar. SCB:s analyser av hur de hanterar sin lagstiftning är såklart viktiga, men vi behöver kunna lösa de här problemen på ett permanent sätt, och det brådskar.

Jag förstår nu att reformivern i den här frågan inte är lika hög som den är i andra av Tidöregeringens prioriterade frågor.

Anf. 46 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! I likhet med Camilla Hansén vill jag tacka skolministern för möjligheten att ha den här debatten.

Daniel Riazat ställde frågan om det kan finnas fler frågor där Liberalerna har en ståndpunkt som parti och en annan som regeringsföreträdare. Jag har faktiskt stött på en sådan. Efter årsskiftet 2022/23 hade jag en interpellationsdebatt med jämställdhetsministern om förekomsten av religiösa friskolor. Liberalerna hade precis varit ute med en debattartikel på Expressens debattsida och sagt att de tog i med hårdhandskarna och minnsann ville förbjuda religiösa friskolor. När jag ställde den frågan till jämställdhetsministern var hennes formulering: ”Men jag står här med regeringshatten.”

Beroende på vilken hatt jämställdhetsministern har på sig för dagen verkar det alltså vara så att man antingen accepterar religiösa friskolor eller är emot dem.

Jag tycker att det var en träffande formulering, för det verkar vara exakt likadant för Lotta Edholm. Beroende på om hon har partihatten eller regeringshatten på sig är hon för eller emot införandet av offentlighetsprincipen i fristående skolor.

Jag kan bara beklaga detta. När partiet Liberalerna vill göra gemensam sak finns alltså en samlad opposition från Centerpartiet till Vänsterpartiet, och det finns en gemensam reservation i utskottet om att införa offentlighetsprincipen i fristående skolor. Räck ut handen till oss. Vi gör gemensam sak. Lagförslaget är färdigberett från regeringen Löfven I – när Gustav Fridolin var skolminister. Det är bara att agera. Vi kommer att hjälpa till.

Anf. 47 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Jag ska inte stå länge här i talarstolen, men det är ändå intressant vilken tid vi befinner oss i.

När det kommer till att införa visitationszoner, som har till syfte att utsätta människor i vissa områden för visitationer, är man otroligt snabb med att ta fram lagförslag och att införa zonerna.

När det kommer till att införa en inhuman asyl- och flyktingpolitik kan Liberalerna gå med på lite vad som helst, lite när som helst och hur snabbt som helst.

När det kommer till att införa nedskärningar i den svenska skolan går det också otroligt fort. Man lägger fram budget efter budget där kommunerna ska straffas. I speciellt kommuner där de största städerna finns, och där de rödgröna styr, ska kommunerna straffas för att de vill satsa på den svenska skolan.

När det handlar om att enbart fokusera på repressiva åtgärder i vårt samhälle tar det inte lång tid. Utredningar går hur snabbt som helst, och lagförslag är färdiga på Regeringskansliet.

Men när det kommer till frågan om det mest grundläggande, uppgifter om vad som försiggår i det svenska skolväsendet, att Lotta Edholms vänner inom friskolekoncernerna inte har något fuffens för sig, vilket vi redan vet att de har, för att vi ska veta att skattebetalarnas pengar till det svenska skolväsendet går till eleverna, inte till något annat, då tar det helt plötsligt tid. Då måste Regeringskansliet vänta på ytterligare beredningsunderlag och det ena och det andra.

Kan vi få ett erkännande från talarstolen, Lotta Edholm, om att det här bara har varit ett spel från Liberalerna, det vill säga att man inte vill använda offentlighetsprincipen?

Anf. 48 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Återigen vill jag tacka för många inlägg i den här debatten.

Nu finns ett gediget underlag att fatta beslut utifrån. Det finns konsekvensbeskrivningar som är väl utformade, och vi håller på att bereda de olika förslagen i Regeringskansliet. Det görs helt i enlighet med lagarna. Det är inte så att regeringen kan gå fortare eller långsammare fram än det som lagstiftningen säger.

När jag lyssnar på debatten verkar det för mig som att man anser att regeringen inte skulle ta frågan på allvar, att vi inte skulle vara intresserade av att öka insynen i friskolesektorn. Ingenting kunde vara mer fel. Vi måste se till att det blir en bättre insyn än i dag, men det finns olika vägar att gå.

Regeringen anser att vi måste öka insynen. Det är avgörande för att kunna granska att till exempel skattemedel går till vad de ska gå till, att vi kan få information om lärartäthet och så vidare. Det är en otroligt viktig fråga, men jag kan i dag inte säga exakt hur vi kommer att landa i frågan. Den är helt enkelt inte färdigberedd än. Jag tycker också att det är viktigt att säga att insynen i svenskt friskoleväsen måste öka väsentligt i jämförelse med hur det ser ut i dag.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2023/24:753 om återkrav av skolpeng

Anf. 49 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Rose-Marie Carlsson har frågat mig om jag kommer att ta initiativ till att ändra nuvarande regelverk, så att skolor som tvingas stänga på grund av omfattande kvalitetsbrister också blir återbetalningsskyldiga den ersättning som elevernas hemkommuner tvingats betala ut till dem.

Det behöver bli mer av ordning i skolsystemet, och vi ska kraftigt minska utrymmet för aktörer med kvalitetsbrister. I dag finns ingen reglering

av hur den så kallade skolpengen, det vill säga de offentliga medel som en enskild huvudman får från elevens hemkommun, får användas. Det innebär att dessa bidrag kan användas till annat än till skolverksamhet, och det saknas lagstöd för kommuner att begära tillbaka utbetalda bidrag.

Regeringen anser att oseriösa och olämpliga aktörer inte ska få förekomma inom skolväsendet. Regeringen har därför gett Utredningen om vinst i skolan (U 2022:08) i uppdrag att bland annat utreda om det ska vara möjligt för kommuner att i vissa fall kunna återkräva utbetalda bidrag och hur storleken på ett sådant återkrav ska bestämmas. Utredningen kan också föreslå i vilka andra fall utbetalda kommunala bidrag ska kunna återkrävas. Uppdraget har getts i enlighet med riksdagens tillkännagivande att det ska utredas på vilka grunder skolpengen ska kunna dras tillbaka av en kommun om det förekommer ekonomisk eller annan allvarlig brottslighet i huvudmannens verksamhet, om en person i ägar- eller ledningskretsen är dömd för ekonomisk eller annan allvarlig brottslighet eller om skolpengen inte används enligt vad utredningen kommer fram till är lämpligt.

Alla barn och elever har rätt till en utbildning av hög kvalitet oavsett var i landet de bor. För att upptäcka och komma till rätta med brister avseende kvaliteten och likvärdigheten i skolan och annan verksamhet samt säkra en trygg skolmiljö har anslaget till Statens skolinspektionens verksamhet förstärkts efter förslag av regeringen i budgetpropositionen för 2024. Det innebär att Skolinspektionens förvaltningsanslag ökas med 25 miljoner kronor 2024 och beräknas öka med 40 miljoner kronor 2025 och 60 miljoner kronor från och med 2026. Utbyggnaden av Skolinspektionens verksamhet innebär ökad närvaro och fler inspektioner, bland annat fler oanmälda besök, och satsningen förväntas ha en positiv inverkan på kvaliteten och likvärdigheten i förskolan och skolan. Utbyggnaden av Skolinspektionens verksamhet utgör tillsammans med utredningen om vinster i skolan två viktiga led i att stävja förekomsten av oseriösa och olämpliga aktörer inom skolväsendet.

Anf. 50 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret.

Strax innan jul i fjol meddelade Skolinspektionen att TAU Hantverksskola, en fristående gymnasieskola i Malmö, hade så omfattande brister att tillståndet för att bedriva undervisning skulle återkallas och skolan läggas ned i början av detta år. 105 elever skickades hem på jullov med en stor klump i magen av stress och oro inför framtiden.

Malmö stad och andra skånska kommuner har gjort ett hästjobb för att säkra nya skolplatser för eleverna. Under 2023 har Malmö stad tvingats städa upp efter två fristående gymnasieskolor som har fått sina tillstånd indragna på grund av omfattande brister. Först var det Thoren Innovation School och sedan TAU Hantverksskola.

Trots att lärare uppgett till Skolinspektionen att det funnits enorma kunskapsbrister hos eleverna på TAU Hantverksskola var det bara en enda elev som hade fått ett åtgärdsprogram upprättat. Enligt Skolinspektionen fanns det elever på språkintruktionsprogrammet som varken läste svenska eller svenska som andraspråk. En femtedel av eleverna hade en frånvaro på 50 procent eller mer. Listan över helt hårresande brister kan göras hur lång som helst.

Förra läsåret tvingades Malmö stad betala drygt 32 miljoner i ersättning till de båda gymnasieskolorna för undervisning som sedan visade sig vara helt undermålig. Och skandalerna stannar inte där, utan det visade sig senare att ägaren till TAU Hantverksskola årligen plockat ut miljoner och stoppat i egen ficka. Skattepengar som skulle ha gått till ungas utbildning har finansierat ägarnas lyxbilar och bostäder runt om i världen. Thorengruppen har å sin sida bland annat byggt en sportarena i Umeå för sin skolpeng. Grattis till Umeå, men det var Malmöbarnen som fick betala den! Samtidigt har Skolinspektionen lagt ned stora resurser på sin granskning.

Det är ett svek mot Sveriges barn och unga att skattepengar gång på gång plöjs ned i skolor som inte ger dem den utbildning de har rätt till. Eleverna kan inte få sin gymnasietid tillbaka, men det enda rimliga i dessa fall är att skolan betalar tillbaka den ersättning den har fått så att pengarna i stället kan användas för att ge eleverna det stöd de behöver för att klara sina studier en gång för alla.

I dag saknar kommunerna helt laglig grund för att driva den typen av processer. För drygt ett år sedan beslutade regeringen om ett tilläggsdirektiv till Utredningen om vinst i skolan. Ett av tilläggen handlade om när det ska vara möjligt att återkräva bidrag från en enskild huvudman, något man – precis som jag nämnde och som ministern har varit inne på tidigare – inte kan göra i dag.

Ministern hänvisar i sitt svar till den här utredningen, som även har fått i uppdrag att utreda om det kan finnas möjlighet för kommunerna att i vissa fall kräva tillbaka utbetalda bidrag. Såväl i direktivet som i skolministerns och regeringens tidigare uttalanden i frågan har det fokuserats mycket på fall där skolpeng använts till brottsliga ändamål eller till annat än skolverksamhet och inte direkt på fall där utbildningens kvalitet har omfattande brister.

Min fråga till ministern blir: Kommer ministern att verka för att göra det till grund för återkrav av skolpeng om en enskild huvudman får sitt tillstånd återkallat på grund av omfattande kvalitetsbrister?

Anf. 51 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Rose-Marie Carlsson pekar på en del av de problem som ibland finns i friskolesektorn. Den utredning som nu sitter har till uppgift att lämna förslag om regelskärpningar, och det gäller till exempel detta att kunna återkräva pengar om skolpengen används till någonting annat än skola.

I direktiven ingår dock även att utredningen ska lämna förslag exempelvis om att höja vitesbeloppen när en friskola inte sköter sig, liksom förslag om sanktionsavgifter. I dag kan Skolinspektionen utkräva vite, men vite är egentligen till för att en verksamhet ska skärpa till sig och ändra sig – vitesbeloppet krävs ju bara in om åtgärder inte vidtas. Däremot finns i dag inte möjlighet till sanktionsavgifter, det vill säga böter, för den vars verksamhet helt enkelt inte uppfyller kraven i tillräckligt stor utsträckning, och även det har utredningen fått i uppdrag att lämna förslag om.

Utredningen har alltså ganska omfattande direktiv för att vi ska kunna komma till rätta med de väldigt stora brister som faktiskt finns i friskolesektorn.

Anf. 52 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Jag tackar för svaret även om jag inte tycker att jag fick svar på min fråga. Men jag fortsätter i alla fall.

Än en gång står vi här och debatterar avarterna av marknadsskolan, det vill säga skolor som drivs i aktiebolagsform. Det är en driftsform som inte hör hemma inom svensk skola, oavsett vilken skolform det rör. Det är skolor vars ägare inte är intresserade av att eleverna ska klara av sin skolgång utan drivs av att maximera så mycket vinst som möjligt, vilket egentligen inte är så konstigt eftersom de följer aktiebolagslagen. Vi är inte emot friskolor, utan det är driftsformen vi är emot. Jag har full förståelse för att den som satsar pengar i en verksamhet vill ha pengarna tillbaka och gärna lite till, men då finns det många andra verksamheter som är lämpliga att investera i.

Jag går tillbaka till det debatten handlar om, nämligen återkrav av skolpeng. Det är svårt att undvika att prata om återkrav av skolpeng och inte nämna bidrag på lika villkor, vilket innebär att den fristående verksamheten ska ha samma ersättning som den kommunala skolpengen. I förskolan är det barnpeng vi pratar om.

Skolpengen för kommande år fastställs i regel före årsskiftet, och därmed uppstår ett underskott i budgeten när man får ta emot elever med väldigt kort varsel eller då elevunderlaget minskar. När kommunen går in och skjuter till pengar för att täcka underskottet ska även de fristående aktörerna ersättas, helt utan att de har behövt göra någonting och även om en fristående verksamhet är på väg att avvecklas på grund av kvalitetsbrister.

Det kan även hända att en fristående skola avvecklar sin verksamhet då den inte har varit tillräckligt lönsam, vilket vi har råkat ut för i Malmö vid ett tillfälle. Kommunen får då fixa fram nya skolplatser till eleverna. I efterhand visar det sig dessutom att eleverna inte har fått den utbildning de har rätt till. Kommunen har alltså en skyldighet att ordna fram dessa platser med väldigt kort varsel, och sedan visar det sig att det har uppstått en utbildningsskuld hos eleverna.

Utöver de pengar som huvudmannen har fått ge till berörda skolor och som har fördelats på samma sätt får kommunen alltså sätta in extra resurser och får därmed extra kostnader en gång till. Dels har man betalat ut ersättning till den egna verksamheten, dels betalar man till de fristående. Sedan tänker de att detta inte är lönsamt, eller också har de andra kvalitetsbrister, och så får kommunen betala två gånger: först när man betalar skolpengen och sedan när man får gå in och ersätta den undermåliga utbildningen. Med ”ersätta” menar jag då den tappade kunskapen som man får extrakostnader för, exempelvis för specialpedagogiskt stöd och så vidare.

Det finns även en utredning om skolpengsnormen, som vi har pratat om tidigare. Den ska se över och lämna förslag på en modell för kommunala och enskilda huvudmän som tar hänsyn till olika huvudmäns strukturella förutsättningar och behov, det vill säga en differentiering av ersättningen eftersom kommunen har ett ansvar som den fristående aktören inte har. Den fristående aktören kan ju med väldigt kort varsel avveckla sin verksamhet utan någon som helst hänsyn till eleverna.

Min fråga till ministern blir därför: Hur tänker ministern säkerställa att utredningen om skolpengsnormen tar hänsyn till det jag har beskrivit, det vill säga att kommunen får betala två gånger?

11 juni

*Svar på
interpellationer*

Anf. 53 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Utredningen om vinst i skolan behandlar en mängd olika delar som berör det Rose-Marie Carlsson tar upp. Man ska till exempel utreda om en kommun ska kunna återkräva pengarna om skolpengen används till annan verksamhet, men det handlar också om att vitesbeloppen ska kunna höjas och om att vi ska införa ett helt nytt system med sanktionsavgifter, det vill säga böter, ifall en friskola inte skärper sig.

Utredningen ska också lämna förslag om hur man ska kunna tvångsförvalta en friskola som är så dålig att den inte borde finnas. Den möjligheten finns i dag för det kommunala skolväsendet – den har bara använts en gång, i Botkyrka kommun – men vi vill att systemet ska finnas även för friskolor. Utredningen lämnar alltså mängder av olika förslag som är till för att förbättra friskolesystemet och se till att friskolorna uppfyller de krav man faktiskt kan ställa.

Den andra utredningen – Utredningen om en nationell skolpengsnorm för ökad likvärdighet – berör både det kommunala skolväsendet och friskoleväsendet. Tanken är att det ska bli mer rättvist mellan kommunerna. Det skiljer sig mycket åt i dag i hur mycket kommunerna satsar på sin skola.

Det finns också en del i detta som handlar om att man ska skilja finansieringen till kommunala skolor och till friskolesystemet åt så att kommuner till exempel ska kunna satsa mer på sin kommunala skola om de är i behov av det utan att det automatiskt faller ned i friskolesystemet, som ju inte har samma uppdrag som det kommunala skolväsendet de facto har.

Jag ser fram emot att båda utredningarna ska presentera sina förslag.

Anf. 54 ROSE-MARIE CARLSSON (S):

Fru talman! Jag tycker ändå inte att jag fick svar på min fråga. Vi pratar om lite olika saker. Ministern pratar om att Skolinspektionen kan lägga ett vite på den fristående skolan, som kan bestämma sig för att lägga ned verksamheten trots att man har fått samma ersättning som kommunen har gett till sin egen verksamhet. Då spelar vite inte så stor roll för att kommunen ska kunna kräva tillbaka sin skolpeng.

För att komma tillbaka till detta kan jag berätta att en av de huvudmän som jag pratade om tidigare här riskerar ett rekordstort vite i sin verksamhet i bland annat Helsingborg. Skolinspektionen beslutade att göra en ägar- och ledningsprövning, men vad hände då? Jo, då valde huvudmannen att sälja sina aktier. Då får bolaget en ny ägare och en ny styrelse som ska tillsättas, och då ska de prövas.

Det har varit en del turer kring detta, och detta visar hur flytande det är mellan en skolkoncern och den kommunala verksamheten. En av styrelsemedlemmarna var utbildningschef i en skånsk kommun, och styrelseuppdraget skulle betraktas som en bisyssla. Detta ändrades senare, varpå styrelsemedlemmen valde att säga upp sig från den kommunala verksamheten.

Dessutom byggs det upp en gigantisk byråkrati. Ministern pratade tidigare här om de pengar som avsätts för att Skolinspektionen ska göra granskningar. Tidigare har vi pratat om kommunernas tillsyn på förskolor, som de gör utan att få pengar – det är snarare tvärtom. Men i marknads-skolan ska det få kosta pengar.

Marknadsskolan kan inte lösas med mer kontroll och byråkrati, utan man måste ta itu med grundproblemet. Min fråga är därför: Hur mycket ska den statliga kontrollapparaten få svälla innan regeringen med Sverigedemokraterna inser problemet med marknadsskolan?

Anf. 55 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Ja, det krävs stora förändringar av friskolesystemet. Det finns stora problem där som man kan härleda bland annat till drivkrafterna i själva systemet.

Sedan är det klart att det också finns problem som inte har med drivkrafterna att göra. Vi har till exempel sett problem med radikalisering, islamism och så vidare i en del skolor. Det finns skolor som Skolinspektionen säger har för litet underlag eller för svag ekonomi.

Det finns en rad olika problem som måste åtgärdas men på olika sätt. Därför finns Utredningen om vinst i skolan men också den stora utredningen om en nationell skolpengsnorm. Båda dessa utredningar finns till för att se till att vi får bukt med de stora problem som faktiskt finns i systemet.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2023/24:757 om mål för integrationspolitiken

Anf. 56 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Serkan Köse har frågat mig hur jag och regeringen avser att säkerställa att det nya målet för integrationspolitiken leder till ökad sysselsättning och självförsörjning bland utrikes födda samt vilka åtgärder jag och regeringen avser att vidta för att förbättra möjligheterna för utrikes födda kvinnor att komma in på arbetsmarknaden.

Sverige behöver en ny inriktning för integrationspolitiken. Dagens integrationsproblem påverkar hela samhället, och resultatet har blivit ett utbrett utanförskap bland många utrikes födda men också bland barn och ungdomar födda i Sverige. Det är angeläget att integrationspolitiken i högre grad bidrar till att alla som kan står till arbetsmarknadens förfogande, lär sig svenska och blir en del av den svenska gemenskapen.

Regeringen har därför föreslagit ett nytt mål för integrationspolitiken. Med det föreslagna målets formulering förtydligas det egna ansvaret för att bli en del av det svenska samhället. Om riksdagen beslutar i enlighet med regeringens förslag kommer regeringen att gå vidare med delmål som kompletterar det övergripande målet.

Inom kort kommer regeringen också att ta emot ett slutbetänkande från Utredningen om en målstyrd integrationspolitik. Det blir ett viktigt underlag för det fortsatta arbetet med att öka genomslaget för det integrationspolitiska målet inom offentlig verksamhet och förbättra uppföljningen av integrationen.

Att främja utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden är en prioriterad fråga för regeringen. Alltför många utrikes födda, särskilt kvin-

nor, står långt ifrån arbetsmarknaden och saknar därmed verklig möjlighet till frihet, att självständigt forma sitt liv och delta i samhället.

Personer som kommer till Sverige ska inte fastna i arbetslöshet och långvarigt beroende av försörjningsstöd eller andra bidrag. Regeringen fortsätter därför arbetet för att återupprätta arbetslinjen. Alla som kan arbeta ska arbeta. Såväl transfereringssystemen som skattesystemen måste vara utformade så att det är lönsamt att gå från bidrag till arbete. Därtill behöver arbetsmarknadspolitiken utformas så att fler kommer i arbete. Höga krav ska ställas på den som söker jobb kombinerat med att arbetslösa erbjuds rätt stöd och insatser.

Anf. 57 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack, statsrådet Johan Pehrson, för svaret!

Enligt Statistiska centralbyrån var arbetslösheten bland utrikes födda 16 procent under det första kvartalet 2024 medan den för inrikes födda var 5,6 procent. Arbetslösheten bland kvinnor med utländsk bakgrund är särskilt hög. Enligt Arbetsförmedlingen är detta en grupp där en stor andel står långt ifrån arbetsmarknaden.

Därför, fru talman, är det djupt oroande att se den nuvarande regeringens och Sverigedemokraternas passivitet och brist på åtgärder. Arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson har varit ansvarig för dessa frågor i snart två år, men vi har ännu inte sett några konkreta reformer för att bryta utanförskapet och segregationen.

Det är många ord men lite verkstad, fru talman. På riksdagens bord finns inga konkreta förslag till reformer, och Johan Pehrsons reformlista är helt enkelt tom. En av Johan Pehrsons första åtgärder som minister var att lägga ned Delegationen mot segregation – Delmos, som det hette. Myndigheten spelade en nyckelroll i arbetet mot segregation. Statskontoret har gjort en utredning och påpekar i en rapport att nedläggningen av Delmos har påverkat statens långsiktiga arbete mot segregation och försämrat samordningen.

Fru talman! Vi ser en växande arbetslöshet bland utrikes födda, särskilt kvinnor. Trots att regeringen har föreslagit ett nytt mål för integrationspolitiken ser vi inga konkreta åtgärder för att nå dessa mål. Det handlar inte om någon större omläggning utan snarare om en justering i linje med den politik som redan drivits, där både individens och samhällets ansvar betonas och där krav och stöd samt möjligheter och skyldigheter går hand i hand.

Fru talman! Den förra socialdemokratiska regeringen införde exempelvis ett proportionerligt sanktionssystem för nyanlända inom etableringsprogrammet, motsvarande det som gäller för övriga arbetsökande.

Vi är överens med Johan Pehrson om att man ska ha höga förväntningar på att individen ska integrera sig i det svenska samhället, men vi är kritiska till att regeringen skär ned på arbetsmarknadspolitiken och förebyggande insatser i utsatta områden. Detta kommer att försvåra integrationen och spä på segregationen i vårt samhälle.

I vårändringsbudgeten för 2024 föreslår regeringen att fler ska komma i arbete och bli självförsörjande, men utan tydliga och ambitiösa insatser riskerar vi att få se fortsatt hög arbetslöshet och ökade klyftor i samhället.

Fru talman! Det är därför oroväckande att se en nedskärning på 2 miljarder kronor i den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det innebär mindre

pengar till Arbetsförmedlingen och arbetsmarknadspolitiska program, vilket försvårar integrationen och spår på segregationen med långsiktiga effekter på samhällsintegrationen.

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen tillsatte förra mandatperioden en utredning som fick i uppdrag att föreslå fler åtgärder för att skynda på utrikes födda kvinnors etablering på arbetsmarknaden. Utredningen har kommit med många konkreta förslag. Johan Pehrson stoltserade med denna utredning under Järvaveckan i fjol och har vid upprepade tillfällen lovat att förslagen ska övervägas och beredas.

Det har nu gått ett år sedan utredningen överlämnades till Johan Pehrson, men fortfarande saknas initiativ från regeringen. När tänker Johan Pehrson komma till riksdagen med förslag på reformer? Det finns nämligen bra förslag i utredningen, och de ligger på bordet hos Johan Pehrson. Det som saknas är att Johan Pehrson agerar. Eller lyckas han inte övertyga sitt regeringsunderlag om de förslag som ligger på bordet?

Jag har två konkreta frågor till Johan Pehrson: Hur avser ministern och regeringen att säkerställa att det nya målet för integrationspolitiken leder till ökad sysselsättning och självförsörjning bland utrikes födda? När tänker Johan Pehrson genomföra de förslag som han var så oerhört stolt över i Järva för ett år sedan? Det här är förslag som vi socialdemokrater anser kommer att ge effekt.

Anf. 58 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag är väldigt glad över att Serkan Köse verkar ansluta sig till regeringens nya integrationspolitiska mål med fokus på egenansvar. Vi lägger ju om hela integrationspolitiken för att fler människor ska få egenmakt, ska integreras och ha en chans att nå sitt bästa jag. Det handlar då om att lägga om den migrationspolitik som har varit ohållbar och integrationspolitiken.

En viktig del i integrationspolitiken är det fokus vi på olika sätt nu har på svenska språket dels för att människor snabbare ska kunna integreras, dels för att barnen ska få det mycket lättare. En viktig del är till exempel det arbete vi gör för att stärka inte minst utrikes födda kvinnors situation genom att förstärka möjligheten till öppen förskola, som kan vara en viktig kontaktyta för att sakta men säkert kunna påbörja en etablering på arbetsmarknaden.

Vi lägger som sagt om migrations- och integrationspolitiken nu. Vi kämpar också på rätt mycket med den höginflationsekonomi som vi ärvde. Det var dock inte bara Serkan Köses fel, herr talman, utan det var omvärlden som skapade ett svårt läge för Sverige.

Nu ser vi hur investeringarna i vårt land fortsätter att ligga på en mycket hög nivå. Att det görs investeringar är en grundläggande del för att lösa Sveriges ekonomiska utmaningar och klara av demografiska utmaningar. Det leder också till jobb på alla nivåer och i olika sektorer, och det kommer att leda till att fler människor kommer att kunna få jobb. Det finns ingen annan väg runt detta. Det finns inga politiska förslag från vare sig Serkan Köses parti, Socialdemokraterna, eller något annat parti här i riksdagen – eller ens regeringen – som kan skapa dessa jobb, utan det bygger på ett Sverige som växer och individer som är framåtutvecklade och tar ett stort personligt ansvar för sin egen integration.

Det sker alltså en hel del på grund av att vi nu kanske har nått en viss framgång i inflationsbekämpningen, och det kan leda till att vi får se ännu fler investeringar än dem vi har sett bara de senaste veckorna, som är fantastiska.

Vi gör stora insatser på det förebyggande området. En viktig del är att skriva om hela socialtjänstlagen för tidigare och tydligare insatser.

Serkan Köse sa nyss, herr talman, att inget görs på det integrationspolitiska området. Det stämmer inte riktigt eftersom i stort sett hela den satsning som tidigare gick till skolsociala team nu har ett helt eget fokus. Vi vet att restaureringen av skolan är det mest avgörande för inte minst de unga människor som annars riskerar att hamna i ett utanförskap. Inte ens här finns det en enda socialdemokrat eller någon annan politiker som kan trola med knäna. Det går inte att läka ut en missad skolgång med några avdrag, bidrag eller politiska insatser, inte ens från Socialdemokraterna. Här görs alltså stora insatser.

Jag vill också nämna att det finns mängder av förslag på det integrationspolitiska området. När det gäller kvinnor som har kommit till Sverige är det ofta en lite annan karaktär på det hela jämfört med män som har kommit hit. Det handlar till exempel om mycket mer anhöriginvandring, vilket kan bero på olika saker.

Därför är den utredning som jag med glädje – det är korrekt – mottog remissbehandlad. Den involverar många departement, och bereds nu i regeringen. Jag hoppas kunna återkomma med delar av den som kan vara mycket användbara. Men i grunden är det språket och efterfrågan på arbetsmarknaden som är avgörande.

Anf. 59 SERKAN KÖSE (S):

Herr talman! Jag ställde en väldigt konkret fråga till statsrådet: När tänker statsrådet genomföra de förslag som finns i utredningen?

Utredningen presenterades som sagt i maj förra året och innehåller konkreta åtgärder, bland annat att etableringsprogrammet ska göras mer ambitiöst, innehållsrikt och individanpassat med individuella slutmål och tidigare och mer parallella aktiviteter samt förlängd programtid när det behövs – och statsrådet hänvisar till inflationen.

Jag får inte ihop det här. Det finns konkreta förslag i utredningen som ligger på Johan Pehrsons bord, och det har ingenting med inflationen eller den ekonomiska krisen att göra. Det här är konkreta mål som innebär att Johan Pehrson kan få igenom dessa delar redan i dag, om han vill det.

Min fråga handlade om huruvida Johan Pehrsons regeringsunderlag inte tycker att förslagen är bra. Det vore bra om statsrådet sa något om detta. Finns det något problem där?

Man kan problematisera diskussionen om segregationen, för det är en ganska komplex fråga, herr talman. Den kräver en noggrann analys och konkreta åtgärder.

Arbetslösheten bland kvinnor med utländsk bakgrund är hög, vilket speglar en brist på effektivitet i regeringens och SD:s politik för att integrera dessa grupper på arbetsmarknaden.

Johan Pehrson sa att vi socialdemokrater inte har några idéer, men vi har faktiskt väldigt många. En väg framåt är kravet på långsiktighet, tidiga insatser och ökad samverkan mellan olika samhällsaktörer. Därför var

Delmos insatser viktiga; jag nämnde ju tidigare att Statskontoret kritiserade regeringen för att man lade ned myndigheten.

Under den förra regeringens tid tog vi viktiga steg mot ett långsiktigt reformprogram för att minska segregationen. Även om det fanns brister i genomförandet var det i alla fall ett steg i rätt riktning. Johan Pehrsons regering och regeringsunderlag saknar både ett reformprogram och en strategi för hur vi ska minska segregationen i vårt samhälle.

Till skillnad från Johan Pehrson anser vi socialdemokrater att det behövs aktiva åtgärder för att bekämpa utanförskapet. Vi menar att det behövs en bred uppsättning av åtgärder inom många politikområden för att adressera de djupgående orsakerna till den rådande segregationen. Vi förespråkar en omfattande handlingsplan med bred politisk förankring för att systematiskt och effektivt minska utanförskapet och förbättra integrationen.

Vi har i dag en skolsegregation som inte bara bidrar till ojämlikheten i utbildningsresultat utan också till en djupare samhällssplittring. Vi har en växande boendesegregation som förstärker utanförskapet, ger ojämlika levnadsvillkor och ökar kriminaliteten. Inom arbetsmarknadsområdet står vi inför den stora utmaningen att integrera de mest utsatta i vårt samhälle, inklusive nyanlända och lågutbildade.

Det är därför oroväckande att Johan Pehrson skär ned på den aktiva arbetsmarknadspolitiken med 2 miljarder kronor. Det innebär, herr talman, mindre pengar till Arbetsförmedlingen och till arbetsmarknadspolitiska program. Detta behöver omvärderas i ljuset av dess långsiktiga effekter på samhällsintegrationen. Att detta sker mitt i en varselkris och en ekonomisk kris tycks inte besvara ministern nämnvärt.

Låt mig bara konstatera att regeringen skriver på sin hemsida att arbetet mot segregation handlar om att förbättra situationen i områden med socioekonomiska utmaningar och motverka strukturella orsaker till segregation genom att skapa jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla.

Jag instämmer med Johan Pehrson och regeringen till fullo i allt detta. Därför är det egendomligt och olyckligt att regeringen nu minskar investeringarna i bostadsbyggandet, resurserna till välfärden och den aktiva arbetsmarknadspolitiken, för att nämna några områden som kan bidra till att minska segregationen.

Återigen undrar jag: När tänker Johan Pehrson komma tillbaka till riksdagen med en konkret reformagenda som innebär att man minskar segregationen för att se till att etablering av utrikes födda kvinnor förbättras? Hur ska regeringen säkerställa sitt eget satta mål, integrationsmålet?

Anf. 60 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Som jag sa är den utredning som Serkan Köse hänvisar till under beredning.

Vi väntar också in utredningen om hur vi ska kunna konkretisera och göra vissa saker vad gäller integrationen, som är en uppföljning på den som handlade om mål och mening med integrationen.

Det är ju viktigt att man vet vart man är på väg. Det är lite som att tävla i *På spåret* – man måste liksom veta vart rälsen går. Då kan man väl konstatera att efter Serkan Köses regerings åtta år gick rälsen åt något helt

annat håll. Man snarare fördjupade och förstärkte ganska omfattande integrationsproblem.

Det är därför vi är tydliga med att Sverige ska vara ett land som ställer upp med möjligheter men också ställer krav på individer. Det vore ju väldigt konstigt om människor som kan ta sig till Sverige och kommer till vårt land inte skulle ha någon förmåga att själva ta ansvar för sitt liv.

Däremot är det väldigt svårt att få ett arbete om det är dåliga tider. Om det är lågkonjunktur och inflationen är väldigt hög måste man se till att lösa detta huvudproblem, för det påverkar ju alla människor i Sverige oavsett var de är födda. Det påverkar hela Sveriges välstånd. På så sätt är detta också avgörande för integrationspolitiken.

Slutbetänkandet från utredningen om det här med mål och mening kommer att behandla frågorna om hur detta ska få brett genomslag i den offentliga verksamheten och hur migrationspolitiken ska följas upp mer ändamålsenligt.

Utredningen tittar också på frågorna om etableringsersättningen, inklusive både etableringstillägg och bostadstillägg, för det måste alltid löna sig att arbeta. Det hoppas jag att vi kan vara överens om. Jag uppfattar att Socialdemokraterna har en historia av att tycka att det här med arbete är viktigt och att det ska löna sig att arbeta. Gör det inte det är drivkraften lite sämre; det kanske vi kan enas om.

Utredningen tittar också på hur det ska se ut med de krav som ska ställas, ifall etableringsersättningen eller bostadsersättningen ska minskas och hur det ska kopplas till hur man deltar i etableringsprogrammet. Det är centrala delar.

När den utredningen är klar hoppas jag att Serkan Köse återkommer här och tycker och tänker om den. Men jag uppskattar de tankar som finns om att man ska ställa krav vid sidan av möjligheter.

Jag uppskattar den attitydförändring som har skett hos Socialdemokraterna om svenska språket. Det underlättar behandlingen här i kammaren av de frågor som ligger framför oss oavsett om det är Sverigekursen eller krav för medborgarskap, som vi också arbetar med, för att driva på för ett mer sammanhållet Sverige där människor snabbare och tydligare blir en del av Sverige. Det är ju det som är integration.

Jag brukar säga att det är väldigt viktigt att vi får fler människor som känner sig som en del av Sverige och som säger: Ja, jag vill göra lumpen och försvara vårt land. Ja, jag vill börja arbeta och försörja mig själv och gärna betala skatt så att jag kan få bra sjukvård om jag blir sjuk.

Fler måste komma in och ha den attityden. Men det bygger ju på svenska språket. Det bygger på att man läker ut de utbildningar som är för bristfälliga. Det är också svaret på det som Serkan Köse tar upp. Vi har fokuserat mycket på yrkesutbildning, både på yrkeshögskolan och på yrkesvux.

Anf. 61 SERKAN KÖSE (S):

Herr talman! Tack, statsrådet! Det var inte riktigt svar på mina frågor, men man kanske kan säga att det i alla fall var svar på några delar av mina frågor. Ibland är det svårt att veta.

Johan Pehrson pratar alltid om att vi socialdemokrater inte ställer krav på människor. Det stämmer inte riktigt. Vi är tydliga: Alla som kan arbeta

ska arbeta, och språket är väldigt viktigt för att man ska integreras i samhället. Språket och utbildning är otroligt viktigt. Det är vi överens om.

Det som vi problematiserar i diskussionen i dag är regeringens nya mål för integrationspolitiken samt den utredning som Johan Pehrson har på sitt bord. Jag ser fortfarande inte några konkreta åtgärder för att nå dessa mål. Det finns ingenting presenterat från Johan Pehrsons sida. Johan Pehrson har definierat ett mål, men det finns inga konkreta åtgärder för att nå det målet.

Inte heller får jag något riktigt svar på när Johan Pehrson tänker komma tillbaka till riksdagen med konkreta reformer utifrån den utredning Johan Pehrson har på sitt bord som handlar om förbättrad arbetsmarknadsetablering för utrikes födda kvinnor.

Återigen: Johan Pehrson lovade under Järvaveckan 2023 att man skulle överväga och bereda förslagen från utredningen. Det har gått ett år, drygt ett år. Hur mycket mer tid behöver Johan Pehrson för att komma tillbaka till riksdagen? Jag väntar fortfarande på det svaret. Är det så att Johan Pehrson har problem med sitt regeringsunderlag, som blockerar förslagen?

Återigen, herr talman: Regeringen har inga konkreta förslag på sitt bord. Arbetslösheten ökar. Arbetslösheten bland kvinnor med utländsk bakgrund ökar.

Det finns väldigt många bra förslag i utredningen som kan implementeras omgående. Dessa inkluderar mer ambitiösa och individanpassade etableringsprogram, ökat stöd för språkundervisning och yrkesutbildning som Johan Pehrson var inne på samt särskilda insatser för utrikes födda kvinnor. Dem kan Johan Pehrson genomföra nu. Om statsrådet kommer till riksdagen med dessa förslag samarbetar jag gärna med Johan Pehrson för att bekämpa segregationen och stärka integrationen. Frågan är om Johan Pehrson är villig att ta steget.

Anf. 62 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Serkan Köse som är väl bevandrad i vår regeringsform känner ju till att frågor bereds.

Vi är rätt bestämda från regeringens sida i fråga om att förstärka integrationen. Jag vill säga det igen: Vi ställer upp med ett land och med möjligheter, men vi ställer också krav.

Här har det enligt vår bedömning brustit. Jag förstår att Serkan Köse tycker att det var väldigt bra under tidigare år, när Socialdemokraterna regerade, och jag är glad att Serkan Köse och Socialdemokraterna är ivriga och vill att man ska omsätta förslag från en utredning väldigt snabbt. Men jag bereder dem; jag lovar Serkan Köse det.

Sedan är ju inte alla förslag bra. Remissinstanserna spretar lite åt olika håll; det måste man vara noga med. Vi har ju remissinstanser för att kunna så att säga provtrycka olika konkreta förslag som en utredning har kommit fram till och se om och var det finns brister. Det måste man samordna med olika departement. Det är ju gemensam beredning; det tror jag att Serkan Köse väl känner till. Men jag lovar att det kommer att gå fortare än det gjorde för Socialdemokraterna att inse att svenska språket är viktigt för att få en fungerande integration. Det tog dem ju nästan tio år att börja förstå det.

Det här betyder ju inte att andra språk är oviktiga, herr talman. Det är jättebra om människor talar olika språk, men i Sverige måste man tala svenska om man ska kunna integreras. Det är solklart, tycker jag, och det har jag tyckt länge.

Vi bereder alltså detta. Jag vill också säga att i grunden är det så att mycket bra arbete bedrivs ute i många kommuner. Till exempel fungerar sfi på många håll bra, på andra håll inte. Det är alltså inte så att vi inte har någon integrationspolitik. Men vi ökar nu kraven och ansvaret för individen, och det tycker vi är en viktig del av ansvaret för integrationen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2023/24:788 om den nya a-kassan och fackens inkomstförsäkringar

Anf. 63 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Patrik Lundqvist har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att säkra fackliga organisationers möjligheter att erbjuda extra inkomstförsäkringar på samma nivåer som de kan i dag även i framtiden.

Arbetslöshetsförsäkringen är och ska fortsatt vara en omställningsförsäkring som lämnar ekonomisk ersättning under omställning mellan arbeten. Som arbetssökande har man ett ansvar för att inte fastna i arbetslöshet under för lång tid. Av denna anledning är det viktigt att arbetslöshetsförsäkringen faktiskt fungerar som den omställningsförsäkring den är avsedd att vara. Med den tydligare och mer enhetliga nedtrappning som föreslås i propositionen stärks incitamenten för arbetssökande att hitta ett nytt arbete. På så sätt kan fler gå från arbetslöshet till sysselsättning.

Regeringen anser att det i en omställningsförsäkring är rimligt att arbetslöshetsersättningen trappas ned för alla som får ersättning. Med hänsyn till nedtrappningens syfte anser regeringen att det är rimligt att en sökande inte ska kunna kompenseras från en privat inkomstförsäkring på ett sådant sätt att konsekvenserna av nedtrappningsbestämmelserna neutraliseras. Incitamenten för arbetssökande att hitta ett nytt arbete ska stärkas.

Anf. 64 PATRIK LUNDQVIST (S):

Herr talman! Jag tackar Johan Pehrson för svaret.

Det framgår med all önskvärd tydlighet att det inte finns något intresse för att trygga människors försäkring mot arbetslöshet. Det bästa i detta läge vore ju egentligen om vi hade en a-kassa som faktiskt levererade den trygghet folk förväntar sig. Där är vi dock inte, och vi har inte varit det på väldigt länge.

Det är också tydligt att det finns en väldigt stark misstro hos den här regeringen mot den arbetande befolkningen i Sverige. Man pratar om att folk behöver incitament att ta ett nytt arbete; det är det viktigaste i detta. Det viktigaste är inte tryggheten för människor när de blir arbetslösa – när samhället går in i lågkonjunkturer, kriser eller andra saker som gör att många människor samtidigt blir av med sitt arbete.

Det tar ungefär två och en halv månad för folk att få ett nytt jobb under en vanlig konjunktur. Vi vet att det finns grupper som det tar betydligt längre tid för utan att det handlar om dessa personers motivation eller incitament. Det gäller till exempel äldre. Vi vet att människor som närmar sig 60 eller är över 60 har svårare att komma tillbaka till arbete när de blir av med jobbet än människor i 30- eller 40-årsåldern. När stora kriser drabbar samhället och stora grupper kommer ut i arbetslöshet tar det längre tid för en del av dessa människor att få sitt jobb eller att få ett nytt jobb.

Detta är saker som inte verkar bekymra regeringen över huvud taget. Dessa människor ska få lägre ersättning trots att de är väldigt motiverade att få ett nytt jobb och gör det de ska, eftersom de – kanske i konkurrens med sina tidigare kollegor – inte klarar av det på 100 dagar. De ska straffas för det. Detta är inte en ordning som jag tycker är rimlig.

Vi har haft människor som har varit beredda att betala lite extra för att försäkra sig om att de klarar av att gå mellan jobb även i sådana här situationer, när de är lite äldre och det kanske finns hårdare konkurrens från yngre som får jobb före dem, eller i kriser. Denna möjlighet tycker regeringen inte att de ska ha över huvud taget. Jag tycker att det är orimligt.

I krissituationer, då många blir arbetslösa och vi går in i en lågkonjunktur, funkar vettiga ersättningar från en arbetslöshetsförsäkring också som en konjunkturdämpare som ser till att krisen inte förvärras ännu mer när folk blir arbetslösa, får mindre medel att röra sig med och kan handla mindre. Detta drabbar fler ute i samhället och skapar en lågkonjunktur som är djupare än vad den skulle behöva vara.

Här finns det en möjlighet som innebär att folk själva betalar. Jag vet ju att högern annars brukar vurma för att människor ska ta sitt eget ansvar. Här har de gjort det, men nu tar regeringen bort dessa möjligheter.

Egentligen borde vi som sagt ha en a-kassa som täcker upp detta; man borde inte behöva gå in och betala själv. Men här är vi nu. Denna möjlighet försvinner också. Jag förstår inte hur ministern kan stå här och prata om att folk behöver ökade incitament att ta jobb. Det är helt enkelt inte sant.

Anf. 65 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Arbetslöshetsförsäkringen är ju ett grundläggande trygghetssystem för individen, men det är inte det enda trygghetssystem som finns. Det är viktigt att man hela tiden jobbar med förutsättningarna för kompetensutveckling. En del av den svenska modellen, som regeringen och Liberalerna står bakom och som jag vet att även Socialdemokraterna står bakom, är tanken att det viktigaste som finns i tider av omställning – oavsett om det handlar om grön omställning, digitalisering, demografi eller andra strukturomvandlingar i samhället som påverkar arbetsmarknaden – är förmågan att ställa om.

Grunden är a-kassan och att man får ersättning direkt. Vi har nu ett förslag som innehåller nedtrappning, precis som det nuvarande systemet, och en möjlighet till kompletterande försäkringar med tydliga begränsningar. Sådana är också de nuvarande förutsättningarna för inkomstförsäkring – detta består. När man förändrar nedtrappningen något och gör den rakare och mer lika för alla påverkar det dock såklart på ett sätt som vissa kan tycka är dåligt. Jag kan verkligen förstå om någon tycker att grundförändringen är dålig; det är ju väldigt logiskt.

Detta är dock inte det enda. Vid sidan av dessa satsningar har det introducerats etableringsjobb. Jag kan också nämna förutsättningarna för omställningspaketet, med omställningsstudiestöd och stora satsningar på yrkesutbildningar för att människor i händelse av den olycka det innebär att icke självvalt bli arbetslös ska kunna ställa om. Detta är en väldigt viktig del av politiken för att öka tryggheten.

För att återknytta till den partsgemensamma syn som jag ändå skulle säga råder vill jag säga att det är viktigt att vara redo och ha kompetens för nya arbeten om ett företag, en organisation eller en offentlig myndighet förändras så att man blir arbetslös. Det är detta som är styrkan i den svenska tryggheten.

Som absolut bottenplatta ligger dock den omställningsförsäkring som a-kassan är. Vi styr inte på något sätt över de privata försäkringsgivarnas villkor, men vi är tydliga med att de begränsningar som gäller i dagens system också ska gälla i den nya a-kassa som ligger på riksdagens bord.

Anf. 66 PATRIK LUNDQVIST (S):

Herr talman! Jag vet inte om jag uppfattar att ministern riktigt förstår vilka förändringar som ligger på riksdagens bord. Det nuvarande systemet med a-kassa har ju två system för nedtrappning: taket och ersättningsnivån. Det man gör nu är att lyfta över allting till en takbegränsning. Detta gör att man också begränsar de tilläggsförsäkringar som fackföreningarna har tecknat. Det sker inte om ersättningen går ned i dagens system, så nog sjutton begränsar man mer med dessa förändringar än vad som varit fallet förut.

Det är naturligtvis sant som ministern säger: Omställning, utbildning och andra sådana bitar är jätteviktiga. Men det är ju inte det vi pratar om nu – detta ingår inte i arbetslöshetsförsäkringen, och det ingår över huvud taget inte i det förslag som vi nu diskuterar.

Det finns en stor förväntan på ett nytt svar där man faktiskt adresserar frågeställningarna i stället för att prata om allsköns saker runt omkring som förvisso är nog så viktiga men som inte har med detta ärende att göra.

Anf. 67 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Först vill man återgå till huvuddelen med den nya arbetslöshetsförsäkringen, som ligger på riksdagens bord. Det finns en bred enighet om stora delar, men jag har noterat att Socialdemokraterna har en avvikande uppfattning i fråga om en mer konsekvent och rak nedtrappning som ska vara lika för alla. Det sker en nedtrappning efter 100, 200 och 300 dagar. Därefter finns det andra ersättningssystem och stöd som tar vid, förutom de jag räknade upp.

Vi höjer också taket för rätten till a-kassa, och jag tror att det finns en enighet om att det är bra att höja det. Det finns också en enighet om att vi ska höja det lägsta golvet om man hamnar i andra garantier – garantier som inte har höjts på 20 år men som vi nu höjer. Här tror jag att det finns ett samförstånd. Det handlar också om att ha en inkomstberäkning som baserar sig på vad man har tjänat per månad tidigare, med något undantag. Det ska vara enkelt att tillämpa och enkelt att förstå.

Jag hörde i ledamotens första inlägg något om att regeringen, Liberalerna eller de borgerliga, eller vad det nu var, verkar gilla privata försäkringar. Jag har inget emot att människor har alla möjliga försäkringar för sina bilar och hus. Man har fortsatt möjlighet att försäkra sig, precis som i dag, men inte på samma sätt eftersom det finns begränsningar. Då är det viktigt att det sker en nedtrappning som är lika för alla. Tycker man inte om nedtrappningen utan säger att staten ska ta ansvar för det förstår jag att Patrik Lundqvist rent logiskt är för en alternativ lösning.

Men för att behålla a-kassan, som är en viktig, stark, tydlig och bra omställningsförsäkring, är detta en konsekvens som vi har tagit hänsyn till. Det är därför denna förändring också ändrar förutsättningar för inkomstförsäkringar, vilket vi lämnar helt fritt till marknaden, facken och deras samarbetspartner att utforma; det är inget vi lägger oss i. Men det finns en begränsning när det går rätt in i det offentliga systemet.

Anf. 68 PATRIK LUNDQVIST (S):

Herr talman! Ja, det är precis så. Det begränsar vilka möjligheter man har att försäkra sin inkomst mot arbetslöshet. Är det verkligen en vettig sak att göra i detta läge? Jag tror inte det. När det gäller människors vilja, förmåga och möjlighet att ställa om och hitta ett nytt arbete är det jätteviktigt att de under den tiden inte behöver oroa sig för om de ska klara sig på de pengar de får ut.

Ministern pratade tidigare om människor i statens myndigheter, forskare och andra med hög utbildning. Det är jätteviktigt att de inte bara får ett jobb när de är arbetslösa utan att de också får rätt jobb. Både individen och samhället tjänar på att människor får det jobb de är kvalificerade för. Om de i stället tar ett jobb från någon som inte har den utbildningen drabbas det ju fler människor i flera led. Alltså är det viktigt att man inte tvingas ta ett jobb alltför snabbt. Detta händer kanske inte så ofta bland högt utbildade, men det kan hända. Därför är det viktigt att ta hänsyn också till sådana aspekter.

Jag tycker att ministerns resonemang är lite för ihåligt och andas samma attityd som alltid: Människor ska få det svårare, för annars söker de inte jobb tillräckligt snabbt. Men det är inte sant, oavsett vilket samhällsskikt eller vilka arbetare vi pratar om.

(Applåder)

Anf. 69 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Det dras rätt höga växlar på denna starka arbetslöshetsförsäkring med en tydlig nedtrappning över tid var 100:e ersättningsdag, alltså ungefär var fjärde månad. Den kombineras med starka insatser för vidareutbildning antingen i ordinarie system eller genom de omställningsstöd som staten ytterst är med och betalar. Det är en bra svensk modell.

Men jag förstår att Patrik Lundqvist tycker att ersättningen ska vara högre under längre tid och att han kommer att prioritera det i stället för annat i sina budgetalternativ. Han kanske tar från försvaret eller polisen eller höjer skatten.

Men i grunden är det en person som drabbas av arbetslöshet. Många människor inom byggindustrin har det svårt nu, och det de behöver är en ekonomi som växer så att de byggprojekt som står stilla i Skellefteå, hem-

ma i Örebro, i Södertälje eller var man än är från kommer igång. Det är så vi skapar en växande och stark ekonomi och jobb till de människor som är arbetslösa. Det är det viktigaste fokuset. Men under tiden är det viktigt att man har en stark, tydlig och rak a-kassa.

Nu genomförs förbättringar med brett stöd, och efter sommaren nästa år träder den nya a-kassan i kraft. Den kommer att gälla för nya som söker in, så personer som är inne i dag kommer inte att påverkas. Det ska finnas tid för systemet att sätta sig, och man ska kunna förbereda detta på alla sätt. Därför är detta viktigt. Men det är inte det enda stödet till människor som drabbas av något så fruktansvärt som arbetslöshet.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2023/24:791 om subventionerade anställningar

Anf. 70 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Sofia Amloh har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder för att träffsäkerheten i de subventionerade anställningarna ska öka och om jag avser att vidta några åtgärder för att en bättre utväxling av de ekonomiska resurser som satsas på denna typ av åtgärder säkerställs. Sofia Amloh har även frågat mig vilka initiativ jag avser att ta för att förhindra överutnyttjande och fusk avseende de subventionerade anställningarna.

Subventionerade anställningar kan ha positiva effekter på möjligheterna till etablering på arbetsmarknaden, särskilt om de riktas till personer som står långt från arbetsmarknaden. Jag noterar att Finanspolitiska rådet i sin rapport för 2024 konstaterar att det finns en relativt omfattande forskningslitteratur som studerar effekterna av subventionerade anställningar. Genomgående visar studierna positiva effekter. Flödet från arbetslöshet till sysselsättning ökar tydligt, och företag som använder stöden tenderar att ha en mer positiv sysselsättningsutveckling än andra företag som rekryterar långtidsarbetslösa. Uppföljning visar att de som tar del av subventionerade anställningar i hög utsträckning är individer med en svag ställning på arbetsmarknaden och hög risk att hamna i långtidsarbetslöshet.

Regeringen följer fortsatt effekter och träffsäkerhet när det gäller subventionerade anställningar och ser samtidigt över det arbetsmarknadspolitiska insatsutbudet. Extratjänster och yrkesintroduktionsanställningar har avskaffats samtidigt som regeringen har sett till att etableringsjobben kommit på plats. Regeringen har också från och med 2024 sänkt stödnivåerna för nystartsjobb.

Regeringen välkomnar den granskning av kontrollen av subventionerade anställningar som Riksrevisionen har gjort. Självklart ska utbetalningar från välfärdssystemen vara korrekta och brott beivras. Arbetsförmedlingen har sedan den 1 december 2022 fått bättre möjligheter att neka utbetalningar till oseriösa aktörer. Det handlar bland annat om utökad möjlighet att kontrollera arbetsgivare inför beslut om subventionerade anställningar och en mer effektiv behandling av personuppgifter. I och med förordningsänd-

ringarna har Arbetsförmedlingens möjligheter att avstå från att förlägga insatser hos olämpliga arbetsgivare ökat.

Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att förbättra möjligheterna till kontroll och för att förhindra felaktiga utbetalningar. Den 1 januari i år inrättades Utbetalningsmyndigheten som har till uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen genom dataanalys och granskningar, däribland utbetalningar för subventionerade anställningar.

I mars lämnade regeringen en proposition med förslag till en ny lag om uppgiftsskyldighet för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen samt fusk, regelöverträdelse och brottslighet i arbetslivet (prop. 2023/24:85). Den lagen har nu beslutats av riksdagen.

Regeringen har tillsatt en utredning om förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan myndigheter (dir. 2023:146). Den 21 december 2023 beslutade regeringen om en förordningsändring i syfte att förbättra Arbetsförmedlingens möjligheter att genomföra kontroller av arbetssökandes rätt att arbeta och vistas i Sverige.

Jag kan försäkra Sofia Amloh om att arbetet för att motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott riktade mot det offentliga är högt prioriterat av regeringen. Regeringen kommer att fortsätta arbetet för att minska felaktiga utbetalningar och vid behov vidta ytterligare åtgärder.

Anf. 71 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Det har gjorts en rad saker, såsom det som kommer upp här i svaret. Jag har ingenting emot det. Det som jag kanske har invändningar mot i statsrådets svar är att det inte är ett svar på vad man faktiskt gör för åtgärder för att komma åt och minska fusk med de subventionerade anställningarna. Det är inga träffsäkra åtgärder för att få träffsäkrare subventionerade anställningar.

Både när det kommer till journalistik och på annat sätt har de subventionerade anställningarna granskats, och det har uppdragats hur man staplar anställningar på varandra, hur man utnyttjar arbetare och hur företag, till och med vilande företag, tar ut pengar från Arbetsförmedlingen för subventionerade anställningar, trots att det alltså är ett vilande företag.

Det är stora summor pengar som vi inte vet vad de går till. De kan gå till subventionerade anställningar som gör att människor kommer närmare arbetsmarknaden, men i ganska stor grad ser vi att det är väldigt mycket av skattebetalarnas pengar som går till fusk och inte till det som var tänkt.

Det är mot den bakgrunden som Riksrevisionen har valt att granska de subventionerade anställningarna. De kommer fram till att detta förekommer i flera former, men framför allt när det kommer till den här regeringens favorit bland subventionerade anställning: nystartsjobben.

Det är otroligt problematiskt hur mycket det kan fuskas där och hur mycket som betalas ut. Det görs ju löpande nu. Då skulle det faktiskt vara på sin plats att man vidtar konkreta åtgärder för att stoppa detta fusk och dessa utbetalningar, alla de miljoner som rinner iväg.

Regeringens svar på Riksrevisionens rapport är ganska intetsägande. Riksrevisionen ger regeringen förslag på åtgärder, bland annat att säkerställa att riskerna i nystartsjobben motsvaras av anpassade krav på kontroller. De föreslår en översyn av förordningar som anger hur Arbetsförmedlingen ska kontrollera arbetsgivare som saknar kollektivavtal så att goda

anställningsvillkor kan tryggas utan att hanteringen blir alltför kostsam. Detta är några av förslagen.

Varför då inte göra en ganska enkel åtgärd och kräva kollektivavtal? Då skulle man ju göra en ganska krass sortering rätt upp och ned. Den här regeringen och statsrådet själv har flera gånger, både i dag och i tidigare debatter, understrukt vikten av den svenska modellen, hur vi organiserar svensk arbetsmarknad. Det är jättebra. Då vore det väl på sin plats att också kollektivavtal krävs även här. Det skulle underlätta för många.

Anf. 72 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Självklart är jag glad över att höra detta engagemang som finns för rättsstaten och för att bekämpa brottslighet från Sofia Amløh. Det är lätt att skriva under på det engagemanget.

Det är därför regeringen gör stora satsningar på polis, på åklagare och på att reformera straff- och processrätten för fler relevanta verktyg och fler relevanta straff som följd. Vi tillskapar då Utbetalningsmyndigheten, vilket är ett undantag, tycker jag, men helt nödvändigt för att säkra att rätt person ska ha rätt ersättning vid rätt tid och på rätt sätt. När den väl är igång kommer den att kunna arbeta ganska datadrivet för att se till att välfärdspengar används på ett korrekt sätt.

Det är detta fokus vi har tillsammans med de förändringar som handlar om ökad insyn och ökade möjligheter till kontroll.

När det gäller den åtgärd som Sofia Amløh återkommer till även i dag var det så att det kravet avskaffades av den tidigare socialdemokratiska regeringen. Kammaren ska veta att jag också vet varför – jag vill att vi ska kunna vara raka här i denna trånga krets.

Jag tror att det är viktigt att företag som är unga eller företag i särskilda branscher har möjlighet att använda sig av den här typen av nystartsjobb för att ge fler chansen. Subventionerade anställningar är en viktig del av arbetsmarknadspolitiken.

Jag ser också fram emot att vi får en ökad utväxling på etableringsjobben som vi nu har fått på plats. Det tror jag också underlättas när konjunkturen förhoppningsvis vänder efter regeringens mycket ansvarsfulla ekonomiska politik, som har lett till att vi nu har en mycket lägre inflation. Vi ser flera institut, fackföreningar, arbetsgivare, banker och allt vad det är som sitter och analyserar vår framtid ekonomiskt. Då kan det ljusna i ekonomin och därmed också på arbetsmarknaden, och fler etableringsjobb kan komma på plats, för vi räknar med att fler än i dag kan bli aktuella. Där är kravet att facket och arbetsgivarna ska ta ett stort eget ansvar för detta.

Det behövs en mångfald, flera olika åtgärder, och nystartsjobben spelar där en viss roll. En signal är att vi har stramat åt och att vi har sänkt ersättningen för att minska lycksökare, för att inte säga grovt kriminella. Men de bekämpas bäst genom de satsningar vi gör på rättsväsendet så att man i den ordinarie verksamheten när Arbetsförmedlingen utför sina kontroller eller via de arbetslivskriminalitetscentrum som finns ska kunna komma åt de här personerna som använder detta område för att felaktigt tillskansa sig medel och som ägnar sig åt grova brott eller som på andra håll i välfärdssystemen försöker tillskansa sig medel de inte har rätt till.

Anf. 73 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för att han ser mitt och Socialdemokraternas engagemang för att stoppa fusk och förhindra att det rinner pengar, skattemedel, ut i fickorna på företag som utnyttjar systemet.

Jag saknar engagemang hos statsrådet. Om statsrådet ändå kunde mäta sig med engagemanget vi har skulle det kanske inte se ut som det gör just nu. Jag tycker att det finns möjlighet att steppa upp här, framför allt när Riksrevisionen är så tydlig och har svidande kritik i sakliga punkter som regeringen faktiskt skulle kunna vidta.

Det finns också bra förslag från Socialdemokraterna på detta område, bland annat kollektivavtal, som sagt. Det är faktiskt vi som vill ha det, även om det inte alltid har funnits en majoritet för att få igenom det – bland annat på grund av det parti som statsrådet själv företräder. Ett annat är att ha en arbetsmarknadsprövning när det kommer till nystartsjobben. Det är inte ett helt orimligt förslag.

När det kommer till Arbetsförmedlingen vill man göra rätt från början. När det kommer in ansökningar behöver man granska och kontrollera dem direkt i processen. Möjligheten för arbetsförmedlarna att göra det nu står inte i proportion till hur många ansökningarna är och hur mycket pengar det handlar om.

Hur ska man kunna göra en bedömning av om det är ett seriöst företag när man inte har en kontrollverksamhet som är tillräckligt uppskalad för det antal subventionerade anställningar och de pengar det omfattar? Det bästa är väl att göra rätt från början i ansökningsprocessen. Bland annat skulle kollektivavtal och arbetsmarknadsprövning vara bra åtgärder. Det behövs fler åtgärder när det kommer till detta.

Herr talman! Jag hörde i statsrådets svar att han hade läst vad som stod i Finanspolitiska rådets rapport för 2024 rörande de subventionerade anställningarna. Vi har ingenting emot subventionerade anställningar. Vi tycker att det är bra.

Vi kan hjälpas åt med allting som gör att individen kommer närmare arbetsmarknaden. Det gäller inte minst det förslag som togs upp här med etableringsjobben. Men de pengar som vi avsätter måste gå till det som är tänkt. Här finns så många bevis på att de inte gör det. Man behöver stoppa det utflödet och göra någonting åt det.

Statsrådet har kanske också noterat att det i rapporten finns ganska svidande kritik från Finanspolitiska rådet mot hela arbetsmarknadspolitik. Jag hoppas att statsrådet också funderar över vilken effekt den har eller inte har. Det kommer även fram i rapporten.

Min fråga kvarstår. Vilka faktiska åtgärder tänker statsrådet och regeringen vidta för att stoppa fusk? Vi är inte engagerade i detta bara för att det är så mycket pengar som flödar ut. Om man tror att det inte skulle finansiera kriminell organiserad verksamhet är man naiv. Var är statsrådets konkreta förslag och engagemang?

(Applåder)

Anf. 74 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Det är tråkigt att Sofia Amloh inte kan läsa av engagemanget. Men Sofia Amloh kan kanske ändå ta till sig det som händer och den upprustning som sker av rättsväsendet. Det handlar om de vässade

verktygen för att komma åt arbetslivsrelaterad brottslighet i olika former och inte minst fusk med subventionerade anställningar. Det är någonting som vi borde ha sett för många år sedan. Men det är nu det händer.

Det är nu informationsutbytet blir lättare. Det är nu vi har en myndighet på plats som precis har börjat jobba för att särskilt kunna bekämpa bland annat den typ av brottslighet som vi talar om. Men det kommer att ta lite tid innan till exempel Utbetalningsmyndigheten är fullt igång och jobbar med den kraft som jag förutsätter att också Sofia Amloh gärna ser att den har.

Det gäller att komma åt den typ av fusk som finns när en individ låter sig utnyttjas av en annan individ. I det här fallet sker det inom ramen för ett bolagsnummer, ett företag i någon form som inte ska ha dessa rättigheter. Möjligheterna att kunna granska har ökat. Jag utesluter inga andra åtgärder för att komma åt den typen av brottslighet.

Det är otroligt viktigt att vi använder statens resurser på ett klokt sätt. Det ska inte leda till att pengar hamnar i kriminellas fickor. Av mitt svar på interpellationen framgår de åtgärder som vi har gjort.

Jag vill återigen understryka att rättsväsendet måste ha resurser för att kunna lagföra de personer som ägnar sig åt detta så att verksamheten kan upphöra. Därtill pågår ett antal utredningar som tittar på att hyvla ned olika former av sekretess och att bättre kunna slå mot kriminellas egendom som de har tillskansat sig genom brott och så vidare.

Det har varit ett eftersatt område i många år. Jag tror att vi är på rätt väg och på en nödvändig väg för att också komma åt den typen av välfärdsbrottslighet som sker inom ramen för subventionerade anställningar.

Anf. 75 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Det behöver inte vara så att man bara säger: Vi satsar på att bekämpa brottsligheten, och sedan gör vi en massa saker för det. Det finns många förslag om att göra rätt från första början när det kommer till den här typen av finansiering där det ändå rör sig om väldigt mycket pengar och som ligger inom det område som Johan Pehrson är ansvarig för.

Jag kan i mitt slutanförande tillägga att man kanske också kan förbättra möjligheterna att kräva tillbaka pengar när man vet att det har förekommit fusk. Man kan kanske till och med kräva vite när någon med uppsåt fuskar med skattemedel. Det är kanske en åtgärd som ligger nära till hands att vidta.

Men man gör ingenting med de förslagen. Jag har lämnat flera under den här debatten. Inget av de förslagen tänker statsrådet ens komma i närheten av att fundera över. Det är djupt beklagligt.

Varför gör man inte det? Är det till förmån för företagen? Vilka ska det gynna? Jag tänker att det är företagen. Det ska vara lätt för dem att söka pengarna för de subventionerade anställningarna. Priset är att det förekommer så mycket fusk.

Jag kan ändå konstatera att man inte är villig att titta på dessa ganska enkla förslag. Det är någonting som går att göra direkt, och det föreslås från många håll. Man tittar egentligen bara bort från dem och ser på en mängd andra saker. Jag säger inte att de sakerna är dåliga. Men man borde vidta ganska enkla åtgärder här och nu mot det som pågår här och nu.

Anf. 76 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Herr talman! Återigen: Jag välkomnar alla förslag från Socialdemokraterna. Det är möjligtvis beklagligt att man inte gjorde någonting tidigare när man hade möjlighet.

Nu säger man att mycket av det som görs är bra, och man stöder det. Men man vill göra ännu mer. Det är ändå imponerande i engagemang och kraft. Men när man hade makten räckte det inte för att göra någonting. När man inte har makten är det som görs otillräckligt. Vi tillskriver det oppositionsengagemanget, som lätt kan uppstå.

Det är klart att det också finns integritetsaspekter och rättssäkerhetsaspekter som man måste vara uppmärksam på när man går in med den kraft som regeringen nu gör för att bekämpa organiserad brottslighet, i stort och smått, som har ett fokus på välfärdens trygghetssystem.

Där är de subventionerade anställningarna en del. De är inte till för några andra än de personer som står långt från arbetsmarknaden. De ska få en chans att komma tillbaka i arbete för egenförsörjning, egenmakt och mer frihet i framtiden.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.58 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 16 Svar på interpellation 2023/24:766 om PFAS-utsläpp från Försvarsmaktens verksamhet

Anf. 77 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Magnus Manhammar har frågat mig om jag avser att initiera en dialog med Försvarsmakten angående frågan om skadestånd för utsläpp från Försvarsmaktens verksamhet.

Frågan är ställd mot bakgrund av en mejlväxling som P4 Blekinge har tagit del av om att Försvarsmakten har meddelat Ronnebys vattenbolag, Ronneby Miljö och Teknik AB, att myndigheten inte kommer att betala skadestånd till de boende i Kallinge.

Dricksvatten är ett av våra viktigaste livsmedel och en förutsättning för att vi ska kunna upprätthålla de grundläggande samhällsfunktionerna i vårt land. Regeringen ser mycket allvarligt på förorening av kemikalier, exempelvis PFAS, i vår miljö.

Frågan om ersättning med anledning av PFAS-föroreningar är i nuläget varken en fråga för mig som statsråd eller för regeringen utan en fråga för de berörda myndigheterna och eventuellt rättsväsendet.

Anf. 78 MAGNUS MANHAMMAR (S):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret!

PFAS-kemikalier är någonting som tyvärr finns i oss alla. Det finns i allas vårt blod, hos oss som sitter i det här rummet just nu och också i blod och kroppar hos alla som lyssnar på den här debatten.

Detta är kemikalier som kan orsaka cancer. De kan orsaka problem med sköldkörteln och inte minst med immunförsvaret. Men de kan också orsaka många andra problem med sjukdomar för både människor och djur och även för naturen. Det här är evighetskemikalier som används i olika typer av industrier men som vi nu vet är livsfarliga för oss. I hög koncentration blir de extra farliga.

I Sverige och Europa kommer vi framöver att ha en miniminivå i dricksvatten, för det är så man lätt kan få i sig PFAS. Det kan lätt ansamlas med 4 nanogram per liter vatten. När man hösten 2013 började undersöka dricksvattnet runt om i bland annat Blekinge upptäckte man att det i Kallinge inte var 4 nanogram per liter vatten, utan det var 10 380 nanogram per liter. Det var det högsta man hade kunnat uppmäta någonstans. Och detta var alltså i dricksvattnet i Kallinge, där det bor cirka 5 000 personer.

I flera årtionden hade barn, unga och gamla fått i sig det här vattnet, och gud vet vilka hälsoeffekter det redan hade haft på befolkningen. Det blev såklart ett ramaskri i Sverige och i världen. Man har sett PFAS-förgiftningar tidigare på andra håll i världen, men inte i den här omfattningen och storleken. I massmedierna och forskningsvärlden sägs detta vara den förmodligen största PFAS-skandalen, och den kanske största giftskandalen, vi har haft i Sverige i modern tid.

Det här är så allvarligt att vi måste prata mycket mer om det. Det här är bara en debatt av många vi behöver ha, och jag skulle också vilja säga att jag inte tycker att det här ska vara en debatt utan ett samtal. Vi ska tillsammans med ministern, med regeringen och med olika partier försöka hitta konstruktiva lösningar framåt. Då handlar det till exempel om det som vi pratar om här – vad försvarets roll och försvarets ansvar ska vara när det handlar just om den här PFAS-förgiftningen.

Grunden till PFAS-förgiftningen i Ronneby var att man använde ett brandskum när man övade för att släcka flygbränder. I detta brandskum fanns det mycket PFAS, och brandsläckningsplatsen låg väldigt nära en fantastisk rullstensås som var en av Sveriges bästa vattentäkter. Den har nu blivit fylld av PFAS till den gräns att den under överskådlig tid, och förmodligen under väldigt lång tid, inte längre går att använda. Eftersom det här är evighetskemikalier är den här vackra platsen och det värdefulla grundvattnet förmodligen förstörda.

Frågan är vems ansvar det här är. Det var Försvarsmaktens brandkår som släppte ut detta, men det är klart att man inte gjorde det med berätt mod. Man var inte medveten om faran. Brandmännen har ju själva blivit utsatta och får förmodligen förkortade liv och många sjukdomar på grund av detta. Men någon måste ta ansvar för det som har hänt, och framför allt måste någon stå upp för alla de utsatta människorna, för barnen, för de vuxna och för de gamla. Alla måste få ett stöd.

Det är det som frågan i dag handlar om. Vad kan försvaret göra? Det är egentligen bredare än bara skadestånd. Det handlar om människors hälsa, och det handlar om deras framtid.

Anf. 79 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Många har berörts starkt av det som invånarna i Kallinge har gått igenom. År 2013 fick de veta att de i flera decennier hade druckit vatten förorenat med skyhöga halter av PFAS, och de har nu de högsta uppmätta halterna i världen i sitt blod.

Källan till utsläppet är Försvarsmaktens brandövningsplats, där brandskum med PFAS användes under lång tid. Forskning pågår om vilken hälsopåverkan detta har haft och kommer att få, men hittills har man kunnat konstatera ökad förekomst av bland annat njurcancer och förhöjda kolesterolvärden.

Det är 5 000 personer som har förgiftats av PFAS i Kallinge. En mindre grupp invånare har bildat PFAS-föreningen, som i många år har drivit en rättsprocess där de har krävt skadestånd. Vi har PFAS-föreningens ordförande Herman Afzelius med oss här på läktaren i dag.

I december meddelade Högsta domstolen att de som har druckit det förorenade vattnet i Kallinge har rätt till skadestånd. Det är ett mycket glädjande beslut, men i grund och botten är det inte acceptabelt att människor tvingas ta till långa och kostsamma rättsprocesser för att begära kompensation. Domen innebär också bara att det är klargjort att de har rätt till skadestånd. För att fastställa hur var och en ska kompenseras krävs en ny rättsprocess eller en förlikning. Det kan ta många år till, utöver de tio år som de redan har lagt ned på det här.

Domen i HD avhjälper inte heller huvudproblemet, nämligen att alla 5 000 drabbade löper ökad risk för en rad sjukdomar som cancer och försämrat immunförsvar. Domen gäller dessutom bara de personer som är medlemmar i PFAS-föreningen, och de utgör bara en bråkdel av alla människor som är drabbade.

Det föds barn i Kallinge i dag med skyhöga PFAS-halter i kroppen trots att de aldrig har druckit av det förgiftade vattnet. Giftet förs över från föräldrar till barn. Det de drabbade mest av allt skulle behöva är regelbundna hälsokontroller, men det kommer de inte heller att få genom domslutet i Högsta domstolen.

Under de över tio år som har gått sedan föroreningarna blev kända har de drabbade inte erbjudits någonting annat än ett blodprov för att få veta hur höga halter av PFAS de har i kroppen. Den lokala vårdcentralen saknar kunskap om hälsoeffekterna av PFAS, och det är orimligt att förvänta sig att Region Blekinge själva ska kunna klara av att hantera en så stor grupp patienter med komplexa hälsoproblem. Dessutom är det ju som sagt staten som i grund och botten bär ansvaret för att de har förgiftats.

Min fråga till försvarsministern här i dag är denna: Kommer regeringen att göra något för att de drabbade i Kallinge ska få den vård de behöver? Jag ställde nyligen samma fråga till statsministern under frågestunden, och då visade det sig att han inte hade hört talas om vad som hade hänt i Kallinge. Det gör mig lite oroad. Till att börja med är det inte rimligt att enskilda ska tvingas strida för att få rätt vård när de har förgiftats på grund av statlig verksamhet. Och när de väl gör det, för att inga andra medel står

till buds, tycker jag inte att deras kamp för rättvisa kan få gå obemärkt förbi. Det är inte värdigt ett välfärdsland som Sverige.

Här har vi den kanske största kemikalieskandalen i Sverige sedan 70-talet, och 5 000 personer har blivit förgiftade. De har kämpat i över tio år för upprättelse, och hittills har regeringen inte agerat för att rätta till den här orättvisan. Jag hoppas innerligt att det kan bli ändring på det nu. Jag hoppas att försvarsministern kan ge beskedet till Herman och alla andra Kallingebor som är drabbade att regeringen tar ansvar för det som har hänt och att de drabbade ska få hälsokontroller.

Anf. 80 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Tack, Manhammar och Andersson, för era inlägg! Jag delar er bedömning i fråga om den djupa tragedin kopplat till PFAS-utsläppet, som också är väl dokumenterat.

Jag ska försöka återge vad som har framställts till mig från Försvarsmakten. Utgångspunkten är att varken jag som statsråd eller regeringen ska gå in i saker kopplade till domstolar eller sådant som är myndighetsutövning. Det är den praxis vi har.

Denna information har jag fått från Försvarsmakten: Försvarsmakten hävdar att användning av brandskum innehållande PFAS på en brandövningsplats vid F 17 i Kallinge har orsakat föroreningar av vatten i Brantafors vattentäkt. Så är det oomtvistligt. Vad gäller själva föroreningsskadan har Försvarsmakten, hävdar man, tagit ansvar för sådana kostnader som utgjorde en direkt följd av föroreningsskadan, såsom kostnaden för anläggning av en ny råvattenledning till vattenverket i Brantafors i Kallinge.

Försvarsmaktens inställning är att frågan om ersättning i nuläget är en fråga för berörda myndigheter och eventuellt rättsväsendet. Försvarsmaktens bedömning är att man bara anser sig ha ansvar för kostnader som inte har ett indirekt samband med föroreningen, detta oaktat att myndigheten har tagit ansvar för föroreningsskadan och andra kostnader. Försvarsmakten är ju skyldig enligt miljöbalken.

Jag kan konstatera att Försvarsmaktens inställning är att myndigheten inte är juridiskt skyldig att ersätta Ronneby Miljö och Teknik för rättegångskostnader eller möta krav på ersättning för uppkomna personskador.

Detta är Försvarsmaktens bild. Det här är en fråga på myndighetsnivå och eventuellt för rättsväsendet.

Låt mig dock även säga att regeringen ser allvarligt på spridningen av högfluorerade ämnen. Regeringens arbete med att skydda människor från exponering för PFAS sker i två parallella spår. Det handlar dels om att försöka begränsa den fortsatta spridningen, dels om att hantera konsekvenserna av tidigare spridning. Försvarsmakten arbetar på samma sätt med myndighetens PFAS-föroreningar.

Det är viktigt att komma ihåg att det under lång tid inte funnits tekniska förutsättningar för att hitta lösningar på marknaden för att efterbehandla PFAS utöver kolfilterrening av förorenade vatten och uppbränning av förorenade jordmassor. Det är grunden till att vi befinner oss där vi gör.

Nu vet jag att det har tagits initiativ. Man har försökt etablera en testbädd för PFAS, vilket säkert ledamöterna känner till. Det är ett arbete som sker mellan Rise, Försvarsmakten, Försvarets materielverk och Fortifikationsverket. Syftet är dels att hitta fungerande reningstekniker, dels att kunna utvärdera PFAS-fria släckningsmedel för att ersätta PFAS-baserade

brandskum. Det är grunden i det vidare arbete som sker och har skett i form av en testbädd.

Anf. 81 MAGNUS MANHAMMAR (S):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret och för den konstruktiva ton som är gemensam för alla som är inblandade här. Det är otroligt viktigt att vi hittar lösningar. Här finns inga syndabockar. Här finns offer, och deras sida ska vi allihop stå på tillsammans, självklart, och göra det absolut bästa.

Jag tror att det är viktigt att vi alla försöker höja blicken lite grann och se att inte försvaret nödvändigtvis måste göra precis allting. Detta kan vara en statlig angelägenhet där försvaret kan vara *en* del av lösningen.

Detta upptäcktes 2013, och det tydliga här är att de 5 000 personer som blev förgiftade har stått helt ensamma sedan dess. De har inte fått stöd av samhället på något sätt, förutom ett blodprov. Bara på PFAS-föreningens första styrelse kan man se hur konsekvenserna blev. Där har alla drabbats av cancer eller av allvarliga sköldkörtelsjukdomar. En av dem har avlidit i cancer. De är också representativa för hela gruppen, för det är otroligt många av de 5 000 som har fått stora problem. Ändå har man lämnats utan hjälp.

Herman som sitter på åskådarläktaren har själv två barn som är födda och uppväxta i Kallinge. Hans dotter var ett av de barn som var värst drabbade. Hon hade 7 000 procent över vad riktvärdet för PFAS ska vara i blodet – inte i dricksvattnet utan i sin egen kropp. Det är klart att det får konsekvenser för hela hennes liv och för hennes möjligheter att skaffa egen familj.

Vi hörde den andra debattören Andersson tala om att många som nu föds i Kallinge har PFAS i sina kroppar utan att ens ha druckit vattnet. Lovis, ett barn som föddes 2016, har nu strax under 300 nanogram per milliliter i sitt blod. Det kommer att få konsekvenser för hela hennes vuxna liv.

Här måste staten på något sätt ta ett ansvar och finnas där. Jag tror att många myndigheter måste ta det ansvaret tillsammans.

Nyligen hörde en förälder av sig till vårdcentralen och var orolig och ville få tester på sitt barn: Vad kan man göra? Kan vi få en screening? Föräldern fick till svar: Vi har ingen kunskap om det här. Du får ringa PFAS-föreningen.

En ideell förening med några eldsjälar som inte på något sätt har forskat eller är medicinskt utbildade ska alltså ge råd här. Här borde det självklart finnas ett ansvar för oss som det offentliga, helt enkelt, att finnas där och kunna erbjuda stöd. Framför allt borde vårdcentralen i Kallinge kunna ha en avdelning där man var expert på detta och där man kunde ha kontinuerliga hälsokontroller för alla dessa 5 000 och deras barn så att de inte behövde vara oroliga: Är detta att jag är på väg att få cancer? Har man koll på min hälsa?

Man behöver känna trygghet. De tio, snart elva år som gått sedan detta upptäcktes har tyvärr präglats av otrygghet. Man har känt sig lämnad av kommunen. Regionen har inte heller gjort någon särskild insats, och inte staten heller förutom det blodprov som har tagits.

Detta sker i Sverige. En sådan här fruktansvärd giftskandal sker, och sedan vänder man dessa människor ryggen. Det offentliga har gemensamt gjort det. Vi är alla ansvariga för det. Jag och alla i det här rummet har ett ansvar för att se till att få ett slut på detta. Vi måste stå på deras sida.

Det är flera grejer som inte minst PFAS-föreningen och många av de drabbade nu pratar om. Skadeståndet är en sak, och precis som ministern säger är det en egen process. Men det andra är hur vi kan finnas där för dem. Det handlar inte alls om skadeståndet, utan det handlar om att kunna ha ett center på plats, kanske en del av vårdcentralen, som kan utföra kontinuerliga hälsokontroller och som framför allt har kompetens i dessa frågor och kan PFAS. Precis som vi har experter på hjärtsjukdomar eller på cancer ska vi ha experter även på PFAS.

Det behövs såklart också kontinuerliga pengar till forskning om PFAS. Sedan 2013 har de få forskningsmedel som funnits för PFAS varit projektledda. Det har funnits lite grann något år och lite grann ett annat år men inget kontinuerligt.

Jag vill vädja till ministern om att vi tillsammans försöker ta ansvar för att skapa trygghet för dem som är drabbade och gå framåt gemensamt i detta.

Anf. 82 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Det gläder mig att vi är överens om att det finns ett problem här. Det har gått över tio år sedan föroreningarna uppdagades. Det har gått ett halvår sedan domen i Högsta domstolen. Regeringen måste nu bestämma hur man ska kompensera Kallingeborna för den orättvisa de har blivit utsatta för.

Vi behöver lyfta blicken från Försvarmaktens ansvar och se det större samhällsansvar regeringen har i den här frågan. Enskilda som skadas av staten ska inte behöva strida för sina rättigheter. Regeringen måste kliva in och erbjuda kompensation och upprättelse åt alla som drabbats, oavsett om de haft möjlighet att driva en rättsprocess eller inte.

PFAS-föreningens ordförande Herman Afzelius säger att hans önskan är att alla som har höga halter av PFAS i blodet på grund av föroreningarna i Kallinge ska kompenseras och att de ska få den vård de behöver. Han vill också se en förändrad lagstiftning för att människor som drabbas ska slippa ta till rättsprocesser för att få kompensation.

Det är staten som har orsakat utsläppet av PFAS, och då måste staten också ta ansvar. Jag hoppas att försvarsministern kan ta frågan vidare inom regeringen och se till att Kallingeborna får rättvisa.

Anf. 83 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag vill tacka för de gripande berättelserna.

Spridning av PFAS är, precis som Manhammar säger, ett problem som är brett över hela samhället. Det är inte bara ett problem kopplat till Försvarmakten. Men Försvarmakten äger en skuld på ett antal ställen. På ett sjuttioal verksamhetsplatser, till exempel flygflottiljer och flygbaser har man haft problem med att hantera PFAS. Men jag vill understryka att frågan är bredare än bara Försvarmakten.

Låt mig också säga att Försvarmaktens övning av brandsläckningsinsatser sedan ett antal år tillbaka sker i princip uteslutande med vatten. Förra året började flygvapnet använda PFAS-fritt släckmedel.

Jag frågade mig också varför man använde PFAS, när det är giftigt. Bara för att ledamöterna ska vara medvetna om det kan jag berätta att det handlar om att kunna släcka bränder i väldigt trånga utrymmen, till exempel i ett stridsflyg. Då måste man släcka en brand på upp till 90 sekunder. Det ämnet var ett sätt att hantera det problemet, för att bränderna inte skulle sprida sig.

Men nu har flygvapnet slutat använda PFAS. Det är naturligtvis mycket välkommet från vår sida, så att man kan komma till rätta med de allvarliga problemen med PFAS.

Jag vill dock återigen säga att jag tror att frågan är bredare och viktigare än bara Försvarsmakten. Försvarsmakten har till mig angivit att man har tagit ansvar för de direkta kostnaderna men att man inte vill ta kostnaderna som är utanför de omedelbara åtgärder som man har vidtagit.

Jag är, i ljuset av de gripande berättelser som ledamöterna har återgett här, villig att titta vidare på frågan. Jag kan få skäl att återkomma, antingen här i talarstolen eller i en annan form.

Anf. 84 MAGNUS MANHAMMAR (S):

Fru talman! Jag vill än en gång tacka för den mycket konstruktiva tonen från regeringen och försvarsministern. Det känns bra att vi tillsammans kan försöka lösa de här problemen vi står inför.

Jag instämmer i att försvaret såklart har ett ansvar, men vi har alla ett ansvar i detta. Och staten har ett stort gemensamt ansvar. Det skulle vara spännande om vi till exempel kunde lyfta upp frågan så att flera olika myndigheter kan gå in för att lösa det.

I detta nu, när vi står här, läcker vatten från grundvattentäkten i Kallinge fortfarande ut i den kringliggande bäcken som sedan går ut i Ronnebyån som går ut i Östersjön. Det läcker just nu. Efter elva år har man fortfarande inte gjort något för att täppa till det.

Vi måste hitta medel för att kunna sanera. Till exempel skulle Naturvårdsverket kunna få en ganska stor pott med pengar på nationell nivå för att kunna hjälpa till och sanera lokalt och vara ett stöd, så att försvaret inte lämnas ensamma i detta. Socialstyrelsen skulle kunna få ett stöd för att kunna gå in och hjälpa regioner, som Region Blekinge, att stärka kompetensen på en vårdcentral så att man kan ha PFAS-kompetens vid den typen av utsatta platser.

Fler myndigheter och fler departement behöver bli inblandade. Men någon måste ta ledningen. Jag ber försvarsministern å det vänligaste att ta det ansvaret. Lyft annars gärna upp det med statsministern, och kom ned till Kallinge med statsministern. Träffa PFAS-föreningen och de ungdomar som finns där, och besök bäcken där det fortfarande läcker ut. Se detta! Sedan kan vi tillsammans hjälpas åt att lösa det. Jag sträcker gärna ut en hand för det.

Anf. 85 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag vill också tacka Magnus Manhammar för den konstruktiva tonen.

Jag kan återigen inte gå in på det aktuella ärendet och tvisten. Men vi kan ta frågan vidare, som ett bredare grepp om Försvarsmaktens miljöarbete. Det är något som departementet följer noga och som vi kan påverka

i ett bredare perspektiv, kopplat till budget, styr- och regleringsbrev och även våra återkommande myndighetsdialoger.

Jag vill ändå understryka att Försvarsmakten har gjort en resa och är djupt hängiven mycket av sitt miljöarbete. Det gäller inte minst hållbarhetsarbetet, som håller hög internationell nivå. Det vill jag att Manhammar ska veta.

Jag tar med mig denna interpellation i mitt vidare arbete, och jag tackar för den konstruktiva tonen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Svar på interpellation 2023/24:784 om hotbilden mot Sverige

Anf. 86 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Elsa Widding har frågat mig vilka skäl som ligger till grund för beslut om vilken krigsmateriel och vilka flygplan som Sverige erbjuder Ukraina. Elsa Widding har även frågat mig hur jag bedömer hotbilden mot Sverige i ett scenario där Ukraina vinner respektive förlorar kriget mot Ryssland. Elsa Widding har även frågat mig hur jag avser att agera utifrån min bedömning av dessa scenarier.

På grund av Ryssland rasar ett storskaligt krig i Europa. Rysslands stormaktsambitioner, militära upprustning och anspråk på att bestämma över andra staters politiska vägval undergräver säkerheten i närområdet, i Europa och globalt. Det finns en påtaglig risk för att den säkerhetspolitiska utvecklingen fortsätter att försämrats. Eskalationsrisken kvarstår. En eskalering kan medföra angrepp mot andra stater men också utökade hot om eller användande av kärnvapen eller andra massförstörelsevapen.

Ett väpnat angrepp mot Sverige eller våra allierade kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige eller våra allierade.

Mot bakgrund av Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har Sverige och Finland blivit medlemmar i Nato. Natomedlemskapet stärker inte bara Sveriges säkerhet och försvarsförmåga utan bidrar även till att stärka säkerheten i vårt närområde och det euroatlantiska området som helhet.

Sedan Rysslands storskaliga satsningar på militär förmåga, alltmer aggressiva agerande från 2007 och inledning av kriget mot Ukraina 2014 har Natos fokus på avskräckning och territoriellt försvar inom ramen för det kollektiva försvaret ökat.

Det pågår även en upprustning av Sveriges nationella försvar. Att dimensionera det militära försvaret för ett högintensivt och utdraget krig mot en kvalificerad motståndare inom ramen för alliansen är avgörande.

Att Ukraina vinner kriget med bibehållen självständighet, suveränitet och territoriell integritet kommer att ha fundamental betydelse inte bara för Ukrainas utan för hela Europas framtid. Utfallet av Rysslands krig mot Ukraina är inte minst avhängigt omvärldens roll givet det ukrainska beroendet av fortsatt stöd från internationella partner. Detta ställer höga krav på enighet, robusthet och beslutsamhet från de länder som stöder Ukraina.

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

Sveriges stöd till Ukraina ska vara uthålligt och långsiktigt. Ett starkt, förutsägbart och uthålligt stöd till Ukraina bidrar även till att försvara den europeiska säkerhetsordning som utgör grunden även för Sveriges säkerhet och är vår främsta möjlighet att motverka Rysslands handlingsmöjligheter för ytterligare aggression.

Anf. 87 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! På min mynewsdesk finns det i ett inlägg från i dag en matematisk förklaring från en professor i matematik som tydligt visar varför försvarsministerns svar här i dag strider mot logikens lagar, såvida statsrådet inte har ambitionen att få igång ett kärnvapenkrig. Titta gärna på den!

På samma mynewsdesk finns en lista med länkar till olika militära experter som alla hävdar att en förhandlingslösning nu är det enda sättet att undvika en okontrollerad eskalering av kriget.

Statsrådet och företrädare för regeringen talar om att Ryssland inte får vinna kriget i Ukraina. Det finns en rädsla att om Putin inte besegras kommer han att utöka sina militära insatser bortom Ukraina med ambitionen att erövra länder i Europa.

Fru talman! Den hypotesen har motbevisats av en lång rad experter, bland annat professor Mearsheimer, som statsrådet säkert känner till. Putin har också i en lång rad intervjuer uttalat sig för en multipolär värld.

Konflikten i Ukraina var på väg att avbrytas bara några veckor efter Rysslands invasion av östra Ukraina i februari 2022. Men fredsförhandlingarna stoppades av England och USA. Den gången nöjde sig Ryssland med att Ukraina skulle hålla sig utanför Nato och att en folkomröstning skulle genomföras i regionen Donbass, där ett inbördeskrig pågått sedan 2014.

Vi minns alla kuppen i Kiev och Majdanrevolutionen där presidenten, Janukovyjtj, avsattes. Kort därefter annekterade Ryssland på ett olagligt sätt Krim, där ryssarna haft sina flottbaser sedan decennier. Sedan bröt väst mot Minsk 1- och Minsk 2-avtalen. Vi känner alla hela historien. Den är väl dokumenterad, men den är inte ett populärt samtalsämne i Sverige.

Professor Mearsheimer sa för övrigt redan 2015 att om USA driver Ukraina mot ett Natomedlemskap kommer Ukraina att förstöras. Mearsheimer fick rätt. Konflikten har eskalerat och utgör i dag ett existentiellt hot inte bara mot Ukraina utan nu även mot Ryssland, Sverige och i stort sett hela världen.

Fru talman! Ryssland är på god väg att nå sina mål att mala ned den ukrainska armén till ingenting och att demilitarisera Ukraina. Alla optimistiska förutsägelser om Ukrainas framgångar har kommit på skam. Frågan vi måste ställa oss är hur Sverige och väst ska hantera en rysk seger. Ryssland avfyrar tio gånger så många artillerigranater under en dag som Ukraina har förmåga till. Lägg därtill att Ryssland har totalt luftherravälde i konfliktområdet.

Pengar och vapen är förutsättningar i alla väpnade konflikter, men det räcker inte – antalet soldater är helt avgörande. Frågan är hur mycket stödet från USA kommer att påverka striderna på marken. Försvarsminister Lloyd Austin har förklarat att 50 miljarder US-dollar av stödpaketet på 60 miljarder går till den amerikanska krigsindustrin. Bara 13,8 miljarder går till Ukraina.

Vad handlar då konflikten om? Kriget i Georgien, annekteringen av Krim och kriget i Ukraina har en gemensam nämnare, nämligen beslutet 2008 att utvidga Nato till Ukraina och Georgien. Ryssland räds Natos och USA:s militära installationer nära den ryska gränsen. Hur tror statsrådet att USA skulle agera om ryska eller kinesiska vapenstyrkor placerades i Kanada eller Mexiko? Vad har statsrådet lärt sig av Kubakrisen 1962?

Ryssland har gjort klart att man ser utvecklingen med ett utvidgat Nato till Ukraina som ett existentiellt hot mot nationen och därför kommer att utkämpa detta krig till det bittra slutet.

Anf. 88 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Elsa Widding säger att en rysk seger i Ukraina är oundviklig och att landet är kraftigt ansatt och kommer att bli besegrat. Jag vill bara påminna om att vi snart är 900 dagar in i kriget och att Ryssland gjorde bedömningen att man skulle kunna ta Kiev på 5 dagar. Det misslyckades man med. Ryssland kontrollerar alltjämt mindre än 20 procent av Ukrainas yta. Varför? Jo, jag vågar påstå att tre saker har varit avgörande i och med att Ukraina har mindre militära resurser än Ryssland. Det första är den ukrainska försvarsviljan. Den är djupt imponerande. Det andra är motståndskraften hos den ukrainska befolkningen. Den är också djupt imponerande. Det tredje är det västliga militära stödet.

Det finns bara ett land som bör avgöra om Ukraina ska förhandla, och det är Ukraina. Annars kommer Ryssland att belönas för sin aggression, och jag vill inte se några förhandlingar över ukrainarnas huvuden. De måste själva få besluta om detta. Ryssland har påbörjat en olaglig och oprovocerad fullskalig invasion av Ukraina. Det tycker jag är avgörande.

Detta handlar även om Widdings motstånd mot Natoutvidgningen. Vi har hört sådan kritik många gånger i historien, bland annat när det gällde de baltiska staterna och Sveriges och Finlands medlemskap. Det har också kommit kritik mot att Ukraina skulle bli Natomedlem. Det har vi hört vid upprepade tillfällen.

Måttstocken för en europeisk säkerhetsordning är att alla länder gör egna säkerhetspolitiska vägval, och det vill vi stå upp för. Det ska inte vara så i Europa att små länder är stora länders bakgårdar. Det är befolkningen i ett land som själv avgör om man vill söka sig mot EU och Nato, och det är sedan en fråga mellan EU och Nato och det berörda folket. Vi har sett tidigare att små stater varit stora staters bakgårdar. Min uppfattning är att vi inte ska tillbaka till ett sådant Europa.

Skälen till att Sverige stöttar Ukraina är egentligen tre.

För det första har Ryssland påbörjat en oprovocerad, fullskalig invasion. I mina ögon handlar det då om anständighet och medmänsklighet att stå upp för det ukrainska folket och deras rätt att skydda sig.

För det andra handlar det för svenskt vidkommande också om att stå upp för viktiga värden. Genom sin fullskaliga invasion utmanade Ryssland på ett flagrant sätt den europeiska säkerhetsordningen, den internationella rätten och även folkrätten. När vi stöttar Ukraina står vi upp för folkrätten, och det är viktigt för mindre länder att folkrätten finns och respekteras.

För det tredje – och här skiljer sig min och Widdings analys åt – utgör Ukraina en sköld mot rysk militär expansion. Jag fruktar att om den skölden skulle falla på grund av att vi inte har uthållighet i vårt militära stöd skulle trycket på framför allt Moldavien och Georgien bli mycket högre.

Jag fruktar att det också skulle kunna leda till fortsatt rysk militär expansion. Därför är vårt stöd till Ukraina även en investering i vår egen säkerhet.

Anf. 89 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! Jag förstår att statsrådet inte har lärt sig någonting av Kubakrisen 1962. Det fick vi svar på här.

Jag tror säkert att statsrådet också vet varför ryssarna drog sig tillbaka från Kiev under förhandlingen. Ingen vill ju förhandla med en pistol mot tinningen.

Det fanns en tid när eldupphör var realistiskt. Ryssarna visade redan våren 2022 att de önskade en fredlig lösning bara Nato inte expanderade till Ukraina, men väst bromsade ansatserna till fred. I stället skulle Ukraina få all hjälp de behövde för att driva bort ryssarna och därefter bli medlem av både Nato och EU. Båda parter ville förhandla den gången, men USA och Storbritannien gick emellan och övertalade Ukraina att avbryta förhandlingarna. Det har nu kostat drygt en halv miljon ukrainska män livet.

Sverige är med om att förstöra de sista spillrorna av Ukraina. Vi bidrar aktivt till att ännu fler ukrainska män och kvinnor dödas, att fler familjer splittras och att barn blir föräldralösa och traumatiserade. Vi kallar det att hjälpa.

Nu när statsrådet och regeringen har förbundit Sverige att finansiera Ukrainas militära försvar mot Ryssland vore det rimligt att samtidigt tala om vilka ryska fördelar, konkret på marken, som kan övervinnas genom vårt stöd. Om man inte kan överträffa ryssarnas överlägsenhet i antal soldater, industriell kapacitet, bomber, luftförsvar och flygstridskrafter och inte kan neutralisera alla dessa och visa en konkret väg framåt bör man heller inte understödja denna konflikt. Det kommer bara att resultera i ett förstört Ukraina och fler döda.

Rysslands kärnvapendoktrin säger att om moderlandet Ryssland hotas kommer alla till buds stående medel att användas – även kärnvapen. USA resonerar på samma sätt. Bland en lång rad experter råder därför konsensus om att kriget i Ukraina måste nå en förhandlingslösning – och det omgående! Varje dags förlängning av konflikten kostar oförsvarligt många ukrainska liv, för det är just i slutskedet av ett krig som den verkliga slakten av fiender tar fart. Då börjar soldaterna dra sig tillbaka och fly helt oorganiserat.

Hur långt ska vi våga pressa Ryssland innan vi utsätter oss i Sverige för en oproportionerligt stor risk för eskalering till kärnvapen, som ryssarna har påtalat?

Fru talman! Bara en spelberoende skulle syna Putins kort i detta kritiska läge. Och nu när en stor del av våra egna vapen har skickats till Ukraina, hur ska vi då kunna försvara oss själva? Vad är logiken i att provocera fienden och samtidigt decimera vår egen försvarsförmåga? För mig och många andra framstår det svenska agerandet som fullständigt huvudlöst. Den enda vinnaren i detta cyniska spel är försvarsindustrin.

Inte kan det väl vara så att Ulf Kristersson och Pål Jonson drivs av andra intressen, till exempel dem hos USA:s regering och militär? Det är intressen som helt struntar i Sverige och dess befolknings välstånd och säkerhet. Inte kan det väl vara så att vi skänker bort vårt land, våra resurser och våra ungdomars liv? Vi kan inte satsa dem som brickor i ett spel där

USA gör allt och lite till för att uppnå sina militärstrategiska mål. Inte kan väl statsrådet anse att Ukrainas rätt att komma med i Nato är viktigare än vår egen civilisations överlevnad? Operationen lyckades, men patienten dog.

Varför propagerar inte Sverige för fred, vilket ju är vårt åtagande enligt Lissabonfördraget? Det är ett åtagande som vi alltid tidigare gjort, världen över. I stället driver vi en linje som primärt garanterar tre saker: fler döda soldater, ett sönderbombat Ukraina och ökad korruption. Om inte statsrådet Jonson omedelbart avbryter sin destruktiva agenda kanske vi snart också kan addera ett sönderbombat Sverige till listan. Agerandet har enligt krigets lagar gjort oss till ett legitimt mål för ryska attacker.

Anf. 90 Förvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag tror att Elsa Widding är rätt så ensam när hon möter sina ukrainska interlokutörer och säger att Sverige bidrar till dödandet av ukrainska soldater. Det är inte den bilden jag får när jag pratar med ukrainare.

Återigen: Ryssland har påbörjat en oprovocerad, fullskalig invasion av Ukraina, och Ukraina har enligt folkrätten rätt att försvara sig. Vi kommer att fortsätta att stötta Ukraina. Det ligger som sagt i vårt centrala intresse.

Om Ryssland skulle vinna det här fruktansvärda kriget skulle Ryssland också flytta fram sina militära resurser mycket närmare våra gränser. Som jag sa tror jag att trycket på både Moldavien och Georgien omedelbart skulle öka. Jag kan försäkra att det finns en betydande oro i Moldavien för fortsatt rysk militär expansion. Det finns det också i Georgien. Detta behöver vi förhålla oss till.

Hur gör vi då för att säkra att vi har ett långsiktigt och hållbart stöd till Ukraina? Det är fråga om ett antal åtgärder. Regeringen har fattat beslut – det återkommer till riksdagen nu – om donation av sammanlagt 43 miljarder till Ukraina. Vi har också fattat beslut om att ha en långsiktig ram för det militära stödet till Ukraina på 25 miljarder per år 2024, 2025 och 2026.

Vi kommer dock att behöva gå från donation till produktion. Det är mycket viktigt att vi har en industriell förmåga som gör att vi kan öka produktionen av till exempel artilleriammunition. Det som Elsa Widding säger stämmer – Ryssland skjuter ungefär tio gånger så många artillerigranater som ukrainarna. Det är viktigt att ukrainarna kan försvara sig, och därför behöver de mer artilleriammunition.

Sverige har vidtagit ett antal åtgärder för att stärka den försvarsindustriella basen, bland annat att tillsammans med EU rikta statliga investeringar till produktionen i ammunitionsföretaget Nammo. Det är ett antal saker som vi kommer att behöva göra för att säkra att vi kan utveckla ett långsiktigt och hållbart stöd till Ukraina.

Återigen: Grunden för den europeiska säkerhetsordningen är att alla länder själva får göra sina säkerhetspolitiska vägval och att små stater inte är stora staters bakgård. Man behöver vara försiktig när man sprider ett ryskt narrativ. Det finns inget annat land i Europa som hotar och övar med kärnvapen på det sätt som Ryssland gör. Det är eskalerande. Vi är starkt kritiska till det.

Det är därför vi behöver öka vår egen försvarsförmåga, och vi investerar betydande ekonomiska medel i det. Vi har mellan 2020 och 2024 fördubblat försvarsinvesteringarna från ungefär 60 miljarder till 119 miljarder för det militära försvaret. Men det är också därför som det är bra att Sverige och Finland är med i Nato. Vi blir säkrare och Nato starkare. Det har en krigsavhållande effekt och minskar risken för att vi blir utsatta för ett väpnat angrepp, eftersom vi vet att vi inte kommer att stå ensamma i händelse av väpnat angrepp utan kan få stöd av allierade.

Anf. 91 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! Statsrådet och jag har helt klart inte samma bild av det allvarliga läge som vi nu befinner oss i.

Statsrådet säger att han är kritisk till eskalering. Jag uppfattar att statsrådet bidrar till eskalering. Varför tar den svenska regeringen en avsiktlig och kalkylerad risk, som statsministern uttryckte det, i ett krig mot en av världens främsta militärmakter, som dessutom är allierad med Kina? Hur ser den kalkylen ut? Det frågar vi oss. Vilka är statsrådets referenser? Hur många ytterligare människoliv ska offras?

Har regeringen verkligen mandat från svenska folket att kasta in Sverige i ett blodigt krig? Var finns den demokratiska processen och debatten? Borde inte vi som uttalad demokrati ha en omfattande debatt innan regeringen genomför totala förändringar av vårt lands säkerhetspolitik och försätter nationen i existentiell fara och en situation där kärnvapen inte kan uteslutas?

Statsrådet förstår mycket väl att det är den svenska regeringen som har agerat destabiliserande i vårt närområde, tvärt emot det som statsrådet sa i den förra interpellationsdebatten och som han nu upprepar. Sverige bidrar med Pål Jonson som dirigent till en eskalering av konflikten, inte minst när vi står bakom att långdistansrobotar från väst ska få avfyras in i Ryssland – och då menar jag inte bara in i östra Ukraina.

Jag hoppas för guds skull att våra kollegor här i riksdagen har vett att rösta nej till DCA-avtalet den 18 juni i enlighet med Hans Blix starka rekommendationer. Det måste nu bli ett slut på krigshetsen från ledare som inte längre bryr sig om förlorade liv eller sina nationers framtid. Det är tydligen inte längre varje regerings huvudsakliga uppgift att skydda den egna befolkningen eller att verka för EU:s mål om fred enligt Lissabon-avtalet.

Anf. 92 Försvarsminister PÅL JONSON (M):

Fru talman! Krigshetsen och eskaleringen i Europa kommer från Ryssland. Ryssland är ett land som invaderar och ockuperar andra länder. Det upplevde Georgien i augusti 2008. Det upplevde Ukraina vid den illegala annekteringen av Krim 2014. Det upplevde det ukrainska folket den 24 februari 2022. Det är att invadera och ockupera andra länder som är eskalerande och destabiliserande och skapar spänningar. Det finns inga andra länder i Europa som agerar på det sätt Ryssland gör.

Elsa Widding efterfrågar historiska referensramar. Att ge efter för ett sådant här agerande ingjuter inte hopp. Ibland framställs det som att Ryssland blir provocerat av styrka. Min erfarenhet är att Ryssland blir provocerat av svaghet och försöker exploatera andra länders svaghet.

Den krigföring som Ryssland bedriver i Ukraina är urskillningslös. Man angriper civila mål systematiskt. Det finns inte någon som helst respekt. Detta manar också till eftertanke, Elsa Widding.

Vi har även sett fruktansvärda övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Ryssland deporterar barn från Ukraina till Ryssland. Det är ett fruktansvärt ryskt agerande som vi fördömer med bestämdhet.

Ryssland försökte också hindra Sverige från att bli medlem av Nato. Man skickade ut brev till europeiska huvudstäder och sa att det inte skulle bli någon mer Natoutvidgning. Men Sverige är ett fritt land. Vi gör våra egna säkerhetspolitiska vägval. Detta är en fråga mellan Sverige och Nato. Natomedlemskapet bidrar enligt både min och Försvarsberedningens bedömning till stabilitet och säkerhet. Det minskar risken för att utsättas för ett väpnat angrepp, och det minskar risken för att Ryssland ska kunna eskalera kriget bortanför Ukrainas gränser.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 18 Svar på interpellation 2023/24:783 om demokrati- och rättighetsfrågor i norra Sverige

Anf. 93 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Elsa Widding har frågat mig om jag har tagit del av och beaktat den nya kunskap som har tillkommit genom forskning inom en rad områden som ledamoten beskriver i interpellationen. Elsa Widding har vidare frågat mig varför inte den nya kunskap som beskrivs i interpellationen återspeglas i utvecklingen av den nationella politiken för norra Sverige i det fall jag har tagit del av forskningen inom dessa områden. Avslutningsvis har Elsa Widding frågat mig hur jag avser att agera för att ta hänsyn till samtliga berörda folk, kulturer och näringar i norra Sverige i det fortsatta arbetet.

Fru talman! Högsta domstolen har i den så kallade Girjasdomen kommit fram till att Girjas sameby inom sitt byområde på statens mark ovanför odlingsgränsen har en ensamrätt i förhållande till staten att upplåta jakt och fiske, trots att rennäringslagen (1971:437) inte ger samebyn någon sådan rätt. Efter Girjasdomen kan den nuvarande rennäringslagstiftningen inte längre anses generellt tillämplig för alla samebyar.

I maj 2021 beslutade regeringen om kommittédirektiv för en ny renskötsellagstiftning (2021:35 och dir. 2022:58). Renskötsellagstiftningen reglerar förutsättningarna för rennäringen, som i Sverige enligt grundlagen är en för samerna exklusiv näring. Regeringen anser att det är angeläget att prioritera frågorna om upplåtelse regler efter Högsta domstolens slutsatser i Girjasdomen. De bestämmelser som handlar om samebyars ensamrätt i förhållande till staten att upplåta jakt och fiske har därför behandlats i kommitténs delbetänkande *Jakt och fiske i renbetesland* (2023:46). Kommittén lämnar där förslag till en reglering av upplåtelsebestämmelserna i rennäringslagen som ska kunna gälla tillfälligt till dess att en ny permanent reglering finns på plats.

Renmarkskommitténs arbete är ännu pågående. Därför är det för tidigt att uttala sig om de två första av Elsa Widdings frågor. När det gäller ledamotens tredje fråga, hur jag avser att agera för att ta hänsyn till samtliga berörda folk, kulturer och näringar i norra Sverige i det fortsatta arbetet, vill jag nämna att det ingår i kommitténs uppdrag att även ta hänsyn, förutom till samernas rättigheter, till den övriga lokalbefolkningens kultur, traditioner, intressen och behov av att kunna jaga och fiska samt till annan näringsverksamhet, såsom skogsbruk och turism.

Renmarkskommitténs delbetänkande har remitterats. Sista svarsdag har satts till den 10 juni 2024. Flera remissinstanser har dock bett om förlängd svarstid, vilket beviljats eftersom det är viktigt att få del av remissinstansernas uppfattning. När samtliga remissvar har kommit in kommer de att beredas på sedvanligt sätt inom Regeringskansliet.

Anf. 94 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! Att ensidigt hänvisa till utredningar och bortse från fakta är inte riktigt svar på mina frågor. Fakta är ju att samer är sentida i förhållande till andra folk. Att ge samer status som urfolk i den södra fjällkedjan är faktiskt ett hån mot urskandinaver med rötter som sträcker sig tusentals år tillbaka. Det är ett hån mot kväner, lantalaiset och tornedalingar, som alla har en minst lika lång historia i Sverige som samerna.

Ministern blundar för alla fakta och för de orättvisor som råder i Norrland i dag. Ministern menar att rennäringen är en för samer exklusiv näring. Man kan också säga att det handlar om en exklusiv raslag från 1928. Före inrättandet av raslagen hade bönderna i Härjedalen fler renar än samerna, men även andra folk bedrev rennäring i Lappland.

Varför nämner inte ministern Härjedalsdomen, till exempel? Där förklarade samiska renägare såvitt jag vet på samtliga punkter i Europadomstolen. Den aktualiserade Girjasdomen bör inte ligga till grund för framtida utformning av lagar som rör markanvändning, vare sig statlig mark ovan odlingsgränsen eller andra områden där det bedrivs rennäring.

Detta handlar egentligen om tre saker. Samerna är politiskt erkända som urfolk, men de är inte det enda urfolket i Sverige. Nu finns en ny kunskapsunderstödd beskrivning av den tidiga invandringen till Sverige och etableringen av folk, kulturer och näringar i Sverige, norra Skandinavien och Norden. Frågan är då varför inte fler folkgrupper med lika lång eller längre historia i dagens Sverige än samerna uppmärksammas och tilldelas status som urfolk.

Sedan har vi Sametinget. Då är väl den självklara frågan om det är förenligt med en demokrati att ha en statlig myndighet som är baserad på etnicitet.

Den tredje frågan handlar om rennärlagslagen. Fram till 1928 års renbeteslag hade fjällbönderna fler renar än samerna i Härjedalen. Men precis som kväner, lantalaiset och tornedalingar i Lappland fick de sluta med rennäring. En liten del i norr kvarstod i form av den nutida konsumtionsrenskötseln, en möjlighet som tyvärr inte erbjöds fjällbönderna i vare sig Jämtland eller Härjedalen.

Rennärlagslagen utgår alltså från etnisk prioritering av renskötsel, men den ger även andra rättigheter. Vi talar om en politiskt skapad åtskillnadslag byggd på etnicitet. Det är ingenting annat än en raslag i Sverige år 2024! Den svenska staten värnar en mindre grupp näringsidkare, ren-

näringsen, inom en viss etnisk grupp, samer, och det sker på bekostnad av andra folkgrupper.

Den här regeringen och tidigare regeringar långt tillbaka bär ansvar för att skandinaviska fjällbönder, det samiska gårdsbruket och kväner, lantalaiset och tordedalningar på Nordkalotten närmast helt har tvingats bort från sina ursprungliga näringar – traditionell verksamhet och ett historiskt naturbruk som är baserat på urminnes hävd.

Det behövs nu en objektiv faktagranskning om den grupp samer som etablerat sig i Sverige så sent som under 1800-talet och expanderat söderut längs fjällkedjan fram till mitten av 1900-talet och successivt har tilldelats marker söderut längs den svenska fjällkedjan på bekostnad av den ursprungliga befolkningens marker. Denna förflyttning, den så kallade tvångsförflyttningen av fjällbönder, behöver verkligen kartläggas på ett vetenskapligt och objektivt sätt om vi ska komma vidare när det gäller alla dessa problem i Norrland.

Anf. 95 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Regeringen är väl medveten om att de frågor som Renmarkskommittén har att hantera är komplexa och att det handlar om svåra avvägningar.

Fru talman! Jag uppfattar egentligen inget nytt i Elsa Widdings inlägg som inte går att härleda till mitt ursprungliga svar, förutom att jag möjligen kan tillägga att regeringen har beslutat om tilläggsdirektiv till utredningen. Det innebär att kommittén förutom samers rättigheter även ska ta hänsyn till den övriga lokalbefolkningen, däribland den nationella minoriteten tordedalningar. Även övriga invånares kultur, tradition, intressen och behov av att kunna jaga och fiska ingår i detta, liksom annan näringsverksamhet som skogsbruk och turism.

Anf. 96 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! Hur motiverar då statsrådet det som sker i dag? Det handlar om att samer och renägare som saknar historiska rötter i Sverige, inte minst i det södra fjällområdet, tilldelas rättigheter, alltså land som fräntas urskandinaver och andra folk som bevisligen har funnits i landet Sverige och bedrivit traditionella näringar under tusentals år. Det hänvisas bara till utredningar.

Sametinget disponerar en ansenlig budget som ger denna specifika etniska grupp helt andra möjligheter att påverka sin livssituation jämfört med de möjligheter som ges andra ursprungliga kulturer och folk i norra Sverige.

Jag är angelägen om att statsrådet visar att han förstår detta. En vän av demokrati och rättvisa frågar sig varför inte dessa folk har samma rättigheter som samerna. När diskriminerade folkgrupper i Sverige försöker lyfta sina frågor och se till sina intressen blir de anklagade för att vara emot det samiska. Det tror jag är en väldigt farlig utveckling som i slutändan inte kommer att gynna någon.

Vi måste från politiskt håll våga prata om de problem som finns i Norrland, för hur ska problemen annars kunna finna sin lösning? Vi kan inte bara referera till utredningar. Den politik som skulle gynna mångfald har i stället blivit en politik för enfald.

Jag kan ta ett exempel. Länsstyrelsernas rennäringsdelegationer består av tjänstemän, politiker och renägare, men inte en enda representant från övriga folk och näringar finns med när beslut ska fattas som berör andra folk och näringar än det samiska. Är inte det lite konstigt?

Fru talman! Vi kanske rent av ska kalla dem i norr som inte är samer för andra klassens medborgare, för det är ju så de blir behandlade. Åtskillnadslagen upprätthåller motsättningar i norra Sverige, inte minst när det gäller frågor som rör markarealer som staten till stora delar lagt under sig under expropriationshot eller omfördelat till renskötsel. Detsamma gäller samefonden, som tidigare bestod av fyra fonder men nu har slagits samman till bara en fond. Bland de fyra fonderna var den jämtländska skogsfonden den största, och skolan i Högvålen fick finansiering ur den fonden när den byggdes. Nu har de fyra fonderna blivit till en fond, samefonden, som endast gagnar samiska ändamål.

Motsättningarna i dessa frågor har diskuterats i mer än 130 år, men man verkar inte ha kommit en lösning närmare. Problemen är desamma nu som då, men frustrationen ökar dag för dag.

Fru talman! Det är många i vårt avlånga land som nu väntar sig att statsrådet ska hantera frågorna och hitta bra lösningar på ett demokratiskt genomtänkt och sakligt grundat sätt. Och vad är det då som bygger upp motsättningarna, kanske man undrar. Det handlar ju inte bara om landområden, utan det kan vara till synes små förändringar som bidrar till en ökad frustration. Till exempel kan det handla om att svenska lokala namn på kartorna byts ut mot samiska. Tidigare namn på byar, fjäll och sjöar byts till samiska namn, vilket numera sker i stor skala med nykonstruerade samiska namn, framför allt i det södra fjällområdet.

Vi som politiker måste våga stå för jämlika villkor för alla medborgare i hela landet. Det är oacceptabelt att Norrlandspolitiken ensidigt tar ställning för samer och rennäring.

Det utpekade renskötselområdet omfattar i dag halva Sveriges yta, om jag förstår saken rätt. Samerna har en egen statlig myndighet, Sametinget. Samerna har egna radio- och tv-kanaler. Det produceras samiska filmer och samisk teater. Man har egen nationaldag trots att man inte är någon egen nation. Samerna har flera systematiska fördelar och tillgångar som andra folk, kulturer och näringar i norr inte har tillgång till.

Anf. 97 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Om Elsa Widding vill diskutera mer om Sametingets vara eller inte vara rekommenderar jag henne att skriva en annan interpellation, till ansvarigt statsråd. Jag ansvarar för rennäringen i Sverige. Renmarkskommittén ligger under mig, så att säga. Men som jag är helt övertygad om att ledamoten vet kan ett statsråd inte kommentera pågående utredningar. Det får jag alltså inte göra.

Låt mig bara göra en liten komplettering. I Renmarkskommittén ingår inte mindre än 11 sakkunniga och 27 experter. Alla representerar olika intressen och särskilda sakkunskaper, bland annat sådant som Elsa Widding här tar upp. Men dessa förordnade sakkunniga och experter utgör inte det enda kunskapsunderlaget för arbetet. Jag vet att kommitténs sekretariat löpande träffar ytterligare intressenter och kunskapsbärare som berörs av det uppdrag som kommittén har. Därtill är det möjligt för alla medborgare att

vidareföra information till utredningen, både till sekretariatet och till ledamöter.

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 98 ELSA WIDDING (-):

Fru talman! Jag är helt övertygad om att statsrådet kommer att kunna hjälpa till att lösa de här frågorna, oavsett vem i regeringen som hanterar dem. Frågorna hänger ju ihop, och jag anser att det är staten som har skapat problemen genom att erbjuda marker söderut i fjällområdet till invandrade nordsamer.

Staten genomförde alltså en tvångsförflyttning av fjällbönder när man genom tvång köpte upp fjällböndernas marker för att kunna överlåta dessa till sent ankomna samer med rötter i Ryssland, Finland och Norge. Man har tystat ned historiska fakta och ny forskning som avslöjar den tidiga invandringen av flera folk, flera kulturer och flera traditionella näringar. Regeringen har fram till i dag valt att enbart fokusera på sent ankomna samer. Dessutom har man en mycket ensidig urfolkspolitik som i praktiken försvårar för myndigheter, kulturinstitutioner och den forskning som på ett korrekt sätt lyfter fram ny kunskap om den tidiga invandringen av flera folk, kulturer och traditionella näringar.

Detta är en stor del av hela problematiken. Därför är det nu rimligt att staten tar sitt ansvar och rättar till vad man har ställt till med. Det finns lösningar på problemen – det är det som är så bra – som skulle kunna bidra till ökad jämlikhet och demokrati i norra delen av landet. Det handlar bland annat om att ge möjligheter för utveckling av lokal förvaltning på statens marker.

Elinor Ostrom fick 2009 Nobelpriset i ekonomi för sin forskning om just lokal förvaltning. Hon visade att människor kan samarbeta om naturresurser. Jag tror alltså att dessa problem går att lösa. Det handlar om att låta markerna förvaltas av lokalbefolkningen – på lika villkor, oavsett etnisk tillhörighet och näringstillhörighet.

FN:s artikel 1 säger att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Så är det inte i dagens Sverige, men jag är helt övertygad om att statsrådet snart kan bidra till att ändra på detta. Jag tror även att det samiska folket skulle vinna på det i det långa loppet.

Anf. 99 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD):

Fru talman! Regeringen är väl medveten om att det handlar om mycket komplexa frågor som berör väldigt många människor. För att kunna ta hänsyn till dem som berörs prioriterar regeringen en bred förankring i denna process. Som nämntes förut är det också en av anledningarna till att vi just har en parlamentarisk kommitté som består av många både sakkunniga och experter.

Delbetänkandet från Renmarkskommittén, *Jakt och fiske i renbetesland*, har remitterats brett. Som också nämnts har det önskats ytterligare tid, och det har vi beviljat. Det finns fortfarande remissinstanser som ännu inte har inkommit med sina svar.

Kommitténs omfattande arbete är inte avslutat, och jag som minister ska inte föregripa de processerna.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 19 Svar på interpellation 2023/24:778 om falska kontons undergrävande av det demokratiska samtalet

Anf. 100 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Fru talman! Lawen Redar har frågat mig vad jag och regeringen avser att göra för att stärka det demokratiska samtalet och motverka hat, hets och hot samt desinformation. Hon har vidare frågat om jag, inom mitt ansvarsområde, avser att agera mot partier som uppbär statligt partistöd och samtidigt motverkar demokratins värderingar och vilken som är min plan för att motverka desinformationskampanjer digitalt.

En av regeringens kärnuppgifter är att försvara den svenska demokratin och säkerställa att vårt samhälle präglas av öppenhet och respekt för grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Alla som arbetar politiskt eller som på andra sätt deltar i opinionsbildning har ett stort ansvar att med utgångspunkt i vår vidsträckta och grundlagsskyddade yttrande- och informationsfrihet bidra till saklighet och tydlighet vad gäller budskap och avsändare.

Inom EU har flera initiativ på området tagits. Sedan flera år finns en uppförandekod avseende desinformation, och många plattformstjänster har anslutit sig till den. Genom förordningen om en inre marknad för digitala tjänster, DSA, införs nu också krav på de största plattformstjänsterna att riskvärdera och riskhantera vad gäller bland annat desinformation. Nyligen beslutades också om en ny förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam. Den syftar till att underlätta för väljare att känna igen politisk reklam, förstå vem som ligger bakom och veta om de har fått ett riktat reklammeddelande från en politisk aktör.

Medie- och informationskunnighet är en nyckelkunskap för att stärka allmänhetens förmåga att identifiera och värdera olika typer av budskap och avsändare och förstå hur informationsflödet fungerar och kan användas, även för dolda avsikter. Mediemyndigheten har därför fått i uppdrag att genomföra en bred och långsiktig satsning i Sverige för att stärka allmänhetens medie- och informationskunnighet. Avsikten är bland annat att långsiktigt öka samhällets motståndskraft mot desinformation.

För att bidra till det öppna samhället och den fria opinionsbildningen och bygga samhällets motståndskraft mot desinformation är det centralt med fria och oberoende medier. Därför är arbetet med att motverka hat och hot som riktas mot journalister viktigt. Regeringen beslutade den 2 maj att ge Mediemyndigheten i uppgift att följa frågan och kalla till dialog med berörda aktörer. Regeringen har också tilldelat Brottsofferjouren medel för att bygga upp en nationell kontaktpunkt för journalister som behöver stöd eller skydd.

Hot och våld mot förtroendevalda är systemhotande och riskerar i förlängningen att underlätta för kriminell verksamhet, tysta det demokratiska samtalet och undergräva demokratin. Sveriges Kommuner och Regioner har därför ända sedan 2016 fått bidrag från regeringen för att stärka kommuners och regioners systematiska arbete med hot och hat som riktas mot förtroendevalda. En departementspromemoria (Ds 2024:10) med förslag för att stärka skyddet mot hot och våld för kommunal- och regionråd har också remitterats nyligen.

Anf. 101 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! TV4:s granskning av Sverigedemokraterna i programmet *Kalla fakta* avslöjar att partiet driver en så kallad trollfabrik. Det betyder att man har som politisk metod att genom anonyma konton på sociala medier sprida desinformation och attackera politiska motståndare.

Sverigedemokraterna har tidigare förnekat förekomsten av trollfabriker, men granskningen har klart visat nära samband mellan partiet och fabriakens aktiviteter

Syftet, herr talman, med att ha anonyma konton som politisk metod handlar om att påverka opinionsbildningen, möjliggöra desinformation och propaganda och i förlängningen missleda medborgare när det gäller deras uppfattning av verkligheten. Över tid kan det leda till att tilliten till myndigheter och medier eller den mellanmänniska kontakten försvagas, och då får vi en kraftigt utmanad demokrati.

Opålitlig information och politisk propaganda har ökat de senaste åren. Det har bidragit till en försvagning av demokratiska institutioner i många länder. Utvecklingen är som tydligast på andra sidan Atlanten men har redan fått följderna på vår kontinent. Det visar även dessvärre valresultatet i det senaste Europaparlamentsvalet.

Sociala medier spelar en stor roll eftersom inläggen där sprids snabbare än traditionella medier. Uppgifterna förhåller sig inte till någon form av pressetiskt system, och förmågan till spridning är obegränsad. Algoritmernas logik premierar dessutom högt tonläge och konfrontation. Detta utnyttjas såklart av populistiska och extremistiska rörelser som använder anonyma konton för att sprida sin agenda och underminera demokratiska processer.

Herr talman! När avslöjandet publicerades möttes det av kraftfulla uttalanden från regeringsföreträdare och opposition. Partiledare och inte minst statsministern uttryckte att uppgifterna var upprörande och att det var farligt. Företrädare sa att anonyma konton uppviglar till hat och att det är helt oacceptabelt.

Regeringens reaktion hade kunnat följas av kraftfulla insatser. En stark demokrati måste ju rannsaka sig själv. Vilka spelregler ska den ha? Hur uppnår vi en demokratisk debatt och ökat deltagande? Vilka möts av hat, hets och hot, och vad gör det i förlängningen med bredden i samtalet, yttrandefriheten och delaktigheten i demokratin?

Dessvärre kan regeringens agerande summeras: försiktighet. Det är uppenbart att man har väldigt svårt att klara balansgången mellan att upprätthålla sitt koalitionsarbete och att agera mot antidemokratiska metoder. Jag kan inte tolka det på något annat sätt när jag nu hör en demokratiskt sinnad kulturminister besvara frågorna som hon gör.

Jag vet att frågor som rör det demokratiska deltagandet, yttrandefriheten och debatt på lika villkor är frågor som kulturministern bryr sig om, men då gäller det också att gå från ord till handling.

Jag undrar vad ministern avser att göra inom sitt ansvarsområde mot partier som uppbär statligt partistöd och samtidigt motverkar demokratins värderingar. Denna fråga har ännu inte besvarats, och därför överlämnar jag återigen frågan till statsrådet.

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 102 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Demokratien i Sverige står trots allt på en stark grund med högt valdeltagande och hög mellanmänsklig tillit. Vi har också ett stort intresse för politik i befolkningen. Vi har väl fungerande och rättssäkra institutioner, och vi har starka och oberoende medier. I Sverige har vi också starka lagar till förmån för yttrandefriheten och mediefriheten liksom en över hundra år gammal tradition av publicistisk självreglering.

Allt detta är en grundbult i det demokratiska samhälle som vi tillsammans under århundraden har försökt bygga upp här i Sverige. Det ger förutsättningar för en kombination av att kunna ha både oberoende och fria medier och ett starkt public service. Vi behöver livskraftighet i allting som bevakar makten, och därför är det så viktigt att se till att möjligheten för fria medier inte begränsas.

Det är också utifrån det perspektivet som jag och regeringen har presenterat olika typer av insatser under den senaste tiden. Det handlar om insatser som riktar sig mot hat och hot mot journalister och mot den fria journalistiken, och Mediemyndigheten har fått uppdraget att samla aktörer som jobbar med dessa frågor för att få ett kunskapsunderlag kring hur det faktiskt ser ut i dag. Det handlar också om medel till Brottsofferjouren för att möjliggöra för en kontaktpunkt specifikt för journalister, vilket också är någonting som har efterfrågats av branschen.

Det är också därför som vi inom mediepolitiken har jobbat för ett starkt public service. Jag har precis mottagit utredningen och ser fram emot att jobba vidare med att få fram en proposition kring det. Vi ska även kunna ha fria kommersiella medier, vilket är vad det förändrade mediestöd som vi instiftat från och med den 1 januari syftar till.

Ledamoten menar att jag inte har svarat på frågan som gäller statligt partistöd. Det är alldeles riktigt; jag berörde inte det i mitt inledande inlägg, för det är inte någonting som ligger under mitt ansvarsområde. Det är justitieministern som har hand om partistödet, och därför är det inte heller ett område som jag ska beröra i mitt svar. Det är också så att den statliga partifinansieringen hör även till detta hus. Detta ligger under riksdagens område, och det är myndigheter under riksdagen som ansvarar för det.

Inom ramen för mitt ansvarsområde genomför regeringen en lång rad insatser som framför allt handlar om att kunna verka för ett högt och mer jämlikt valdeltagande. Bland annat tilldelas partierna medel för särskilda informationsinsatser, och dessa medel delades även ut i år. Sammantaget 11,9 miljoner kronor delades ut utifrån partiernas storlek. Användningen av dessa medel har partierna tidigare redovisat för Kammarkollegiet. Det har inte funnits anledning att titta på detta eller se om det behövs någon ytterligare uppföljning för att granska på vilka sätt medlen har använts.

Det kan vara så att det behovet har uppstått; det är för tidigt att säga. Men jag utesluter inte att det som ligger inom ramen för mitt område kan behöva granskas vidare.

Anf. 103 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Tack, kulturministern, för svaret!

Det är av högsta vikt att man inte tar demokratien för given. Valresultatet i det europeiska parlamentsvalet här i Sverige visar en väldigt oroväckande trend, och det är att valdeltagandet faktiskt har sjunkit. Många skyller detta på en lång helg som föranleddes av vår nationaldag, som är en röd

dag. Det kan dock inte vara den enda förklaringsmodellen, utan vi ser också en tydlig klassdimension i valdeltagandet. Socioekonomi har bäring på delaktigheten och kanske känslan av marginalisering.

Det finns även andra oroväckande trender som man behöver belysa i sammanhanget. Precis som kulturministern här redogör för har jag deltagit i den parlamentariska public service-kommitténs arbete. Jag är oroad över att det nu föreligger ett förslag som dessvärre kommer att försvaga de finansiella förutsättningarna för bolagen framöver, vilket i sig kan bidra till att den gemensamma grunden för samhällsinformation och granskning kan komma att försvagas. Den plattform som svenskarna står på för kunskapsinhämtning, granskning, förståelse för samhället och det svenska språket kan komma att försvagas.

En annan oroväckande tendens är givetvis hot mot journalister. Där har några åtgärder vidtagits av nuvarande regering, vilket är väldigt bra, men det är alldeles uppenbart så att om man som journalist granskar vissa ämnesområden eller ett visst politiskt parti får man möta ett motstånd som är rätt anmärkningsvärt.

Jag menar att det inte finns utrymme att relativisera den antidemokratiska metod som Sverigedemokraterna använder sig av. Inte ens när de blir granskade och avslöjade har partiet backat. De har inte tagit konsekvenserna eller omformulerat en väg framåt. Inget annat svenskt parti hade kunnat avslöjas med denna arbetsmetod och komma undan utan konsekvenser. Det val Sverigedemokraterna – regeringens samarbetsparti – gör är att gå till verbal attack mot svenska medier med formuleringen att man är utsatt för en ”gigantisk, inhemsk påverkansoperation från det samlade vänsterliberala etablissemanget”.

Kulturministern, som är ytterst ansvarig för mediepolitiska frågor och journalisters villkor, behöver agera, menar jag. Om det är fullt acceptabelt att påstå osanningar om medier och journalistiskt arbete och att angripa enskilda journalister kan konsekvensen bli att journalister upphör att granska partier eller politiska frågor, eftersom priset för det blir för högt.

Frågan är betydligt större än kulturministerns samarbetsparti. Det handlar om vilket Sverige vi vill ha, hur den politiska debatten ska se ut och under vilka villkor den ska få utvecklas. Här är journalisternas granskande arbete av oerhörd vikt.

Därför undrar jag om kulturministern avser att agera ytterligare för att stärka det journalistiska uppdraget för att skapa den trygghet i arbetet som journalister måste få utveckla i Sverige om de ska klara av uppgiften. Som journalist i dag kan man nog räkna med att mötas av hat, hets och hot på sociala medier om man granskar vissa ämnesområden eller Sverigedemokraterna som parti. Som vi alla vet sitter sociala medier många gånger i telefonen i byxfickan, och det kommer väldigt nära inpå när dreven går.

Min sista fråga till kulturministern är om hon avser att betrygga svenska journalister att deras granskande arbete är av yttersta vikt för att demokratin ska kunna fortleva.

Anf. 104 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Jag delar helt och fullt ledamotens bild av vikten av att upprätthålla våra demokratiska rättigheter och att de hänger tätt ihop med möjligheten att också kunna beröra, granska och uttrycka sig om alla ämnen, även de obekväma.

Journalister är en oerhört viktig yrkesgrupp men inte den enda yrkesgruppen som utsätts för den typen av drev eller hot och hat som gör att man riskera att självcensurera eller hamna i tystnad. Det är dock klart att hot och brott mot journalister inte utgör ett angrepp endast på den enskilda personen, utan det är ett angrepp på samhället, på helheten, på demokratin om man så vill, och risken är att det leder till olika typer av självcensur.

Att journalister fritt ska kunna granska makten och rapportera om alla ämnen är en förutsättning för att demokratin ska fungera, för att vi som medborgare ska kunna utkräva ansvar och för att vi som innehar makten ska kunna ställas till svars.

Här är det också viktigt, tycker jag, att se att vi behöver göra flera olika saker. Vi behöver prata om de värderingsburna delarna av samhället, vilket Sverige vi vill vara i framtiden och hur vi bygger in de värderingarna i ett land som i dag är ganska polariserat och sargat.

Det handlar också om riktiga, praktiska och genomförbara insatser. För den här regeringen är det bland annat att möjliggöra kontaktpunkten för journalister inom ramen för Brottsofferjouren. Det är en praktisk sak som har blivit möjlig med hjälp av tilldelade medel, och det har efterfrågats av branschen – kanske inte av de stora mediehusen. Men för de enskilda journalisterna som kan känna sig mycket ensam i sina uppdrag har detta varit viktigt.

Branschen har bjudits in till ett rundabordssamtal om ett par veckor med mig och justitieministern. Tanken är att vi ska få sitta ned en längre stund tillsammans och prata om hur hat och hot präglar tillvaron just nu, vilka insatser från branschen själv som har fungerat och vad som behövs framåt. Jag ser mycket fram emot det samtalet, och jag hoppas att det kommer att ge oss verktyg för att hitta vidare vägar framåt i det mycket viktiga arbetet.

Sedan var det frågan om mediepolitiken. Den här regeringens samlade insatser i fråga om mediepolitiken under de senaste ett och ett halvt åren är en tydlig signal om vikten av att vi också ska upprätthålla våra fria och oberoende medier samt vikten av att ha ett balanserat, starkt och oberoende public service. Men det ska också finnas fria kommersiella medier som fungerar på en marknad tillsammans. Det är utifrån detta perspektiv som vi har byggt mediepolitiken de senaste åren.

Jag tror att ledamoten håller med mig när jag säger att vi kanske inte alltid håller med varandra om hur mediepolitiken ska snickras fram och hur åtgärderna ska se ut, men jag tror inte att vi skiljer oss speciellt mycket åt när vi pratar om att det har skett mycket de senaste ett och ett halvt åren när det gäller att utveckla mediepolitiken.

Anf. 105 LAWEN REDAR (S):

Herr talman! Mina frågor i den interpellation jag skickade in till kulturministern handlar såklart om TV4:s granskning av Sverigedemokraterna i programmet *Kalla fakta*.

Jag är djupt oroad över att en granskning av ett så stort riksdagsparti tydligt har klarlagt att deras metod för politiskt arbete är att ägna sig åt anonyma konton på sociala medier. I den digitala samtiden är det just sociala medier den plattform där inte minst unga människor samtalar om sin samtids, om den politiska tillvaron och möten mellan olika grupper.

Det är därmed den plattform där också politiska partier behöver vara för att möta sina väljare och kunna svara på politiska frågor.

Om dessa plattformar genomsyras av desinformation, om de genomsyras av operativa kampanjer från stater som vill Sverige illa och den svenska sammanhållningen illa, är det ytterst allvarligt. Men jag bedömer läget vara ännu allvarligare när det är så tydligt klarlagt att ett svenskt politiskt parti ägnar sig åt metoder som innebär att skapa anonyma konton för att främja ett polariserat budskap.

När dessa frågor har granskats har det inte lett till några större konsekvenser. Det har varit starka uttalanden från regeringsföreträdare, inte minst statsministern själv, som har uttryckt att detta är mycket farligt för den svenska demokratin. Men utan konsekvenser kommer vi inte runt frågan att inte minst unga människor möter desinformationskampanjer, hat och uppvisning på sociala medier. Det är ett parti som regeringen just nu samverkar med i budgetnära frågor och lagstiftningsarbete.

Många av de initiativ som kulturministern lyfter upp här i dag är mycket bra, men en konsekvens har inte förekommit gentemot samarbetspartiet. Inte ens i talarstolen i dag har man uttryckt ett avståndstagande mot den typen av metodik för politiskt arbete.

Jag menar att inget annat demokratiskt parti genomför den typen av metoder, agerar på det sättet eller hade klarat en sådan granskning utan allvarliga konsekvenser. Mot bakgrund av detta hade jag önskat ett starkare uttalande från kulturministern i dag. Tack för debatten!

Anf. 106 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M):

Herr talman! Om det är ett avståndstagande som ledamoten efterfrågar trodde jag att det framgick tydligt inte minst i de uttalanden som ledamoten hänvisar till, det vill säga uttalanden från samtliga regeringspartier de veckor då frågan debatterades mycket och inte minst när programmen visades.

Mitt parti Moderaterna och min partiledare, tillika statsministern, har tydligt lagt fram var vi står i denna fråga. Vi är mycket oroade över att den typen av kampanjer kan föras på det sättet. Det är svårt när det redan finns så mycket desinformation i samhället att också politiska partier använder sig av den typen av metoder. Det är inget som vi förespråkar, och det är inte något som jag eller mitt parti står för.

Sverige har en vidsträckt yttrandefrihet, och den ska vi vara rädda om. I dag finns inget krav på att den som engagerar sig för att bilda opinion, som deltar i en manifestation eller på andra sätt publicerar olika typer av inlägg behöver vara öppen med sin identitet. Det finns ju en poäng med det, och det tror jag att ledamoten vet. Det ser ut så för att stärka yttrandefriheten.

Men vi som arbetar politiskt har ett särskilt ansvar att stå för saklighet och tydlighet och att visa var vi står politiskt. Det ska vara tydligt när ett budskap sprids som syftar till att påverka opinionen, inte minst när det kommer från ett politiskt parti. Den ökade transparensen är en bärande tanke bakom de åtgärder som både sker på EU-nivå och som den här regeringen arbetar med just nu.

Jag är för en ordning som innebär att de politiska partierna kan vara öppna med sin kommunikation mot väljarna. Det tycker jag är viktigt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2023/24:770 om arbetslivskriminalitet inom taxibranschen

Anf. 107 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Serkan Köse har frågat mig hur jag och regeringen avser att intensifiera våra insatser mot arbetslivskriminaliteten inom taxibranschen för att säkerställa en sund och rättvis konkurrens där seriösa taxiföretag kan verka och där allmänheten kan åtnjuta tillgängliga och säkra transporttjänster.

Jag vill tacka Serkan Köse för en angelägen fråga.

Arbetslivskriminalitet utgör ett hot mot svenska företag, anställda och samhället i stort. Den skapar stor otrygghet, snedvrider konkurrensen och bidrar till den kriminella ekonomin. För att gemensamt och på bästa sätt kunna arbeta mot fusk, arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet samt tillvarata kunskap och erfarenheter krävs det att myndigheter med olika ansvarsområden samverkar.

Som jag redovisade i svaret på en skriftlig fråga till Serkan Köse den 13 mars 2024 beslutade regeringen den 22 februari 2024 ett tilläggsdirektiv till Delegationen mot arbetslivskriminalitet, som bland annat innebär att delegationen ska analysera specifika arbetslivskriminella upplägg i näringsgrenen transport, där taxibranschen ingår, och föreslå effektiva åtgärder för att motverka arbetslivskriminaliteten (dir. 2024:26).

Uppdraget ska redovisas i samband med delegationens slutredovisning den 28 februari 2025. Jag ser fram emot att ta del av delegationens redovisning.

Utöver detta vill jag uppmärksamma interpellanten på att arbetet mot arbetslivskriminalitet även är en viktig del i regeringens strategi mot organiserad brottslighet.

Anf. 108 SERKAN KÖSE (S):

Herr talman! Tack till statsrådet för svaret!

Enligt de senaste uppgifterna från Transportstyrelsen finns det i Sverige i dag ungefär 7 500 taxibolag och drygt 75 000 personer med taxiförarlegitimation. Dessa siffror, herr talman, bekräftar att taxibranschen spelar en avgörande roll inom samhällsnyttan. Den är viktig för att människors vardag ska fungera och för att samhällsservice som färdtjänst, sjukresor och skolskjuts ska kunna upprätthållas.

Herr talman! Efter avregleringen av taxibranschen 1990 har vi dock sett flera problem som påverkar både medborgare och taxiförare och seriösa taxibolag negativt. Avregleringen har gått för långt. Olika applikationstjänster förstör för seriösa aktörer genom att inte ta arbetsgivaransvar, vilket leder till dumpade priser och försämrade arbetsvillkor.

Herr talman! Tyvärr har vi också en svarttaxiverksamhet i Sverige som blivit ett allt större problem. Den skadar den legitima taxinäringen och försämrar tillgången till taxitjänster, särskilt i landsbygdsområden. Detta är inte bara en fråga om osund konkurrens utan också ett djupt rotat problem kopplat till arbetslivskriminalitet, där lagöverträdare undviker skatter och arbetsgivaravgifter samt undergräver arbetsrättsliga villkor.

Herr talman! Svarttaxiverksamheten leder till betydande ekonomiska förluster för seriösa aktörer inom taxibranschen. Det minskar deras möjligheter att erbjuda högkvalitativa tjänster och underminerar allmänhetens tillgång till en mångfald av transportalternativ. Dessutom inskränker det, som jag nämnde, offentliga myndigheters förmåga att erbjuda viktiga tjänster som skolskjuts, färdtjänst och sjukresor.

I exempelvis Luleå och omkringliggande områden har svarttaxiverksamheten blivit så utbredd att seriösa taxiföretag enligt Taxiförbundet löper risk att slås ut. Kvällstrafiken har redan lagts ned i Kalix och Älvsbyn, och det är svårt att få tag på en taxi kvällstid i Arjeplog och Arvidsjaur. Alternativet som erbjuds kunderna är olaglig svarttaxi, vilket visar hur allvarligt problemet har blivit.

I höstas visade TV4:s samhällsprogram *Kalla fakta* på ett skrämmande sätt de långvariga utmaningarna och problemen inom taxibranschen. Granskningen visade att appbaserade taxitjänster är överrepresenterade i statistiken över sexualbrott. Vidare avslöjade granskningen att det finns brister i kontrollsystemet hos Transportstyrelsen.

Svenska Taxiförbundet har förklarat att man är öppen för att tillsammans med Transportstyrelsen, polis och åklagare ta fram förebyggande åtgärder och undersöka om det krävs lagändringar i frågan. Vi socialdemokrater välkomnar det.

Det är viktigt, herr talman, att passagerare känner sig trygga när de använder taxibranschen. Ingen passagerare ska behöva vara orolig för att utsättas för ett brott när man kliver in i en taxibil. Det måste vara en självklarhet. Samtidigt är det viktigt att taxibranschen och de ansvariga myndigheterna arbetar tillsammans för att inte låta en marginalgrupp misskreditera en hel bransch.

Statsrådet nämnde i sitt svar att Delegationen mot arbetslivskriminalitet har fått tilläggsdirektiv att analysera specifika arbetslivskriminella uppbygg inom transportsektorn, inklusive taxibranschen. Men att vänta till februari 2025 för en slutredovisning, är det svaret från statsrådet på de problem som vi har inom branschen? Vi behöver handling nu. Det behövs åtgärder nu. Regeringen måste agera proaktivt och omedelbart implementera åtgärder för att bekämpa arbetslivskriminaliteten inom taxibranschen.

Herr talman! Det krävs större samordning mellan polis, Transportstyrelsen och Skatteverket för att effektivt kunna stoppa svarttaxiverksamheten.

Därför ställer jag frågan till statsrådet om regeringen avser att stoppa svarttaxiverksamheten så att seriösa taxiföretag kan verka i sund och rättvis konkurrens. Ska vi vänta på svaret till februari 2025?

Anf. 109 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att jag delar interpellantens syn på taxibranschen som en otroligt viktig bransch för att människor ska få sina liv att gå ihop. Den är såklart extra viktig för alla de människor som

bor på platser där man inte har god tillgång till kommunala transportmedel, vilket är realiteten för många människor.

Vi behöver såklart kunna värna taxibranschen och alla de taxiförare som vill utföra ett seriöst arbete och löper risk att konkurreras ut av den utbredda svarttaxiverksamheten. Där finns det stor samsyn.

Förutom problemet med att seriösa taxibolag konkurreras ut har vi det som interpellanten också nämner, och som jag är väldigt glad att interpellanten nämner, nämligen trygghetsfrågan.

Jag har själv i min tidigare roll som åklagare hanterat ärenden där våldtäkt har ägt rum i just svarttaxibilar. Detta är en problematik som riskerar att särskilt drabba kvinnor, som blir väldigt utsatta när de hoppar in i en svarttaxibil. Det är ytterligare ett argument för att detta är en fråga som vi behöver ta på väldigt stort allvar.

Från regeringens sida har vi som sagt gett tilläggsdirektiv till Delegationen mot arbetslivskriminalitet, där vi specifikt nämner transportbranschen som en sådan bransch som vi tycker att vi behöver titta extra noga på, helt enkelt därför att det är en bransch där vi ser ett utbrett skuggsamhälle som slår hårt både mot konkurrensen och mot enskilda arbetstagare.

Interpellanten nämner också detta med gigeekonomin. Detta är inte nödvändigtvis en del av svarttaxiverksamheten, men i den här ekonomin är det viktigt att vi har en taxibransch som över huvud taget fungerar. Där behöver vi se att vi numera också har aktörer i taxibranschen som verkar utifrån digitala plattformar.

EU har nyligen antagit ett nytt plattformsdirektiv, som regeringen kommer att anta, för att säkra att vi har bra anställningsformer, att de som kör taxibil inom den delen av verksamheten gör det med rätt arbetsvillkor och att det är tydligt vilken anställningsstatus man har när man arbetar inom den delen av taxibranschen. Även om det är en del av den vita taxibranschen är det såklart en viktig del av arbetet att vi tillser att alla som arbetar inom den här branschen har bra arbetsvillkor.

Regeringen avser inte att vänta till 2025 med att vidta åtgärder. Vi har som sagt gett de här direktiven till delegationen, men en av de viktigaste pusselbitarna när det gäller att komma åt arbetslivskriminaliteten är myndighetssamverkan.

Därför är jag väldigt glad att vi från och med den 1 juli, det vill säga om bara några veckor, river många av de sekretesshinder som i dag utgör extrema hinder i arbetet för effektiv myndighetssamverkan, exempelvis när det gäller att slå mot arbetslivskriminaliteten.

Anf. 110 SERKAN KÖSE (S):

Herr talman! Tack till statsrådet för svaret och för engagemanget!

Återigen: Det här är viktiga frågor. Ska vi bekämpa arbetslivskriminaliteten inom taxibranschen krävs det som sagt starkare samverkan mellan olika myndigheter samt fler förebyggande åtgärder och mer resurser.

Svarttaxiverksamheten underminerar inte bara den ekonomiska stabiliteten i branschen utan försämrar också de anställdas villkor och säkerhet. Det var också statsrådet inne på. Det här har eskalerat, och jag menar att det är dags för regeringen att peka ut med hela handen hur man ska ta tag i problemen som finns inom den här näringen.

Låt oss titta på Danmark, herr talman! I Danmark har man sedan 2017 infört en taxilag som ställer krav på årliga inspektioner av taxibilar, obligatorisk insamling av gps-baserade kördata för bättre skatteövervakning samt att alla taxibilar måste vara utrustade med taxametrar och sätessensorer. Det vill säga att när man sätter sig i taxibilen drar de här sensorerna igång.

Dessa regleringar, herr talman, har stärkt grunden för skatteövervakning och förbättrat kontrollen över taxitjänster. Efter införandet av lagen har det skett en betydande förändring på den danska taximarknaden. Bland annat har flera appbolag valt att lämna marknaden på grund av de strikta regleringarna. Det visar hur effektiva hårda regleringar kan vara för att bekämpa svarttaxiverksamhet och arbetslivskriminalitet och förbättra arbetsvillkoren inom den här branschen. Jag menar att regeringen bör titta på den danska modellen och se om man kan inspireras av det som händer i Danmark.

Jag träffade i förra veckan representanter för de danska taxibolagen och för de norska, finska och svenska taxibolagen, bland annat Taxi Stockholm. Det finns väldigt mycket att lära oss av vad som händer bland annat i Danmark.

Jag undrar återigen om statsrådet kan säga något mer om hur man tänker hantera den utveckling vi ser inom taxibranschen. Svenska Taxiförbundet och de seriösa taxibolagen skriker efter att politikerna ska agera. De förväntar sig att statsrådet och regeringen ska ta tag i det som nu händer i dag på svensk arbetsmarknad.

De oseriösa och svarttaximarknaden slår ut de stora seriösa taxibolagen. De tappar andelar, men de tappar också kunder. Vi ser hur utvecklingen ser ut. Många väljer att åka med appbolagen, där en resa till en förort kostar 150 spänn. Åker du med Taxi Stockholm kostar det minst 500 spänn.

Vi ser vad som händer i dag på den svenska marknaden och framför allt inom taxinäringen. Jag undrar vad regeringen tänker göra för att stoppa utvecklingen. Finns det några konkreta förslag från regeringens och statsrådets sida om hur man ska bekämpa arbetslivskriminaliteten inom taxinäringen och också skapa lite ordning och reda i branschen?

Anf. 111 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det alltid är väldigt positivt att titta på hur andra länder löser de problem som vi ser både i andra länder och här i Sverige. Svarttaxiproblematiken är inte unik för Sverige. Det är såklart någonting vi ser i andra länder. Det är alltid positivt att titta på hur andra länder löser samma problem som vi har i Sverige.

Nu har vi gett Delegationen mot arbetslivskriminalitet tilläggsdirektiv som specifikt riktar in sig på den här branschen. Vi måste självklart avvakta och se vad delegationen föreslår för åtgärder för att vi ska kunna hitta de skarpaste åtgärderna som fungerar just i Sverige. Det vore oseriöst att inte invänta deras analys där de tittar specifikt på branschen.

Delegationen har fått direktiv att titta på transportbranschen men också att hitta reglerade yrken där vi ser ett missbruk av yrkestitlar. Vi vet att taxiförare är ett reglerat yrke. Även där finns det något som delegationen har att titta på.

Förutom detta handlar det om arbetet mot arbetskriminalitet i stort. Här har vi bland annat styrt Arbetsmiljöverket mot fler oanmälda och fysiska inspektioner. Men vi ska komma ihåg att när det gäller svarttaxibranschen är det kanske inte det absolut mest verkningsfulla instrumentet.

Detta är per definition personer som kanske inte finns i registrerade bolag och som är svåra att hitta genom den typen av kontroller. Här menar jag i stället att en jätteviktig åtgärd är att se till att polisen har tillräckliga resurser för att genomföra trafikkontroller. Det är i den typen av kontroller som den här typen av brottslighet lättare kan upptäckas.

Här är det oerhört beklagligt att den förra regeringen passivt såg på medan brottsligheten eskalerade på det sätt som den gjorde på alla plan, samtidigt som polisstyrkan var oförändrad i antal i förhållande till befolkningens mängd. Vi hade samma antal poliser i förhållande till befolkningens mängd år 2022 som vi hade år 2012 trots att det inte kan ha undgått någon att vi har haft en skenande utveckling av grov kriminalitet som äter väldigt mycket resurser.

Jag kan tala utifrån egen tidigare yrkeserfarenhet. Den nedmontering som det de facto är går ut över annat polisarbete och annat brottsbekämpande arbete. Exempelvis blir arbetet med att genomföra trafikkontroller svårare att genomföra när det är färre poliser på plats.

Det är en del av regeringens arbete att vi kraftigt växlar upp resurssättningen till vårt rättsväsen så att vårt rättsväsen inte bara ska kunna hantera den grova gängkriminaliteten utan också exempelvis den här typen av brottslighet. Det är helt orimligt att den här problematiken ska kunna bre ut sig på det sätt som den gör i dag.

Anf. 112 SERKAN KÖSE (S):

Herr talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag tänkte: När kommer kritiken mot den förra regeringen? Det gjorde den nu. Biträdande arbetsmarknadsministern har ett stort ansvar för arbetsmiljöpolitiken och för kampen mot arbetslivskriminaliteten. Allt det som regeringen har på sitt bord i dag är vad den förra regeringen levererade. Det är allt från strategin till de a-krimcenter som finns i dag.

Om vi bortser från den diskussionen har statsrådet varit ansvarig för de här frågorna i snart två år. Frågan är: Vilka konkreta förslag till åtgärder finns det på statsrådets bord för att vi i dag ska kunna bekämpa arbetslivskriminaliteten på svensk arbetsmarknad?

Företrädare för taxibranschen vill inte höra statsrådet skylla på den förra regeringen. De vill veta vad statsrådet själv har på sitt bord och hur statsrådet tänker agera för att bekämpa arbetslivskriminalitet inom taxinäringen och svarttaxibranschen, som jag bland annat nämnde. Den fortsätter att blomstra, och seriösa företag drabbas hårt.

I Stockholmsregionen har vi Taxi Stockholm, som är en stor arbetsgivare som erbjuder sina anställda sjysta villkor och kollektivavtal. Det skapar många arbetstillfällen och fungerar som ett bra exempel på hur företag i taxibranschen kan drivas på ett ansvarsfullt sätt. Men det utmanas av de oseriösa företag som bidrar till arbetslivskriminalitet.

Herr talman! För att säkerställa en rättvis och hållbar framtid inom taxibranschen måste regeringen agera nu med de utmaningar vi har i dag vad gäller svarttaxiverksamheten och de oseriösa aktörerna. Jag menar att det är hög tid för regeringen att presentera några konkreta förslag på reformer.

Återigen: Väntar statsrådet till februari 2025 för att konkret leverera några förslag, eller finns det i dag någonting på bordet? Det vore bra om taxinäringen kan få höra vad statsrådet har på sitt bord för att stoppa de problem som finns i dag.

Tack för debatten!

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 113 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Det tyder på viss självinsikt från Socialdemokraterna att de förväntar sig kritik från regeringen. Problemet med svarttaxiverksamhet är ingenting som har uppkommit de senaste ett och ett halvt åren, utan det är ett problem som har brett ut sig under en längre tid.

Interpellanten efterfrågar konkreta åtgärder. Jag har nämnt dem här i dag, men jag kan sammanfatta de kanske viktigaste åtgärderna som regeringen vidtar i tre punkter.

Det är såklart tilläggsdirektiven till Delegationen mot arbetslivskriminalitet, som jag nämnde i mitt inledande interpellationssvar.

Som jag nämnde i mitt förra inlägg gör vi en enorm resursförstärkning i vårt rättsväsen, vilket är jätteviktigt för att kunna komma åt den här problematiken.

Vi river också sekretesshindren för att våra myndigheter bättre ska kunna samverka för att komma åt all form av arbetslivskriminalitet.

Om inte detta är konkreta åtgärder, vad är det då?

Regeringen delar interpellantens syn att svarttaxiverksamheten är ett stort problem, och vi jobbar på flera fronter med att komma åt detta. Vi kommer att fortsätta det arbetet under hela mandatperioden.

Med det vill jag tacka för dagens debatt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 21 Svar på interpellation 2023/24:782 om arbetet mot våld i nära relation

Anf. 114 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Sofia Amloh har frågat mig om hur jag avser att agera för att våldsutsatta inte ska bli kvar i destruktiva situationer.

Jag vill tacka interpellanten för frågan och engagemanget för att stärka samhällets skydd och stöd till dem som drabbas av våld i nära relationer, ett engagemang som jag och regeringen delar. Att samhället ska kunna skydda utsatta och förebygga våld är en självklar och central del i regeringens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen arbetar systematiskt och intensivt med att säkerställa att våldsutsatta ska få det stöd och skydd de behöver innan, under och efter uppbrottsprocesser. För att våldsutsatta ska kunna lämna destruktiva relationer behövs en kedja av samordnade insatser från en rad aktörer. Jag vill här nämna några exempel på regeringens åtgärder.

Regeringen arbetar just nu med ett nytt åtgärdsprogram för att säkerställa ett samordnat, långsiktigt och effektivt arbete för att förebygga och

bekämpa mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Det nya programmet ska gälla 2024–2026.

Regeringen har under 2024 avsatt drygt 600 miljoner kronor för att förstärka arbetet inom det jämställdhetspolitiska området. Genom satsningarna kan skyddet mot våldet och förtrycket stärkas samtidigt som stödet till utsatta förbättras.

Socialstyrelsen har 2024 fått i uppdrag att analysera och ta fram förslag på en samordnad stödkedja för våldsutsatta individer (S2024/00720).

Den 1 april 2024 trädde ett nytt regelverk i kraft som innebär att skyddat boende blir en boendeinsats enligt socialtjänstlagen med minimikrav och tillståndsplikt för den som driver skyddat boende. Reformen innebär stärkta rättigheter för barn i skyddat boende och en ny möjlighet att skydda barnet mot kontakt med en våldsutövande vårdnadshavare under vistelsen i boendet.

Regeringen har på straffrättens område också tillsatt flera utredningar för att få till ett perspektivskifte, där reglerna i större utsträckning ska utformas utifrån ett brottsofferperspektiv och med beaktande av samhällets behov av skydd.

Som interpellanten lyfter har Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, nyligen redovisat ett uppdrag om förstärkt tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck. Ivos tillsyn visar på allvarliga brister i förhållande till gällande bestämmelser på detta område. Kommuner och regioner bör noga beakta tillsynsresultaten och åtgärda bristerna. Socialtjänsten och hälso- och sjukvården har en mycket viktig roll i arbetet med såväl våldsutsatta som våldsutövare. Regeringen fortsätter att verka för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra genom insatser på alla samhällsnivåer.

Anf. 115 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Jag har ställt mina frågor i interpellationen med anledning av att Inspektionen för vård och omsorg, Ivo, har genomfört en omfattande tillsynsinsats. Det har de gjort utifrån ett uppdrag från den förra regeringen att göra just en sådan tillsynsinsats. Det handlar om det arbete som bedrivs i kommuner och regioner relaterat till våldsutsatthet och våld.

Den samlade tillsynen visar att brister i regelefterlevnad och handläggning försvårar upptäckten av våld och i värsta fall också döljer pågående våld. Det resultat som framkommer i tillsynen bekräftar sammantaget resultatet och slutsatserna från Ivos tidigare tillsyn inom området.

Bristerna ger allvarliga konsekvenser för våldsutsatta och barn som bevittnar våld. I tre ärenden som Ivo granskat har de våldsutsatta dött till följd av det våld de har utsatts för. I andra ärenden riskerar åtgärder och insatser att bli varken relevanta, träffsäkra eller tillräckliga. De riskerar också att inte verkställas i tid eller inte verkställas alls.

Det är mycket allvarliga brister som kommer fram i denna omfattande rapport om tillsynsinsatser. Det är där ute i verkligheten, i mötet, bland regioner och socialtjänst och i regionernas arbete som det faktiskt går att göra någonting för varje våldsutsatt individ.

Vårdcentralerna följer inte Socialstyrelsens föreskrifter och samtliga krav. Det handlar om följsamheten till bland annat de stärkta kraven på rutiner för att fråga om våld. Följsamheten till kraven på samverkan är bristfällig.

I tillsynen av socialnämndernas arbete med våldsutsatta barn och vuxna respektive barn som bevittnat våld fann Ivo brister i 40 av 46 granskade ärenden. Problembilden förstärks av att kommuner inte har verkställt beslut om insatser i 94 ärenden relaterade till våldsutsatta eller våld.

I statsrådets svar hör jag att Socialstyrelsen har fått i uppdrag att analysera och ta fram förslag till en samordnad vårdkedja. Det tycker jag är bra, och det är helt rätt att göra så.

Men mina frågor kvarstår efter det vi har hört i dag. Har jämställdhetsministern kallat till möte vad gäller SKR, eller har hon haft diskussioner med dem? Med den här rapporten på bordet borde det vara högt prioriterat i arbetet. Vad rör det sig om för tidsaspekter vad gäller Socialstyrelsens uppdrag, och så vidare? Sådana frågor tänker jag att statsrådet kan svara på senare i debatten. Det skulle vara lämpligt med anledning av de konsekvenser de här bristerna får.

I svaret framkommer också att inflationen är en förklaring och en av anledningarna till regionernas dåliga ekonomi. Är det detta som är svaret från regeringen? Är det därför bristerna finns? Ska man invänta att inflationen sjunker så att man får möjlighet att åtgärda bristerna? Är det så jag ska tolka svaret?

Anf. 116 SARA GILLE (SD):

Herr talman! Våld i nära relationer är ett stort problem som måste bekämpas med samhällets största kraft. Det är väldigt viktigt att vi debatterar just denna fråga.

Med det sagt vill jag också tacka interpellanten för att hon har ställt denna interpellation. Jag vill dock samtidigt säga att jag tycker att det är så dags att göra det nu när man sitter i opposition. Socialdemokraterna var nämligen trots allt ett av de partier som röstade nej till viktiga reformer för att motverka mäns våld mot kvinnor. Varför gjorde inte Socialdemokraterna mer i frågan när de faktiskt satt vid makten?

Jag är som sagt ändå glad att interpellanten äntligen har vaknat och att hon nu ser vikten av att vi rör vid frågan. Det här är ett område som är angeläget precis varje dag, för just nu utsätts någon för våld i en nära relation.

Det är svårt att förstå hur det är att leva ett liv i en våldsutsatt relation och hur det upplevs. Det finns många som inte förstår varför man inte går, varför man inte anmäler och så vidare. Men det är inte så lätt. Om man aldrig har levt ett liv i en nära relation som kantas av våld av något slag vet man inte heller fullt ut vad det innebär. Jag vet vad det innebär. Jag har nämligen själv upplevt det.

Herr talman! Våld i en nära relation är en väldigt bred fråga, och det behöver därmed bekämpas på många plan. Det kan röra sig om allt från kontrollerande beteende till rena knytnävsslag, vilket är en verklighet som många tyvärr lever i. Det sker inte bara med en man som förövare, även om det oftast är en man. Det sker inte bara mellan personer som är födda i Sverige; det är nämligen vanligt med våld i nära relationer i parallella sam-

hällen. Det sker inte bara fysiskt, utan psykiskt våld är också vanligt. Ofta går detta hand i hand.

Det sker inte heller enbart i vuxna förhållanden, utan våld i nära relation bland unga har ökat markant. Nästan var fjärde ung tjej har utsatts för brott i sin relation, enligt Brå.

Allt detta är viktigt, och det är viktigt att man är uppmärksam på det. Arbetet mot våld i nära relation är ett av vårt lands största misslyckanden. Det är ett stort samhällsproblem som vi helt enkelt inte kan blunda för. Vi måste ta ansvar, och vi måste bli bättre på att förhindra detta. Vi måste skydda den som utsätts men också skärpa straffen.

Vi sverigedemokrater anser att samtliga straffskalor för allvarliga brott mot någon person bör skärpas överlag. Detta gäller även dem som utövar våld i en nära relation. Jag vill därför fråga statsrådet om regeringen har någon ambition att utöka straffskalorna för dem som utövar våld i nära relation.

Anf. 117 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Statsrådet sa alldeles nyss i sitt interpellationssvar att detta är ett arbete som ska ske ”på alla samhällsnivåer”. Det är väl känt, bland annat genom forskning – jag har själv ställt frågor till statsrådet om detta tidigare – att förövare ofta använder barn och husdjur som verktyg för att komma åt våldsutsatta kvinnor, för att utöva våld mot dem och för att få dem att stanna kvar i eller komma tillbaka till en våldsam relation.

Riksdag och regering har tidigare vidtagit åtgärder för att försvåra för våldsutövare att använda sig av husdjuren för att komma åt kvinnorna. Under en tidigare mandatperiod när jag själv satt i konstitutionsutskottet för Socialdemokraterna fattade vi bland annat beslut om sekretessbrytande bestämmelser mellan socialtjänst och kontrollmyndigheter för djurskydd för att möjliggöra information mellan myndigheterna. För att förhindra att en förövare skulle använda husdjuren mot en våldsutsatt kvinna har alltså åtgärder vidtagits.

Herr talman! Det vore anständigt att samma perspektiv anlades vad gäller barnen.

Vad måste då samhället göra för att förhindra att barnen används av en förövare mot en våldsutsatt kvinna? Detta vore till skydd både för barnen och för kvinnan.

För många kvinnor innebär dagens familjerättsliga lagstiftning att de stannar kvar i våldsamma relationer eftersom de är livrädda för vad förövaren ska göra med barnen om förövaren lämnas ensam med dem. Våld i olika former, till exempel fysiska, psykiska och sexuella övergrepp, kan länge döljas av förövare. Forskning visar också att barn ofta hotas till tystnad, herr talman. Barnen får höra vad som kommer att hända dem själva eller mamma om de berättar om övergreppen och våldet. Små barn har en särskild utsatthet, men alla barn i dessa situationer är mycket utsatta och skyddslösa, särskilt i ljuset av den familjerättsliga lagstiftningen.

Just den civilrättsliga lagstiftningen kring familjerätten har blivit ett slags kvinnofälla som håller fast våldsutsatta kvinnor i fortsatt våld av rädsla för vad en separation skulle innebära för barnen när dessa lämnas ensamma med våldsutövaren.

Vilka åtgärder avser alltså statsrådet att vidta inom sina ansvarsområden med anledning av det tema vi debatterar i dag, det vill säga hur vi ska göra för att våldsutsatta inte ska bli kvar i destruktiva relationer – också i ljuset av vad statsrådet sa, herr talman, om att detta arbete måste ske på alla samhällsnivåer?

Avslutningsvis, herr talman, vill jag kommentera vad statsrådet sa i interpellationssvaret med anledning av den nya lagstiftningen om skyddade boenden. Det är ett väldigt välkommet lagstiftningsärende som riksdagen klubbat och som initierades under den förra socialdemokratiskt ledda regeringen. Det är bra att vi har partipolitisk enighet kring detta.

Vi har dock nåtts av information från flera kvinnojourer, bland annat i Örnsköldsvik och Sundsvall, om att den nya lagstiftningen om skyddade boenden innebär att färre skyddsbehövande får det skydd från våld som de har behov av och rätt till eftersom färre barn än tidigare nu får följa med sina mammor. Det gör, herr talman, att mammorna väljer att inte ta den plats de har blivit tilldelade och har rätt till. Varför? Jo, för att de bedömer att det inte är till barnets bästa att lämnas ensam med våldsutövaren. Här har man inte tagit hänsyn till det barnfridsbrott som vår regering var med och drev igenom och tryckte på för.

Min fråga är: Det är mycket bra att detta ska göras på alla nivåer, men hur ser vi till att det också sker på den civilrättsliga nivån?

Anf. 118 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Ivos rapport var otroligt viktig. Jag fick själv en presentation av rapporten. Självklart är det bra att dessa brister blottläggs, för så här kan vi inte ha det. Min bild är inte att detta är en fråga om resurser utan att det till stor del är en fråga om okunskap, bristande rutiner och saker och ting som går att åtgärda. Just därför är det bra att detta blottläggs.

Vi behöver arbeta för att se varför någon inte lämnar en våldsamt relation. Jag har hört frågan väldigt många gånger när man pratat om detta: Om det är så illa, varför lämnar hon inte relationen? Jag vill berätta om två kvinnor som jag har mött.

Jag mötte en kvinna under valrörelsen inför riksdagsvalet. Vi kan kalla henne Anna. Jag deltog i en paneldebatt om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, och efter debatten kom Anna fram till mig och berättade att hon hade levt i en våldsutsatt relation. Efter år av grovt våld mot henne valde hon att lämna relationen. Hon berättade för mig att hon ångrade detta. Det gjorde hon därför att hon upplevde att situationen för hennes barn hade blivit sämre sedan hon lämnat relationen. Hon hade stor ångest för att hon nu utsatte sitt barn för den här faran.

Vi måste alltså verkligen se till barnperspektivet – inte bara för barnens skull, även om det är ett tillräckligt gott skäl, utan också för att kunna möjliggöra för de våldsutsatta att lämna relationerna.

Här har vi reformen om skyddat boende. Självklart ska vi noggrant analysera hur den faller ut, men en pusselbit där är att barnen får egen skyddsstatus och att vi tittar på hur vi kan skydda barnen genom skyddat boende.

Utöver detta bereder regeringen ytterligare förslag som syftar till att stärka skyddet för barn i samband med umgänge när en förälder har utövat våld eller gjort sig skyldig till annan allvarlig kränkning. Vi hoppas kunna

presentera förslag även där. Frågan om tvångsumgänte, helt enkelt, är central i detta arbete.

Den andra kvinnan jag vill berätta om är en kvinna jag mötte i min roll som åklagare. Vi kan kalla henne Fatima. Fatima hade också utsatts för oerhört grovt våld. Hon blev också regelbundet våldtagen av sin man. Detta var ett otroligt starkt mål. Hon hade spelat in vad som hände på sin mobiltelefon, och vi spelade upp det i rätten.

Fatima lämnade inte relationen därför att hon inte trodde att hon fick utan sin mans tillåtelse. Hon visste inte att en kvinna i Sverige kan ansöka om skilsmässa utan mannens godkännande. Av den anledningen stannade hon i relationen. Hon gjorde inte dessa inspelningar för att använda dem som bevis på något sätt, utan hon gjorde dem för att hennes son, om mannen försvann med barnet, skulle kunna se hur hennes situation hade varit.

Detta blottlägger ytterligare en faktor som vi måste ta hänsyn till. Vi måste se även ur det perspektivet vad som gör att någon inte känner att man har möjlighet att lämna en våldsam relation.

Jag kommer i kommande inlägg att återkomma till de konkreta åtgärder som regeringen vidtar med anledning av den här problematiken.

Anf. 119 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Från flera håll får vi berättelser från våldsutsatta om hur det kan se ut. Det finns många sådana – alldeles för många. Detta pågår. Vi kommer att få en ny berättelse i morgon och dagen efter det.

Det är därför vi står här. Det är därför vi för den här debatten. Det är därför jag lyfter den här tillsynsrapporten, som så tydligt visar var det brister. Återigen vill jag ta upp att Ivo i sin tillsyn av socialnämndernas arbete med våldsutsatta barn och vuxna respektive barn som bevittnat våld fann brister i 40 av 46 granskade ärenden. Det är otroligt många.

Det är här jag tänker att man behöver lägga kraften, energin och krutet för att komma till rätta med detta – för att upptäcka det, för att föra samtalen och för att bedriva arbetet med flera av de saker som redan har lyfts här i kväll.

Jag ställer på nytt mina frågor: Har statsrådet haft några möten med SKR med anledning av den här rapporten? Hur har det i så fall låtit där? Jag tänker att statsrådet borde ha frågor till SKR angående detta, och vilka är i så fall dessa?

Vidare undrar jag över Socialstyrelsens uppdrag att analysera och komma med förslag, som lyfts upp i statsrådets svar. När ska det redovisas? Hur lång tid har Socialstyrelsen fått på sig innan de ska presentera förslagen om en sammanhållen vårdkedja?

Jag upprepar mina frågor eftersom jag inte har fått svar på dem.

Jag vill också understryka att Ivo säger att bristerna många gånger handlar om ledning och styrning och att det ofta är efterlevnaden av riktlinjerna och reglerna som brister. Det kan nog många gånger ha att göra med vilka förutsättningar och möjligheter man har för att jobba med systematisk uppföljning av de styrdokument som man ska efterleva. Hur ser det kvalitetsarbetet ut?

Slutligen undrar jag om man har för många medarbetare och för mycket att göra, vilken kompetensutveckling som finns bland ledarna och vilka krav som ställs på dem som är chefer och ska leda arbetet. Det kan

vara en ekonomisk fråga. Vad är statsrådets bild av det, med tanke på att det är uppenbart att det brister?

Prot. 2023/24:129

11 juni

Svar på
interpellationer

Anf. 120 SARA GILLE (SD):

Herr talman! Trots att Socialdemokraterna under tiden de styrde lovade att vända på alla stenar för att få bukt med kriminaliteten, mäns våld mot kvinnor och mycket mer gjorde de inte tillräckligt. I stället fick vi se hur allt det eskalerade.

Socialdemokraterna ledde den självutnämnda feministiska regeringen, och de misslyckades inte bara med att hantera den eskalerande gängkriminaliteten. De misslyckades även med en gemensam kraftsamling mot mäns våld mot kvinnor och med att bryta den negativa utvecklingen. Kvinnors utsatthet när det gäller sexualbrott ökade kraftigt under den tid som Socialdemokraterna satt i styre. Det är Socialdemokraterna som bär ansvar för det som den nuvarande regeringen och Sverigedemokraterna måste städa upp.

Herr talman! Gärningsmannens rätt till kontakt har tyvärr länge varit viktigare än den brottsutsattas rätt att slippa påtvingas samma kontakt. Det är något som jag helt enkelt inte får ihop. Därför är jag glad att det nyligen har gjorts en utredning om effektivare kontaktförbudslagstiftning och utökad skydd för utsatta personer samt att lagändringarna föreslås träda i kraft i juli 2025. Det är en del av alla de lagförändringar som borde ha trätt i kraft för länge sen men som tidigare regeringar inte infört.

Herr talman! Tiden efter ett uppbrott från en relation kantad av någon form av våld är oftast inte lätt. Att våga slappna av och lita på andra människor tar tid. För min egen del jobbar jag fortfarande med det, trots att det nu har gått sex sju år sedan jag blev fri. Så är det tyvärr för de flesta.

Att våga gå ut utan att ha en klump i magen och känna oro över att förövaren väntar på en är inte lätt. Därför vill jag fråga statsrådet på vilket sätt regeringen tänker underlätta för offren när det gäller just den biten.

Anf. 121 LAILA NARAGHI (S):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet och övriga deltagare i denna angelägna debatt i kväll. Det är viktigt att man ser att vi drar åt samma håll och att det finns stor partipolitisk enighet om detta. Jag har tidigare framfört till justitieministern och i den civilrättsliga diskussionen i civilutskottet, där jag vanligen arbetar, att vi uppskattar att vi kan försöka dra åt samma håll och hjälpas åt.

Under regeringen Löfven hade vi en bred partipolitisk enighet om samtyckeslagstiftningen. Den har betytt oerhört mycket och var ett paradigmskifte i synen på mäns våld mot kvinnor. Det var viktigt att vi gjorde det tillsammans. Nu gäller det att ta fortsatta steg. Som reformist och socialdemokrat är jag övertygad om att det här arbetet måste fortgå hela tiden.

I denna anda vill jag fortsätta lyfta upp den civilrättsliga frågan. Den tidigare regeringen gav Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att titta på just hur våld används när det gäller vårdnad, boende och umgänge. Det ledde till Jämställdhetsmyndighetens viktiga rapport *Uppgifter om våld är inget undantag*.

Vår regering tillsatte sedan utredningen om tryggare hem för barn. I den inkluderades bland annat, vilket statsrådet känner till, att komma

med förslag för att stärka skyddet för barn vid umgänge, det som har kommit att kallas och som är tvångsumgänge.

Nu gäller det att det kommer förslag om detta. Vi socialdemokrater har lagt fram vad vi ser behöver göras. Jag välkomnar verkligen att statsrådet sa tydligt i talarstolen här tidigare att vi måste se till att den familjerättsliga lagstiftningen inte används för att hålla kvar kvinnor i destruktiva relationer. Hon får gärna säga mer om just det arbetet.

Anf. 122 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Jag uppskattar också att vi har den här debatten och att vi har en bred samsyn om problematiken. Samsyn räcker dock inte, utan det krävs konkreta åtgärder. Det är också precis det som den här regeringen jobbar med.

Inom mitt ansvarsområde arbetar jag just nu intensivt med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram som ska börja löpa från i år. Det gäller att hitta de träffsäkra åtgärderna som faktiskt gör skillnad när det gäller den här problematiken.

Utöver det har regeringen tillsatt en utredning för att ta fram en ny nationell strategi för att ta ett samlat grepp om arbetet gällande mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, människohandel och prostitution.

En röd tråd genom regeringens arbete är att vi genomför ett perspektivskifte, från förövare till brottsoffer. Vi måste se mycket tydligare till brottsoffrens intressen. Tidigare politik har präglats av en ängslighet när det gäller att ingripa mot förövare. Priset för denna ängslighet har de våldsutsatta behövt betala.

I Sverige lever i dag alldeles för många våldsutsatta, framför allt kvinnor, gömda. Varje dag behöver de tänka på sin egen personliga säkerhet. Varje dag är de oroliga för att deras förövare ska komma och knacka på dörren, att förövaren har hittat dem. Detta är ett svek. Att dessa kvinnor tvingas leva på det sättet i Sverige är ett otroligt stort svek.

Regeringen genomför en rad åtgärder, bland annat inom rättspolitiken, för att komma till rätta med situationen. En utredning tittar just nu på hur vi kan höja straffskalorna. Som svar på ledamotens fråga genomför vi en översyn av straffskalorna när det gäller vålds- och sexualbrott.

Vi ser också över kontaktförbudslagstiftningen, som är en pusselbit. Vi tycker att man ska kunna utförda fler kontaktförbud, att fler kontaktförbud ska kunna förenas med elektronisk fotboja och att kontaktförbud ska kunna avse större geografiska områden. Det får helt enkelt bli förövarens frihet som begränsas i högre grad, snarare än brottsoffrens.

Vi ser även över hyreslagstiftningen. Det är orimligt som det är i dag när det ofta är den våldsutsatta som tvingas hamna i en osäker boendesituation på grund av att man lämnar en våldsam relation. Vi ser över hyreslagstiftningen så att det i fler fall ska gå att vräka förövaren, och kontraktet ska kunna överlåtas till den som är utsatt för våld.

Detta är några av de många åtgärder som regeringen vidtar inom detta område. Vi tycker helt enkelt att det är helt orimligt att man fortsätter att svika våldsutsatta på det sätt som man har gjort fram till i dag.

När det gäller Ivos rapport vill jag återigen betona att det ligger ett väldigt tungt ansvar på kommuner och regioner att ta till sig av kritiken som rapporten blottlägger och förändra sina rutiner. Jag menar att detta

inte främst är en fråga om ekonomi utan om rutiner som går att göra någonting åt.

Jag har flera gånger haft kontakt med SKR generellt om arbetet kring mäns våld mot kvinnor. Uppdraget till Socialstyrelsen finns som sagt också, och det syftar till att stötta kommuner och regioner i deras arbete. Det uppdraget ska slutredovisas 2027.

Anf. 123 SOFIA AMLOH (S):

Herr talman! Till att börja med vill jag säga att när man kritiserar den förra regeringen handlar det oftast om brister i den egna politiken eller att man säger att vi inte gjorde någonting. Om man vill vara lite trovärdig och nyanserad kan man gärna kritisera oss för att till exempel ha gjort för lite eller att vi snarare borde ha gjort något annat än det vi gjorde. Det är kritik jag skulle lyssna till, och den skulle vara fullt relevant. Men att säga att vi inte gjort någonting på det här området – bortsett från allt som har med brottsofferperspektiv och förövare att göra – är både fördummande för debatten och rätt oseriöst. Jag tackar ändå för svaret, även när det gäller de samtal som förts med SKR.

Angående uppdraget till Socialstyrelsen som löper till 2027 – var det verkligen det statsrådet sa? Det är väldigt många år till 2027. Jag tycker att det hade varit rimligt med något år, kanske ett och ett halvt, som ändå skulle vara ganska lång tid för att ta fram relevanta förslag i det här uppdraget. Men om det är 2027 som gäller kan man nog inte anse att detta är en prioriterad fråga där man snabbt vill få åtgärder och förslag på bordet. Jag tycker att man drar det här i långbänk. Att inte ha högre krav än så är inte att prioritera den här frågan. Det har blivit tydligt i debatten i kväll. Jag tycker att det är sorgligt.

Jag hoppas att man inte bara säger åt kommunerna och regionerna att ta till sig kritiken och åtgärda bristerna utan att man för en riktig diskussion om vilka förutsättningar som finns att åtgärda bristerna. Jag tycker att det är angeläget att statsrådet visar intresse för det.
(Applåder)

Anf. 124 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att förundras lite över Socialdemokraternas uppfattning att de ändå skulle ha gjort en hel del. De satt vid makten i åtta år! Jag tycker inte att man kan vara särskilt nöjd med de åtgärder som vidtagits när vi ser hur de våldsutsatta sviks. Och det är inte bara de våldsutsatta som sviks. I samhället i stort finns det i dag serievåldtäktsmän som avtjänar några få år på anstalt innan de släpps ut. De bosätter sig i områden där konsekvensen blir att kvinnor som bor där inte vågar gå ut. Det är resultatet av Socialdemokraternas passivitet under deras tid vid regeringsmakten. Det går inte att se det på något annat sätt.

Regeringen vidtar en rad åtgärder. Vi kommer också att i närtid presentera många åtgärder som vi vidtar för att komma till rätta med problematiken. Vi kan nämligen inte fortsätta svika de våldsutsatta, framför allt kvinnor, som drabbas av den här brottsligheten, på det sätt som man hittills har gjort.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 22 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2023/24:158 Ändrad åldersgräns för avgiftsfri tandvård

Skrivelse

2023/24:157 Riksrevisionens rapport om statens skydd av hotade personer

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för ovanstående proposition och skrivelse skulle förlängas till och med *onsdagen den 18 september*.

§ 23 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 10 juni

2023/24:807 Nedsärningar inom skolan

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2023/24:808 Användningen av lokalt och regionalt partistöd

av *Karin Sundin* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

§ 24 Kammaren åtskildes kl. 20.24.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 17 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 58 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.58,
av tredje vice talmannen därefter till och med § 19 anf. 100 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

/Olof Pilo

§ 1	Justering av protokoll.....	1
§ 2	Meddelande om åiterrapportering från informellt möte mellan Europeiska rådets medlemmar den 17 juni	1
§ 3	Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 4	Ärende för hänvisning till utskott	2
§ 5	Ärenden för bordläggning.....	2
§ 6	Svar på interpellation 2023/24:765 om åtgärder för att stoppa hemliga konton på sociala medier	3
	Anf. 1 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	3
	Anf. 2 MATTIAS VEPSÄ (S).....	4
	Anf. 3 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	5
	Anf. 4 MATTIAS VEPSÄ (S).....	6
	Anf. 5 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	7
	Anf. 6 MATTIAS VEPSÄ (S).....	8
	Anf. 7 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	8
§ 7	Svar på interpellation 2023/24:796 om ökande korruption i Sverige.....	9
	Anf. 8 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	9
	Anf. 9 EVA LINDH (S)	10
	Anf. 10 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	11
	Anf. 11 EVA LINDH (S)	12
	Anf. 12 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	13
	Anf. 13 EVA LINDH (S)	14
	Anf. 14 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	14
§ 8	Svar på interpellation 2023/24:780 om sörmlänningarnas tillgång till sjukvård.....	15
	Anf. 15 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	15
	Anf. 16 SOFIA AMLOH (S).....	16
	Anf. 17 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	17
	Anf. 18 SOFIA AMLOH (S).....	18
	Anf. 19 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	19
	Anf. 20 SOFIA AMLOH (S).....	20
	Anf. 21 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	20
§ 9	Svar på interpellation 2023/24:741 om kommunernas tillsynsansvar	21
	Anf. 22 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	21
	Anf. 23 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	22
	Anf. 24 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	23
	Anf. 25 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	23
	Anf. 26 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	24
	Anf. 27 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	24
	Anf. 28 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L)	25

§ 10 Svar på interpellation 2023/24:748 om etableringsstopp för vinstdrivande friskolor	25
Anf. 29 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	25
Anf. 30 LINUS SKÖLD (S).....	26
Anf. 31 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	27
Anf. 32 LINUS SKÖLD (S).....	27
Anf. 33 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	28
Anf. 34 LINUS SKÖLD (S).....	29
Anf. 35 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	29
§ 11 Svar på interpellationerna 2023/24:750, 751 och 754 om offentlighetsprincipen i fristående skolor	30
Anf. 36 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	30
Anf. 37 CAMILLA HANSÉN (MP).....	30
Anf. 38 LINUS SKÖLD (S).....	31
Anf. 39 DANIEL RIAZAT (V).....	32
Anf. 40 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	33
Anf. 41 CAMILLA HANSÉN (MP).....	34
Anf. 42 LINUS SKÖLD (S).....	35
Anf. 43 DANIEL RIAZAT (V).....	36
Anf. 44 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	37
Anf. 45 CAMILLA HANSÉN (MP).....	37
Anf. 46 LINUS SKÖLD (S).....	38
Anf. 47 DANIEL RIAZAT (V).....	38
Anf. 48 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	39
§ 12 Svar på interpellation 2023/24:753 om återkrav av skolpeng	39
Anf. 49 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	39
Anf. 50 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	40
Anf. 51 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	41
Anf. 52 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	42
Anf. 53 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	43
Anf. 54 ROSE-MARIE CARLSSON (S).....	43
Anf. 55 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	44
§ 13 Svar på interpellation 2023/24:757 om mål för integrationspolitiken	44
Anf. 56 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	44
Anf. 57 SERKAN KÖSE (S)	45
Anf. 58 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	46
Anf. 59 SERKAN KÖSE (S)	47
Anf. 60 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	48
Anf. 61 SERKAN KÖSE (S)	49
Anf. 62 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	50
§ 14 Svar på interpellation 2023/24:788 om den nya a-kassan och fackens inkomstförsäkringar	51
Anf. 63 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	51

Anf. 64 PATRIK LUNDQVIST (S).....	51
Anf. 65 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	52
Anf. 66 PATRIK LUNDQVIST (S).....	53
Anf. 67 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	53
Anf. 68 PATRIK LUNDQVIST (S).....	54
Anf. 69 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	54
§ 15 Svar på interpellation 2023/24:791 om subventionerade anställningar.....	55
Anf. 70 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	55
Anf. 71 SOFIA AMLOH (S).....	56
Anf. 72 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	57
Anf. 73 SOFIA AMLOH (S).....	58
Anf. 74 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	58
Anf. 75 SOFIA AMLOH (S).....	59
Anf. 76 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	60
Ajournering.....	60
Återupptaget sammanträde.....	60
§ 16 Svar på interpellation 2023/24:766 om PFAS-utsläpp från Försvarsmaktens verksamhet.....	60
Anf. 77 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	60
Anf. 78 MAGNUS MANHAMMAR (S).....	61
Anf. 79 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	62
Anf. 80 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	63
Anf. 81 MAGNUS MANHAMMAR (S).....	64
Anf. 82 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	65
Anf. 83 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	65
Anf. 84 MAGNUS MANHAMMAR (S).....	66
Anf. 85 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	66
§ 17 Svar på interpellation 2023/24:784 om hotbilden mot Sverige.....	67
Anf. 86 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	67
Anf. 87 ELSA WIDDING (-).....	68
Anf. 88 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	69
Anf. 89 ELSA WIDDING (-).....	70
Anf. 90 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	71
Anf. 91 ELSA WIDDING (-).....	72
Anf. 92 Försvarsminister PÅL JONSON (M).....	72
§ 18 Svar på interpellation 2023/24:783 om demokrati- och rättighetsfrågor i norra Sverige.....	73
Anf. 93 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	73
Anf. 94 ELSA WIDDING (-).....	74
Anf. 95 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD).....	75
Anf. 96 ELSA WIDDING (-).....	75

Anf. 97 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	76
Anf. 98 ELSA WIDDING (-).....	77
Anf. 99 Landsbygdsminister PETER KULLGREN (KD)	77
§ 19 Svar på interpellation 2023/24:778 om falska kontons undergrävande av det demokratiska samtalet	78
Anf. 100 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	78
Anf. 101 LAWEN REDAR (S).....	79
Anf. 102 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	80
Anf. 103 LAWEN REDAR (S).....	80
Anf. 104 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	81
Anf. 105 LAWEN REDAR (S).....	82
Anf. 106 Kulturminister PARISA LILJESTRAND (M).....	83
§ 20 Svar på interpellation 2023/24:770 om arbetslivskriminalitet inom taxibranschen.....	84
Anf. 107 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	84
Anf. 108 SERKAN KÖSE (S)	84
Anf. 109 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	85
Anf. 110 SERKAN KÖSE (S)	86
Anf. 111 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	87
Anf. 112 SERKAN KÖSE (S)	88
Anf. 113 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	89
§ 21 Svar på interpellation 2023/24:782 om arbetet mot våld i nära relation.....	89
Anf. 114 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	89
Anf. 115 SOFIA AMLOH (S).....	90
Anf. 116 SARA GILLE (SD).....	91
Anf. 117 LAILA NARAGHI (S)	92
Anf. 118 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	93
Anf. 119 SOFIA AMLOH (S).....	94
Anf. 120 SARA GILLE (SD).....	95
Anf. 121 LAILA NARAGHI (S)	95
Anf. 122 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	96
Anf. 123 SOFIA AMLOH (S).....	97
Anf. 124 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L).....	97
§ 22 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid.....	98
§ 23 Anmälan om interpellationer	98
§ 24 Kammaren åtskildes kl. 20.24.	98